

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนและนักเรียนในโรงเรียนช่วงชั้นที่ 3 - 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การปฏิรูปการศึกษา
  - 1.1 ความเป็นมาของการปฏิรูปการศึกษา
  - 1.2 ความหมายของการปฏิรูปการศึกษา
  - 1.3 จุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา
  - 1.4 นโยบายการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
2. การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้
  - 2.1 ความจำเป็นที่ต้องปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้
  - 2.2 ความหมายของการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้
  - 2.3 หลักการปฏิรูปการเรียนรู้
  - 2.4 แนวทางการดำเนินงานปฏิรูปการเรียนรู้
  - 2.5 กระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษากรมสามัญศึกษา
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
  - 3.1 เหตุผลและความสำคัญ
  - 3.2 ความหมายของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
  - 3.3 แนวคิดและหลักการการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
  - 3.4 ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 4.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

1. การปฏิรูปการศึกษา

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถ รวมทั้งพฤติกรรม เจตคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล คุณสมบัติของบุคคลดังกล่าวเป็นปัจจัยและพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง ยิ่งสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การสื่อสารหรือเทคโนโลยีด้านอื่น ๆ และการแข่งขันอย่างรุนแรงทางเศรษฐกิจอย่างที่ไม่เคยมีมาในอดีต คุณภาพของประชากรยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้น ด้วยความตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาที่เป็นกระบวนการสำคัญพัฒนาคุณภาพประชาชน หลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยได้ทุ่มเทกำลังทั้งในแง่ความคิดและทรัพยากรของประเทศที่จะปฏิรูปการศึกษาของประเทศให้ก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกอยู่เสมอ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2544 :3-4)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดสาระเกี่ยวกับการศึกษาไว้ในมาตรา 43 ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และมาตรา 81 ระบุไว้ว่ารัฐต้องจัดการศึกษาอบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้ คุณธรรมจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยศิลปะวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปวัฒนธรรมของชาติ สาระในรัฐธรรมนูญดังกล่าวนำไปสู่การจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อปฏิรูปการศึกษาของชาติ (กรมสามัญศึกษา. 2543 : 2-4)

ท่ามกลางภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ ความผันผวนทางการเมือง ความบอบช้ำทางวัฒนธรรมและศีลธรรม ความพ่ายแพ้ในสนามแข่งขันที่ต้องวัดกันด้วยคุณภาพและสมรรถภาพคนไทยและสังคมไทยเริ่มต้นด้วตามความเปลี่ยนแปลงทั้งทงบวกและทางลบของประเทศชาติอย่างใกล้ชิด รัฐจึงได้ทุ่มเทงบประมาณเพื่อจัดการศึกษาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน ได้แสดงความมุ่งมั่นในการปรับปรุงกระบวนการศึกษาทุกด้านให้สามารถสนองความต้องการของชีวิตและสังคมและก้าวทันต่อความก้าวหน้าไกลของสังคมโลก แต่สภาพปัจจุบันการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนยังมีบรรลุ

เป้าหมายที่พึงประสงค์ เนื่องจาก ความยากจน ความมั่งงาย ความเอาใจเอาเปรียบ ความทุจริต ยังมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง ช่องว่างระหว่างคนสิ้นไร้และคนมั่งมี ประชาธิปไตยยังกึ่งดิบกึ่งดีทุกครั้ง ทุกเหตุการณ์ที่เกิดทุกคนหันมาโทษการศึกษา

สิ่งที่บ่งบอกว่าต้องปฏิรูปการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป. : 4) ได้กล่าวถึงสิ่งที่บ่งบอกว่าต้องปฏิรูปการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน คือ

1. คนทุกวัยตั้งแต่เกิดจนจบมหาวิทยาลัย เรียนแต่วิชา รู้แต่หนังสือ ถูกล้อมรอบด้วยตารางสอนและห้องเรียน การพัฒนาคนจึงไม่เอื้อให้มีคุณสมบัติ มองกว้าง คิดไกล ใฝ่สูง มุ่งทำงาน ชาลัญชีวิต
2. วิธีการเรียนการสอนมุ่งเน้นกระบวนการให้ผู้เรียนได้พัฒนาในด้านการคิด วิเคราะห์การแสดงความคิดเห็น และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนขาดคุณลักษณะช่างสงสัยและใฝ่หาคำตอบ และยังเน้นการสอนหนังสือมากกว่าการสอนคน นอกจากนั้นยังขาดการเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีที่ทันสมัย
3. ครูยังเป็นผู้มีอำนาจในชั้นเรียน ครูยังคงยึดมั่นว่าตนเองเป็นผู้รู้มากที่สุด ถูกที่สุดและมีอำนาจมากที่สุดในกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนมีหน้าที่รับและปรับตัวให้สอดคล้องกับเนื้อหาความรู้ และวิธีการของครู สถานศึกษาจึงไม่เป็น “โรงเรียน” เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่เป็น “โรงเรียน”
4. กระบวนการเรียนรู้เป็นความทุกข์ อับเฉา น่าเบื่อหน่าย ทั้งพ่อแม่ ครู นักเรียนยึดหลักสูตรเป็นเกณฑ์ เนื้อหาสาระทั้งหมด การสอบและคะแนนสอบเป็นสิ่งที่พิพากษาความสำเร็จทุกคนจึงเครียด ขาดความสุขในการศึกษา
5. โรงเรียนไม่สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้เป็นอาณาเขตที่ขาดความสัมพันธ์กับชีวิตชุมชน ห่างไกลธรรมชาติและแหล่งเรียนรู้ที่โล่งกว้าง บรรยากาศทางปัญญาครอบครัวและชุมชนไม่มีโอกาสร่วมคิดร่วมสร้างกระบวนการเรียนรู้
6. กระบวนการเรียนการสอนยังเป็นพฤติกรรมจำเจ และพฤติกรรมถ่ายทอด สักส่วนการฝึกปฏิบัติ การฝึกคิด และการอบรมบ่มนิสัย ยังมีน้อยกว่าการท่องบ่น เนื้อหา ผู้เรียนเคยชินต่อการทำตาม เชื่อฟัง นิ่งนึ่ง จึงขาดความคล่องในการคิดแบบวิทยาศาสตร์ ไม่ได้รับการปลูกฝังความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของชาติ
7. ตลอดเวลาอันยาวนานในระบบโรงเรียน เด็กเยาวชน และผู้ใหญ่มีโอกาสน้อยที่จะได้รับการอบรมบ่มนิสัยให้พากเพียร สู้งาน ยึดมั่นความสุจริตทั้งกาย วาจา ใจ

การบ่มเพาะคุณธรรมและสุนทรียภาพยังไม่เข้มแข็งพอจนเกิดผลแก่ผู้เรียน

1.1 ความเป็นมาของการปฏิรูปการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองทำให้เกิดผลกระทบต่อการศึกษาอย่าง รุนแรงและรวดเร็ว ในช่วงระยะเวลาปัจจุบันและอนาคต กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกทำให้มีการปรับเปลี่ยนทางด้านกระบวนการศึกษานำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาตามยุคสมัยจากอดีตสู่ปัจจุบัน อันได้แก่

1) การปฏิรูปการศึกษาในสมัยราชการที่ 5 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรียกได้ว่าเป็นยุคของการปฏิรูป (Age of Reform) หรือยุคของการทำให้ประเทศให้ทันสมัย (Age of Modernization) อย่างแท้จริงเพราะในยุคนี้ได้เปลี่ยนแปลงในด้าน การปกครอง การสังคม การสุขภาพอนามัย การคมนาคม และโดยเฉพาะด้านการศึกษา สมัยใหม่เกิดขึ้นในยุคนี้ ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาหรือการจัดการศึกษาตามแบบใหม่ขึ้นในสมัยนี้มี 4 ประการ คือ

1.1) ปัจจัยทางการคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตกหลังจากเกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป ได้มีการแสวงหาอาณานิคมเพื่อเป็นแหล่งวัตถุดิบ และแหล่งขายผลผลิตทางด้านสินค้าที่ผลิตมากขึ้นซึ่งในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตกดังกล่าวนี้ถือเป็นภัยแก่เมืองไทยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นพระองค์จึงได้มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงประเทศในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ประเทศให้ทันสมัยและทรงเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาเป็นอย่างมาก จึงมีการปฏิรูปการศึกษาหรือจัดการศึกษาตามสมัยใหม่ การคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตก แม้จะไม่เกิดขึ้นกับไทยโดยตรงก็เป็นภัยแก่เมืองไทยอย่างยิ่ง การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงประเทศในด้านต่าง ๆ การจัดการศึกษาตามสมัยใหม่และแพร่หลายทั่วไป ทว่าพระราชอาณาจักรมีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2539 : 4)

1.2) ปัจจัยด้านสติปัญญาและความคิดแบบตะวันตกชาวตะวันตกที่เดินทางเข้ามาในระยะแรก ๆ นั้นเกือบทั้งหมดที่เป็นพวกเผยแผ่ศาสนา แต่กิจกรรมของพวกเขานั้นไม่ได้จำกัดอยู่ที่การเผยแผ่ศาสนาเพียงอย่างเดียว ยังมีการเผยแผ่วิทยาการ และความคิดเห็นด้วย ปัจจัยนี้เป็นผลเนื่องจากชาวยุโรปที่เป็นพ่อค้านักผจญภัย และหมอสอนศาสนาที่เข้ามาเมืองไทยได้เผยแผ่ความรู้ความคิดตามแบบตะวันตก เช่น ความรู้ ความคิดเกี่ยวกับโรงเรียน การแพทย์ วิทยาศาสตร์ การตั้งมหาวิทยาลัย โรงพิมพ์ และการออกหนังสือพิมพ์ การเผยแผ่

ความคิดเห็นดังกล่าวนี้ ทำให้มีผลกระทบ (Impact) และเกิดการเปลี่ยนแปลงในเมืองไทย (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2539 : 5)

1.3) ปัจจัยทางด้านที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีประสบการณ์จากต่างประเทศ จากการที่พระองค์ได้ทอดพระเนตรกิจการต่าง ๆ ของประเทศที่เจริญแล้วและได้นำมาปรับปรุงประเทศให้เจริญทัดเทียมกัน อีกทั้งเพื่อประสานสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศให้แน่นแฟ้นอีกด้วย ผลจากการเสด็จประพาสต่างประเทศของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ด้านในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการศึกษาจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2539 :5)

1.4) ปัจจัยความต้องการของบุคลากรเข้ารับราชการ ความขาดแคลนในด้านนี้เป็นผลมาจากการปฏิรูปประเทศหลายด้าน แต่ครั้งดำเนินไป กลับปรากฏว่าต้องการคนที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะรับดำเนินงานให้ลุล่วงไปด้วยดีได้มากยิ่งขึ้น เพราะขาดแคลนบุคคลที่มีคุณสมบัติดังกล่าว ในทุกระดับและพระองค์ทรงเห็นประโยชน์ที่จะเกิดกับบุคคลทั่วไป เพื่อให้เกิดความเจริญพลานาด เป็นผลดีต่อประเทศชาติ และพระพุทธศาสนาโดยส่วนรวม

ปัจจัยด้านนี้เป็นผลเนื่องมาจากในสมัยของพระองค์เป็นการปรับตัวปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงประเทศในด้านต่าง ๆ ทางราชการจึงมีความจำเป็นที่ต้องการบุคคลที่มีความรู้ที่ได้เล่าเรียนมามาก เพราะหน่วยงานต่าง ๆ ได้มีการขยายตัวมากขึ้น เพื่อผลิตคนมารับราชการ ทั้งโรงเรียนธรรมดา และโรงเรียนเฉพาะด้านเกิดขึ้นมากมาย (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2539 : 6)

สรุปได้ว่าจากการคุกคามของต่างประเทศที่แสวงหาอาณานิคม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นความสำคัญของการศึกษา จึงได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยทุกเรื่อง โดยเน้นการศึกษาเป็นอันดับแรก ชาวต่างประเทศที่เข้ามาในประเทศไทยได้มีการเผยแพร่ทางศาสนา ความคิด การดำเนินการทุกด้านตามแบบตะวันตก ซึ่งคนเรามีนิสัยชอบเลียนแบบ จึงทำให้เกิดปัญหาและเกิดผลกระทบต่อประเทศไทย การเยือนต่างประเทศของรัชกาลที่ 5 ได้รับทราบและเรียนรู้ความแปลกใหม่ ประสบการณ์อย่างมากมาย จึงมีแนวคิดปรับปรุงการศึกษาไทยให้ทันสมัย ปัจจัยด้านบุคคลยังขาดแคลนบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ พระองค์เห็นประโยชน์ในการพัฒนาคน ราชการต้องการบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้ามารับราชการ จึงทำให้เกิดการจัดตั้งโรงเรียนธรรมดาและโรงเรียนเฉพาะด้าน

2. การปฏิรูปการศึกษาหลังการเปลี่ยนแปลง 14 ตุลาคม 2516 หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงวางรากฐานการศึกษาของไทยโดยได้ปฏิรูปการศึกษาให้เป็นระบบมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนชาวไทย ได้รับการศึกษา อย่างกว้างขวาง ยิ่งขึ้นกว่าเดิม นับแต่นั้นมาความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ประกอบกับความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของศิลปะวิทยาการ ได้ทำให้ประจักษ์ทั่วกันว่า การศึกษาของไทยไม่เหมาะสมกับกาลเวลายิ่งขึ้น จนกลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ยังมีแรงกระตุ้นอันสำคัญ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ได้ปลุกให้คนไทยตื่นตัวหันมาพิจารณาความเป็นมาของสังคมมากยิ่งขึ้นกว่าครั้งใด ๆ ใน การศึกษานั้น ได้มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก การศึกษาใหม่ ไม่เหมาะสมกับกาลเวลา ดังนั้นจึงได้มีการแสวงหาแนวทางเพื่อการปฏิรูปการศึกษา โดยคณะรัฐมนตรีได้มีความเห็นชอบตามข้อเสนอของกระทรวงศึกษาธิการ ให้แต่งตั้งคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาได้ศึกษาพิจารณาระบบการศึกษา ในสาระสำคัญ คือ ปรับปรุงศึกษาโครงการ ระบบและกระบวนการเพื่อให้การศึกษาสามารถอำนวยความสะดวกต่อการพัฒนาประชากรชาวไทย (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2539 : 11)

1.2 ความหมายของการปฏิรูปการศึกษา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 “ปฏิรูป” หมายถึง (รูป – รูปะ) ว. สมควร เหมาะสม “การศึกษา” หมายถึง คั้นคว้า อบรม ฝึกฝน รวมคำ การปฏิรูป การศึกษาอธิบายความหมายได้ดังนี้ การปฏิรูปการศึกษา หมายถึงการปรับปรุง การดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ โดยการเลือกสรร เปลี่ยนแปลง และเพิ่มเติมการดำเนินงานที่มีอยู่เดิมด้วยความหมายว่า จะสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่ให้เบาบางลง หรือหมดไป และสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษามุ่งหมาย

การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การปรับปรุงการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ โดยการเลือกสรร เปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมแนวทางการดำเนินงานที่มีอยู่เดิมด้วยความคาดหมายว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่เดิมให้เบาบางลงหรือหมดไป และสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุจุดหมายความเป็นเลิศทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2538 : 1-2)

การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาทั้งระบบ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2540 : 78)

การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การปรับเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการเรียนรู้พร้อมกับการปฏิรูประบบการจัดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2539 : 10)

การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การยกเครื่องทางปัญญา (ประเวศ วะสี. 2541 : 16)

การปฏิรูปการศึกษา เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่ทางการศึกษาเพื่อแก้ปัญหา และอุปสรรคที่มีอยู่เดิมให้เบาบางหรือหมดไป (วิชัย ตันศิริ. 2542 : 2)

จากความหมายข้างต้นพอสรุปได้ว่า การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การปรับระบบโครงสร้างและการจัดการศึกษาจากเดิมที่เป็นปัญหาให้เบาบางลง หรือหมดไป เพื่อพัฒนาคนให้เต็มตามศักยภาพ มีความรู้ ความสามารถ มีความคิดสร้างสรรค์และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.3 จุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา

เพื่อสร้างบุคลากรแห่งการเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น โดยที่ผู้ผ่านการศึกษาแต่ละคนจะมีความสามารถและมีคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีสุขภาพอนามัยดี ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ
2. เป็นผู้ที่มีความสามารถในด้านการคิด เป็นผู้ใฝ่รู้และสามารถแสวงหาความรู้
3. เป็นผู้มีความสามารถทางวิชาการและวิชาชีพ
4. เป็นผู้มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ตัว เสียสละ และอดทนร่วมมือกับผู้อื่น
5. เป็นผู้มีความเป็นประชาธิปไตย มีความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ตลอดทั้งอยู่บนรากฐานทางวัฒนธรรมไทย และความเหมาะสมของการศึกษาแต่ละระดับ

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดยุทธศาสตร์ การปฏิรูปการศึกษา (สุรัฐ ศิลปอนันต์. 2542 : 4) ดังนี้

1. การกระจายอำนาจ การกระจายอำนาจส่วนใหญ่ไปสู่โรงเรียนหรือสถานศึกษาส่วนกลางเป็นผู้กำกับในเรื่องคุณภาพ มาตรฐาน เป็นการบริหารโดยยึดโรงเรียนเป็นฐาน หรือศูนย์กลาง

2. การใช้แผนยุทธศาสตร์ ให้แต่ละโรงเรียนมีแผนสำหรับดำเนินการและกำกับ การมีส่วนร่วมให้ผู้บริหาร ครู อาจารย์ รวมถึงประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วม หรือเป็นหุ้นในการปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาเกิดขึ้นแก่โรงเรียน และชุมชนนั้น

3. การประกันคุณภาพ ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา มีการควบคุมตรวจสอบ และประเมินผล

4. การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ต้องเน้นกระบวนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมุ่งเน้นชีวิต ต้องเชื่อว่าเด็กทุกคนสามารถเรียนได้ ซึ่งจะต้องกำกับด้วยยุทธศาสตร์ข้างต้นทั้งหมด

หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ หัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้คือ การปฏิรูปจากทฤษฎีวิชาเป็นตัวตั้งมาเป็นยึดมนุษย์ หรือผู้เรียนเป็นตัวตั้งหรือที่เรียกว่า ผู้เรียนสำคัญ (ประเวศ วะสี. 2543 : ก) ดังนั้นในการปฏิรูปการศึกษาการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้จึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด ที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก

1.4 นโยบายการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

ความสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา มนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญสูงสุดในการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน การพัฒนาประเทศจะยั่งยืนได้จะต้องประกอบด้วยคนไทยที่มีคุณภาพที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรม วัฒนธรรมในการดำรงชีวิตเอื้อต่อการพัฒนาประเทศ การปฏิรูปการศึกษาเป็นการพัฒนาคุณภาพคนเพื่อพัฒนาประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2543 : 3)

กระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษา จึงมีนโยบายปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้เด็กและเยาวชนนำเรื่งการศึกษาอย่างมีคุณภาพสูงสุดของทุกคน สามารถพัฒนาสังคมอย่างสร้างสรรค์ ทั้งในประเทศและในระดับโลกรวมทั้งเป็นผู้สามารถตัดสินใจอย่างมีเหตุผลเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ปรับตัวได้ทันต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งมีแนวปฏิรูปการศึกษา 4 ด้านคือ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2538 : 1 -12)

1.4.1 การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา

การปฏิรูปในด้านนี้ เป็นการที่ผู้บริหารจะต้องดูแลเอาใจใส่ในการวางแผนและการใช้อาคารสถานที่ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและชุมชนตลอดจนการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดีและปลอดภัย การตกแต่งเพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ดี ซึ่งทำให้งานทุกอย่างดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ตลอดทั้งการกำหนดมาตรฐาน ด้าน

การเรียนการสอนอาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียน ทั้งนี้ให้คำนึงถึงความคุ้มค่าและได้ ประสิทธิภาพควบคู่กันไปด้วยควรดำเนินการดังนี้ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2539 : 73)

1) จัดทำแผนที่ตั้งสถานศึกษา (School Mapping) ของโรงเรียนและ สถานศึกษาทุกระดับทุกประเภท ทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และนำแผนไป ปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยดำเนินการวางแผนรวมเป็นรายจังหวัดทั้งการเชื่อมต่อระหว่างจังหวัด เพื่อมุ่งลดความซ้ำซ้อนและมุ่งกระจายการจัดบริการให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่ ทั้งนี้ให้ สอดคล้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น

2) กำหนดขนาดโรงเรียนและสถานศึกษาในระดับต่าง ๆ ในแต่ละ ภูมิภาคเพื่อให้ได้ขนาดโรงเรียนที่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ทั้งนี้ให้มีการรวมโรงเรียนขนาดเล็กตามสมควร โดยให้อยู่ใน คุลพินิจของจังหวัดและให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมให้ข้อคิดเห็นอีกทั้งให้คำนึงถึงแรงจูงใจให้ ผู้ปกครองเห็นประโยชน์ของการส่งลูกหลานไปเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ที่มีความพร้อม การให้บริการทางการศึกษามากกว่าและอาจใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนเป็นศูนย์พัฒนาเด็ก ก่อนวัยเรียนศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียน สถานที่จัดกิจกรรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ให้ พื้นที่รวมทั้งให้กิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยท้องถิ่นดำเนินงาน

3) กฎเกณฑ์มาตรฐานขั้นพื้นฐาน ในด้านบรรยากาศการจัดการศึกษา ด้านการเรียนการสอน ด้านอาคารสถานที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านอุปกรณ์การเรียน การสอนด้านบุคลากร ที่สอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจสำหรับใช้ในการ การจัดการศึกษาของโรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท และมุ่งเน้นการสนับสนุน การศึกษาที่ค้อย เป็นอันดับแรก

4) ให้โรงเรียนแต่ละ โรงเรียนทั้งที่มีอยู่เดิมและที่สร้างขึ้นใหม่ มีผัง แม่บทอย่างเต็มรูปแบบ อีกทั้งการออกแบบ และการสร้างอาคารเรียน รวมทั้งการจัด บรรยากาศในการเรียนการสอน และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน จะต้องให้สอดคล้องกับสภาพ ความเป็นอยู่และมุ่งรักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

5) กระจายอำนาจการกำหนดนโยบาย และการบริหารโรงเรียนและ สถานศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท ให้กับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และองค์กรปกครองท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วม รับผิดชอบในรูปของคณะกรรมการของสถานศึกษา เพื่อให้การพัฒนาและ การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างรวดเร็ว เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

6) ให้มีองค์การติดตามและประเมินผล ทำหน้าที่กำกับ ติดตามและ ประเมินผลการดำเนินงาน ตลอดจนประเมินมาตรฐาน โรงเรียน และสถานศึกษาทั้งด้าน ปริมาณคุณภาพและประสิทธิภาพ การศึกษารวมทั้งให้มีการสรุปผลเป็นระยะ ทั้งระยะสั้น และระยะยาวเพื่อนำไปสู่การพัฒนาโรงเรียนและสถานศึกษานั้น ๆ อยู่เสมอ ทั้งนี้ การรายงาน ผลงานคุณภาพของผลผลิต ความคุ้มค่า และแนวทางการพัฒนาในอนาคต

สรุป โรงเรียนและสถานศึกษา นับเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดการศึกษาสำหรับทุกคน ดังนั้นจะต้องให้ความสำคัญในการจัด การดูแล ตลอดจนการใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นการพัฒนาศึกษาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น

1.4.2 การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา

คนนับว่ามีความสำคัญที่สุด จะทำให้งานด้านอื่น ๆ สำเร็จไปด้วยดี จึงควรดำเนินการหรือจัดการเกี่ยวกับบุคคลในหน่วยงานใดอันที่จะได้มาปฏิบัติตามต้องการและ เพื่อให้บุคคลปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรดำเนินการดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2538 : 3)

- 1) สร้างจิตสำนึกในความรับผิดชอบของครู ผู้บริหาร โรงเรียน และ บุคลากรทางการศึกษา ให้มุ่งมั่นต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง
- 2) ในการประเมินความก้าวหน้าของครู ให้มุ่งเน้นที่การวัด ประสิทธิภาพของผลการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะคุณภาพการเรียนการสอนของผู้เรียน และ สนับสนุนให้ครูทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนควบคู่กันไป
- 3) ให้ครูทุกคนได้เพิ่มพูนความรู้และพัฒนาทักษะในรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องทั่วถึงและทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี โดยในทุก 2 ปี ต้องผ่านการอบรมอย่างน้อย 1 ครั้ง ทั้งการอบรมของกระทรวงศึกษาธิการ และ/หรือกรมต้น สังกัดการอบรมของสถาบันอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน มีวุฒิบัตรรับรอง ตลอดจนการอบรม ทางไกลการเข้าประชุมสัมมนาและการพัฒนาตนเองในรูปแบบต่าง ๆ ให้ถือเป็นการปฏิบัติ หน้าที่และให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาเป็นส่วนหนึ่งของผลการปฏิบัติงานของครูด้วย
- 4) ให้ครูเลือกแผนการสอนหรือพัฒนาให้เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อมุ่ง ให้ผู้เรียนสามารถสร้างและพัฒนาความรู้ได้ตลอดชีวิตอย่างแท้จริง
- 5) ให้ครูที่สังกัดส่วนราชการต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ สามารถ ทำการสอนในสถานศึกษา ทั้งในและนอกสังกัดได้มากกว่า 1 แห่ง โดยได้รับความเห็นชอบ

จากผู้บังคับบัญชาและได้รับคำตอบแทนพิเศษ และให้นำรวมเป็นส่วนหนึ่งของผลงานครูในการบรรจุใหม่ ให้นำประสบการณ์ของครูพิจารณาประกอบการกำหนดเงินเดือนด้วย

6) เร่งรัดพัฒนานักบริหารการศึกษา โดยการเพิ่มพูนความคิดความรู้ ตลอดจนทักษะในการบริหาร และการจัดการเพื่อให้สามารถพัฒนาโรงเรียนและสถานศึกษาให้มีคุณภาพก้าวหน้าต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

7) ให้ศึกษานิเทศก์ทุกสังกัดผ่นกกำลัง ทำงานร่วมกัน โดยการนิเทศติดตามงานวิชาการในสถานศึกษาทุกสังกัด

สรุปได้ว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นบุคคลสำคัญในโรงเรียน ที่จะทำให้งานบรรลุเป้าหมาย หรือมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับเทคนิคการบริหาร การรู้จักใช้ศิลปะของผู้บริหาร โรงเรียนและการให้ความร่วมมือของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เป็นสำคัญ

1.4.3. การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน

การปฏิรูปในด้านนี้เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็วและเห็นได้ชัดที่เกิดขึ้นกับคนไทย เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและระบบการสื่อสาร รวมทั้งการติดต่อระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง จึงทำให้นักลและสังคมปรับตัวตามไม่ทัน จึงเกิดความไม่สมดุลในทุกด้าน ตลอดทั้งการจัดการศึกษาของเราซึ่งล้าหลังอยู่ เพื่อให้การปฏิบัติในด้านนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ดำเนินการดังนี้

1) จัดกระบวนการเรียนการสอนปลูกฝังให้เยาวชนมีลักษณะที่พึงประสงค์ตามอุดมมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา

2) จัดประสบการณ์ เตรียมความพร้อม จัดทำหลักสูตรทุกระดับทุกประเภทภายใต้หลักสำคัญ ดังนี้

- สร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนทุกระดับชั้น ได้เรียนอย่างมีความสุข
- จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดอย่างเป็นระบบและเน้นการปฏิบัติมากกว่าการท่องจำ เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์และการสร้างความรู้ ซึ่งจะเป็พื้นฐานการเรียนรู้ในโลกแห่งอนาคต

- ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

- ให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากครอบครัวชุมชน

มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนตามหลักสูตร

- กำหนดอัตราขั้นพื้นฐานในการเรียนรู้ของผู้เรียน และสนับสนุนให้

โรงเรียนและสถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถพัฒนาและเพิ่มเติมมาตรฐานขั้นพื้นฐานดังกล่าวตามความต้องการและความเหมาะสมและให้องค์กรวิชาชีพ มีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานขั้นพื้นฐานของการจัดการศึกษาวิชาชีพ

- ให้ประชาชนและท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและกำหนดแบบเรียนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

3) เร่งปรับปรุงหลักสูตรวิชาชีพครูในสถาบันการผลิตครู ให้มีเนื้อหาวิชาครุมากขึ้น เพื่อมุ่งเน้นคุณภาพของผู้ที่จะออกไปประกอบวิชาชีพครู

4) จัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา โดยเน้นเป็นพิเศษในด้านพื้นฐานทางด้านภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เพื่อรองรับการพัฒนาความรู้และทักษะในระดับที่สูงขึ้น

5) ปฏิรูปการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ให้นักเรียนมีโอกาสพัฒนาการเรียนรู้ภาษาอังกฤษตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

6) เร่งปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างมีคุณภาพ โดยการพัฒนารูปแบบ เทคโนโลยี นวัตกรรมการสอนและพัฒนาห้องสมุดในสถานศึกษาให้มีคุณภาพ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างการศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียน ให้สามารถบริการที่สนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างกว้างขวาง

7) ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย ทั้งรูปแบบและเนื้อหา ตลอดจนให้มีความยืดหยุ่นในเรื่องเวลาเรียนและโอกาสให้ผู้เรียนสามารถหารายได้ระหว่างเรียน

8) เร่งรัดการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพไทยให้บังเกิดผล โดยพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพไทยแบบยั่งยืน และส่งเสริมให้ผู้ที่อยู่ในอาชีพครู ปฏิบัติตนอยู่ในวิถีทางวิชาชีพไทย เพื่อเป็นแบบอย่างและเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

9) ปฏิรูปการวัดผลให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดเน้นพฤติกรรม แสดงออกจริงของผู้เรียนและใช้ผลการประเมินการพัฒนาผู้เรียนและกระบวนการสอน สำหรับการคัดเลือกผู้เรียนทุกระดับ ทุกประเภทให้ใช้ผลการเรียนสะสม ลดความสำคัญของการสอบและเพิ่มโควตาการคัดเลือก การเข้าเรียนต่อ

1.4.4 การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา

การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษาเป็นการพัฒนาและสนับสนุนการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษา ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคให้เป็นเครือข่ายรองรับ

การกระจายอำนาจทางวิชาการ การปฏิรูประบบบริหาร การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขั้นนั้น เป็นการที่จะทำให้งานทั้งหมดดำเนินไปด้วยดีจึงต้องอาศัยระบบการบริหาร การจัดการที่ดี เพื่อให้นักเรียนบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร กล่าวคือ มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่สงบสุข และเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน การอยู่ร่วมกันกับสังคมได้อย่างมีความสุขจึงควรดำเนินการดังนี้

1) กำหนดหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการจัดการบริการทางการศึกษาและองค์กรประสานในระดับจังหวัด สำหรับการบริหารการศึกษาท้องถิ่น และในการจัดบริการทางการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท เพื่อให้เกิดความชัดเจนในด้านภารกิจพื้นที่บริการ งบประมาณ และบุคลากรตลอดจนจัดแบ่งส่วนรับผิดชอบ การจัดการบริการทางการศึกษาของสถานศึกษา ให้อยู่ภายใต้การบริหาร และการประเมินที่เป็นเอกภาพในแต่ละระดับแต่ละประเภท โดยกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักไว้ดังนี้

- ระดับก่อนประถมศึกษา ขยายการจัดการศึกษาแก่เด็กตั้งแต่ 2 ขวบขึ้นไป และมุ่งเตรียมความพร้อมให้เด็กอายุ 1 ปี ก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา พร้อมทั้งให้บริการด้านความรู้และทักษะอบรมเลี้ยงดูเด็กแก่ปกครองและผู้ดูแลเด็ก ตลอดจนสนับสนุนการจัดตั้งดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในท้องถิ่น การจัดการศึกษาระดับนี้อาจแบ่งเป็นสองช่วงได้แก่

ช่วงอายุ 2-3 ขวบ มุ่งพัฒนาเด็กทุกด้านโดยเน้นพัฒนาอารมณ์และสังคม ให้โรงเรียนเอกชนในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน รวมทั้งศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนของหน่วยงานสังกัดต่าง ๆ อาทิ กรมศาสนา สถาบันราชภัฏ กรมสามัญศึกษา กรมพลศึกษา กรมศิลปากร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรมพัฒนาชุมชนกรมอนามัย กรมประชาสงเคราะห์ กรมตำรวจ เทศบาล กรุงเทพมหานคร องค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานอื่น ๆ ร่วมกันรับผิดชอบ โดยมีสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเป็นหลัก เป็นหน่วยงานประสานงานกลางในระดับจังหวัด

ช่วงอายุ 4-5 ขวบ มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมให้เด็กก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษาให้โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหลักและโรงเรียนเอกชนในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน รวมทั้งศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนของหน่วยงานต้นสังกัดต่าง ๆ อาทิ กรมศาสนา สถาบันราชภัฏ กรมสามัญศึกษา กรมพลศึกษา กรมการพัฒนาชุมชน กรมอนามัย กรมตำรวจร่วมกันรับผิดชอบ

1.2) ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหลัก โดยโรงเรียนเอกชนในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน รวมทั้งศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนของหน่วยงานต้นสังกัดต่าง ๆ อาทิ กรมศาสนา กรมประชาสงเคราะห์ เทศบาลกรุงเทพมหานคร องค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานอื่น ๆ ร่วมกันรับผิดชอบ

1.3) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาเป็นหน่วยงานหลัก โดยมีโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานเสริม รวมทั้งโรงเรียนเอกชนในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน รวมทั้งศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนของหน่วยงานต้นสังกัดต่าง ๆ อาทิ กรมศาสนา สถาบันราชภัฏ กรมสามัญศึกษา กรมพลศึกษา กรมการพัฒนาชุมชน กรมอนามัย กรมตำรวจ กรมประชาสงเคราะห์ เทศบาลกรุงเทพมหานคร องค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานอื่น ๆ ร่วมกันรับผิดชอบ

สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ที่มีพื้นที่บริการซับซ้อนให้คณะกรรมการระดับจังหวัดพิจารณาแก้ไขเป็นกรณี หากพื้นที่ใดเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญ ไม่สามารถจัดบริการได้อย่างทั่วถึง ให้โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พิจารณาเพิ่มเติมห้องเรียนหรือจัดตั้งโรงเรียนเพิ่มได้ตามความจำเป็น

1.4) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาเป็นหน่วยงานหลักสายสามัญและให้สถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา เป็นหน่วยงานหลักสายวิชาชีพ โดยมีสถานศึกษาเอกชนในความดูแลของคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และสถานศึกษาของหน่วยงานสังกัดต่าง ๆ อาทิ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล กรมศาสนา สถาบันราชภัฏ กรมศิลปากร กรมพลศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน องค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานอื่น ๆ ร่วมกันรับผิดชอบ

1.5) ระดับอุดมศึกษา ให้สถานศึกษาสังกัดกรมพลศึกษากรมอาชีวศึกษา กรมศิลปากร สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และสถาบันราชภัฏจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยมีสถานศึกษาเอกชนที่อยู่ในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ร่วมดำเนินการ ทั้งนี้ ให้แต่ละหน่วยงานจัดการศึกษาให้ครบถ้วนตามบทบาทหน้าที่ที่ประสาน

แผนการผลิตนักศึกษา ทั้งในด้านพื้นที่ การจัดสาขาวิชา และความร่วมมือทางวิชาการรวมทั้ง การประสานงานแผนการผลิตร่วมกับทบวงมหาวิทยาลัย

2) มุ่งพัฒนาองค์กรในทุกระดับด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อเสริมประสิทธิภาพการบริหาร การปรับหรือโครงสร้างระบบบริหารงานเพื่อรองรับการกระจายอำนาจ จากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาค และสถานศึกษา โดยให้คณะบุคคลระดับจังหวัดสามารถ กำหนดนโยบายการศึกษาสนับสนุนความก้าวหน้าทางบุคลากร และจัดสรรงบประมาณที่ สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น รวมทั้งให้สถานศึกษาสามารถบริหารได้อย่างคล่องตัว

3) มุ่งส่งเสริมบทบาทของครอบครัว ชุมชน และเอกชนให้มีส่วนร่วมใน การบริหารและการจัดการศึกษา โดยพัฒนาศักยภาพของครอบครัวให้เข้มแข็งด้วยมิติทาง วัฒนธรรม ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายด้านการศึกษาในแต่ละระดับ สนับสนุนเอกชนที่ลงทุนด้านการศึกษาให้กู้เงินหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำ เร่งรัดการจัดตั้ง สถานศึกษาและสถาบันฝึกอบรมวิชาชีพสาขาขาดแคลน ในเขตพัฒนาอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ตามมาตรการสนับสนุนภาคเอกชน ลงทุนพัฒนาการศึกษา ตลอดจนผ่อนคลายเป็นพิเศษที่ควบคุมสถานศึกษาและกำหนดมาตรการจูงใจที่เหมาะสมอื่น ๆ สำหรับการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน และเอกชน

4) พัฒนาการบริหารบุคลากรของกระทรวงศึกษาธิการให้อยู่ภายใต้ พระราชบัญญัติองค์การบริหารงานบุคคลเดียวกัน เพื่อความเป็นเอกภาพ และเสริมสร้าง ความมั่นคงในอาชีพ

5) พัฒนาระบบการตรวจ ติดตาม และประเมินผลให้เข้มแข็ง และประสาน สอดคล้องกันทุกระบบ

6) ดำเนินการช่วยเหลือด้านการใช้จ่าย แก่ผู้กำลังศึกษาอยู่ในทุกระดับและ ทุกประเภทด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อมุ่งแก้ไขความเหลื่อมล้ำด้าน โอกาสทางการศึกษา ของผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อย ทั้งในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน อาทิเช่น การยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา การจัดบัตรอุดหนุนค่าเล่าเรียน จัดหาทุนการศึกษาจากแหล่งทุน ภาครัฐภาคเอกชน และประชาชน

7) มุ่งเพิ่มค่าใช้จ่ายทางการศึกษาให้ได้ระหว่างร้อยละ 6-7 ของผลิตภัณฑ์ มวลรวมประชาชาติ เพื่อให้ทัดเทียมระดับมาตรฐานสากลและมุ่งไปสู่ความเป็นเลิศทาง การศึกษาในปี 2552 โดย

7.1) เพิ่มงบประมาณทางการศึกษา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการ

พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาโดยรวม

7.2) นำมาตรการด้านภาษีทางการศึกษามาใช้

7.3) ส่งเสริมให้ภาคเอกชนดำเนินการจัดการบริหารทางการศึกษาไม่ต่ำกว่าร้อยละของสัดส่วนการจัดบริการในภาครวมทุกประเภท

7.4) ให้ภาคเอกชนมีโอกาสเข้าร่วมลงทุน ดำเนินกิจการ โรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ด้วยระบบการบริหารที่ยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพภายใต้ข้อตกลงร่วมกันระหว่างภาครัฐ และเอกชน เพื่อเป็นการแบ่งภาระด้านงบประมาณของรัฐในการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลาย รวมทั้งให้เกิดคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง

7.5) ให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับผิดชอบการจัดบริการทางการศึกษามากขึ้นด้วยการผ่อนกฎระเบียบที่ควบคุมสถานศึกษาและกำหนดมาตรการ จุดใจที่เหมาะสมอื่น ๆ

สรุปได้ว่า การปฏิรูปการศึกษาเป็นการเร่งรัดให้โรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ มาตรฐานทัดเทียมกันโดยจัดอาคารสถานที่ บรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ทุกระดับทุกประเภทตลอดจนการกระจายอำนาจให้สถานศึกษามีอำนาจตัดสินใจด้านการบริหารและการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพวิถีความเป็นอยู่ในท้องถิ่นให้มากที่สุด รวมทั้งให้ครอบครัว ชุมชนและเอกชนมีส่วนร่วม

2. การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

2.1 ความจำเป็นที่ต้องปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

ประชาคมการศึกษา นักคิด นักการศึกษา สถาบันทางสังคม ศาสนา วัฒนธรรมและผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งหลาย ต่างเห็นพ้องต้องกันว่าถึงเวลาต้องปฏิรูป วัฒนธรรมการเรียนรู้ของคนไทยทั้งชาติ ด้วยเหตุผลและความจำเป็น ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา. 2543 : 4 – 6)

1. ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของคนไทย การปฏิรูป วัฒนธรรมการเรียนรู้ใหม่จะช่วยพัฒนาคนไทยให้เป็นคนที่มีความรู้คู่คุณธรรม ตระหนักในคุณค่าของตนเอง ผู้อื่น และสรรพสิ่งทั้งหลาย รู้จักควบคุมตนเองให้อยู่ในครรลองแห่งความดีงาม รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง เป็นคนมีเหตุผล ขอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพ กฎกติกาของสังคม มีความซื่อสัตย์ และเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความสามารถในการใช้

ศักยภาพของสมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวาอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน คือ ความสามารถในด้าน การใช้ภาษาสื่อสาร การคิดคำนวณการคิดวิเคราะห์แบบวิทยาศาสตร์ คิดเป็นระบบ สามารถใช้สติปัญญาอย่างเฉลียวฉลาดลึกซึ้งเพื่อเรียนรู้ให้บรรลุความจริง ความดี ความงามของสรรพสิ่ง เป็นคนที่มีสุขภาพกาย – ใจดี มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ บุคลิกภาพร่าเริงแจ่มใส จิตใจอ่อนโยน และเกื้อกูล มนุษย์สัมพันธ์ดี เผชิญและเผชิญปัญญาได้ ดำรงชีวิตอย่างอิสระและอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข

2. ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนความเข้มแข็งของสังคมไทย เมื่อสมาชิกของสังคมได้รับการพัฒนา ความตระหนักและจิตสำนึก ร่วมกันในการเผชิญสถานการณ์ และแก้ปัญหาของส่วนรวม คนทุกชุมชนพร้อมที่จะมีส่วนร่วมถ่ายทอดความคิด ร่วมจิตกันทำงานอย่างไม่เห็นแก่ตัว มีการบริหารจัดการอย่างถูกต้องแบบค้าย ลดความขัดแย้ง ทุกคนรับผิดชอบนำพาสังคมให้ก้าวหน้า ด้วยต่างก็รู้คุณค่าของตนเอง ประเทศไทยจะไม่ประสบความสำเร็จในการปฏิรูปการเมืองการปฏิรูประบบราชการ การปฏิรูประบบเศรษฐกิจ และการปฏิรูปอื่นใดถ้าไม่ปฏิรูปการศึกษาตรงหัวใจ คือ การปฏิรูปการเรียนรู้

3. ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมการเรียนรู้ ยุคโลกาภิวัตน์ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ต้องให้สอดคล้องกับยุคโลกาภิวัตน์อันเป็นยุค อิเล็กทรอนิกส์และใยแก้วนำแสงที่วิทยาการเจริญรุดหน้า ความรู้และสรรพวิทยาการเดินทางไป ถึงที่ต่าง ๆ ด้วยความรวดเร็ว ข้อมูลและสาระความรู้ต่าง ๆ เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงอยู่ ตลอดเวลา ผู้เรียนรู้ทุกวัยจึงต้องมีโอกาสเรียนรู้จากแหล่งความรู้ที่มีอยู่รอบตัว ทั้งจากครูคน ครูเครื่อง และครูธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

ผู้เรียนในยุคโลกาภิวัตน์จะต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาได้มากกว่า 1 ภาษา คือ ต้องรู้และใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้องคล่องแคล่ว และใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อ สื่อสารกับสากลได้ต้องมีความคล่องแคล่วในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นประตูที่จะเปิดออกไปสู่โลกกว้างเพื่อเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ และรู้จักสังเคราะห์ข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับชีวิตของตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

4. ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนรู้ ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง และสังคมไทย การปฏิรูปการเรียนรู้จะเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นการเปิดแนวทางใหม่ ๆ ให้แก่ครู พ่อแม่ ชุมชน มีอิสระในการอบรมเลี้ยงดู ให้การศึกษา จัดหลักสูตร

และการบริหารจัดการให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่กลมกลืนกับท้องถิ่น การลดทอนกรอบกฎระเบียบ คำสั่งของส่วนกลางลงเพื่อให้เกิดความหลากหลายในการปฏิบัติ เช่น การจัดชั้นเรียนและตารางเรียนที่ยืดหยุ่นและเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ การลดภาระงานที่ไม่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ครูมีเวลาสำหรับค้นคิดเพื่อวางแผนเตรียมการจัดกระบวนการเรียนรู้ การสร้างบทเรียน การออกแบบแผนการเรียนที่ครอบคลุม ชุมชนสถานศึกษาได้ร่วมกันคิดและเกื้อหนุนกัน และกัน เป็นต้น

ปัจจุบันมีเสียงเรียกร้องจากเด็กและเยาวชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของโรงเรียน โดยเฉพาะในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบใหม่ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอน ได้พัฒนาสมองการคิด และสติปัญญาอย่างเต็มศักยภาพ ได้แสดงออกอย่างสร้างสรรค์

5. ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกฎหมาย การปฏิรูปการเรียนรู้ถือเป็นหัวใจของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงเป็นภารกิจที่มีกฎหมายรองรับ ครู – อาจารย์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องถือปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ไม่ใช่นโยบายหรือแผนงานที่ใครจะทำก็ได้ ไม่ทำก็ได้ หรือเปลี่ยนแปลงได้ตามใจชอบของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเหมือนอดีตที่ผ่านมา

ด้วยความจำเป็นดังกล่าวข้างต้น ครูและผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนต้องทบทวนบทบาทของตนเองว่า การจัดการเรียนการสอนที่ตนกำลังดำเนินการอยู่ มีคุณภาพ ถูกต้อง เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยและสังคมโลก ปัจจุบันมากน้อยเพียงไร ภาพหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อันเป็นกฎหมายแม่บทของการจัดการศึกษาที่มุ่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน ทุกมิติ

ลำคवल เกษตรสุนทร (2543 : 45) ได้สรุปวิกฤตสำคัญที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้โดยรวมจากบทความเอกสารต่าง ๆ ของศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี ศาสตราจารย์สุมนอมรวิวัฒน์ พรธรรมปิฎก ศาสตราจารย์ ดร.สิปปนนท์ เกตุทัต และ ดร.รุ่ง แก้วแดง เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กล่าวไว้ดังนี้

1. ความทุกข์ของผู้เรียนเกิดจากเนื้อหาที่เรียนไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในชีวิตประจำวันผู้เรียนจำใจต้องเรียนในสิ่งที่เป็นเรื่องไกลตัวต้องสร้างจินตนาการด้วยความยากลำบาก และมีความทุกข์เพราะต้องท่องจำตลอดเวลา
2. การสคบเข้าเรียนในทุกระดับเน้นเฉพาะความจำ ก็ยิ่งเพิ่มความเครียดให้

ผู้เรียนมากขึ้นจนเกิดปัญหาวิกฤติกับผู้เรียนเป็นเหตุให้มีการฆ่าตัวตายมากขึ้น

3. การเรียนการสอนได้แยกผู้เรียนออกจากชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง ผู้เรียนบางคนคุณวุฒิชีวิตของชุมชน ไม่ยอมรับ ไม่อยากศึกษา คนรุ่นใหม่เข้ากับชุมชนเดินไม่ได้ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกละเลยทอดทิ้ง สูญหาย ไม่มีผู้สืบทอด การศึกษาดึงคนชนบทเข้าเมือง

4. วันที่ผู้เรียนสำเร็จการศึกษาจึงเปรียบได้กับวันที่นักโทษพ้นคุก คือ ได้ปลดปล่อยจากพันธนาการของระบบการศึกษา พ้นจากวิบากกรรมที่ยาวนาน ไม่อยากแต่ต้องกับการเรียนหนังสืออีก

5. การเรียนมิได้มีเฉพาะในห้องเรียนเหมือนยุคกระดาศ แต่ในปัจจุบันเราเข้าสู่ยุคอิเล็กทรอนิกส์และไฮเทคก้าวหน้า แห่ล่งความรู้มีอยู่รอบตัวเรา สามารถย่อโลกกว้างเข้าสู่ห้องเรียนและนำผู้เรียนออกสู่สิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นธรรมชาติสังคมมนุษย์และเทคโนโลยี ในสมัยที่โลกไร้พรมแดนทุกคนต้องคิดค้นแข่งกัน ผู้ที่มีข้อมูลข่าวสารมากที่สุด มีวิธีคิดและวิธีทำดีที่สุดจึงจะอยู่รอดได้ โลกยุคข้อมูลข่าวสารทรัพยากรที่สำคัญยิ่ง คือ “องค์ความรู้” จากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย

6. บทบาทของครูในยุคใหม่เปลี่ยนไป บิลล์ เกตส์ เจ้าของบริษัท ไมโครซอฟต์ กล่าวว่า ครูจะมีหลายบทบาท บทบาทที่ 1 ทำหน้าที่เหมือนกับครูฝึก (Coach) ของนักกีฬา คอยให้ความช่วยเหลือแนะนำ บทบาทที่ 2 เป็นเพื่อน (Partner) ของผู้เรียน บทบาทที่ 3 เป็นทางออกที่สร้างสรรค์ (Creative Outlet) ให้กับผู้เรียน บทบาทที่ 4 เป็นสะพาน การสื่อสารที่เชื่อมโยงระหว่างผู้เรียนกับโลกกว้าง

7. ศาสตร์แห่งการสอนได้พัฒนาขึ้นมากมาย เกิดความรู้ใหม่ทางการสอน หลายรูปแบบมีแนวทฤษฎีที่มุ่งพัฒนามนุษย์ ปลุกเร้าความคิดของมนุษย์สร้างสรรค์ความเก่ง ความดีความงามให้แก่มนุษย์ มีวิธีแก้ไขพฤติกรรมที่ก้าวร้าวเบี่ยงเบน มีวิธีเสริมศักยภาพของตนให้คิดเร็ว คิดถูกทำถูก ดังจะเห็นได้จาก

7.1 การอ่านออกเขียนได้ คิดเลขได้ (Literacy) ไม่เพียงพอเสียแล้ว ผู้เรียนจำเป็นต้องมีสมรรถภาพทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Literacy) เพื่อจะได้มีเหตุมีผล แสวงหาความจริงรู้จักพิสูจน์ ไม่งมงาย

7.2 ผู้เรียนต้องมีสมรรถภาพทางคอมพิวเตอร์ (Computer Literacy) ผู้เรียนต้องมีศักยภาพของความเป็นพลเมือง (Citizen Competency)

7.3 ผู้เรียนต้องรู้ภาษาของตนและภาษาอื่น เพื่อรู้รากเหง้าของตนและ

นโยบายสู่สากล

7.4 การที่ครูไม่ได้เปลี่ยนวิธีการสอน การที่ครูเก็บเด็กไว้ในห้อง สี่เหลี่ยมวันละอย่างน้อย 5 ชั่วโมง สัปดาห์ละอย่างน้อย 30 ชั่วโมง ปีละอย่างน้อย 200 วัน เป็นเวลา 6 ปี ขยายเป็น 9 ปี และจะเป็น 12 ปี

7.5 การสอนตามเนื้อหาหนังสือและหลักสูตรซึ่งไม่มีหลักสูตรใดขึ้นยง ครงกระพ่นไม่ล้ำสมัย ไม่มีหนังสือเล่มใดจะครอบคลุมเรื่องที่ต้องเรียนได้หมด ไม่มีครูคนใด บอกเด็กได้ทุกเรื่องทุกเวลา ทุกคน

ด้วยเหตุนี้ครูจึงอยู่เฉยไม่ได้แล้ว ถ้าครูไม่ปรับปรุงคุณภาพการสอน ใน 10 ปีข้างหน้าจะมีคุณภาพเหมือนอย่างเราและล้ำหลังยิ่งกว่าเรา ครูจึงต้องแสวงแนวคิดใหม่ในการเรียนรู้

8. คุณภาพการเรียนการสอนจากแผนการพัฒนาศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) เป็นแผนที่มุ่งพัฒนาศึกษาให้เป็นการสร้างรากฐานในการ พัฒนาชีวิตของคน ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมุ่งสร้าง กระบวนการเรียนการสอนให้เป็นการเรียนรู้ใหม่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมีปัญหาและความ เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทำให้ผู้เรียนจำเป็นต้องแสวงหาความรู้และเรียนรู้ตลอดเวลา ด้วยการ รู้จักใช้เทคโนโลยีและสื่อ สารสนเทศต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์

9. ผู้สอนให้ความสำคัญกับศาสตร์ที่พัฒนาสมองซีกซ้ายเกินไป เช่น คณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์ ฯลฯ โดยละเลยสมองซีกขวา อันได้แก่ ศิลปะ ดนตรี กีฬา และ จริยธรรม

จากอดีตจนถึงปัจจุบันการจัดกระบวนการเรียนการสอนยังไม่เอื้อต่อการพัฒนา คนให้มีลักษณะมองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้ เนื่องจากการศึกษาในชั้นเรียนได้ล้อมรอบตัวเองออก จากชุมชนและสังคม วิธีการเรียนรู้ยังมุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาวิชามากกว่าการเรียนรู้จาก สภาพที่เป็นจริงและไม่เน้นกระบวนการที่ผู้เรียนได้พัฒนาในด้านการคิด วิเคราะห์ การแสดง ความคิดเห็นและการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองทั้งยังขาดการเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับ เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ทันสมัย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิต ให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมและสภาพแวดล้อม เพื่อให้สอดคล้องกับความจำเป็นดังกล่าว ข้างต้น ครู และผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ต้องทบทวนบทบาทของตนเองว่า การจัดการเรียนการสอนที่ตนกำลังดำเนินการอยู่มีคุณภาพ ถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องกับ สภาพสังคมไทยและสังคมโลกปัจจุบันมากน้อยเพียงใด ภายหลังจากการประกาศใช้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ อันเป็นกฎหมายแม่บทของการจัดการศึกษาที่มุ่งผลให้เกิด การเปลี่ยนแปลงทุกด้าน ทุกมิติ ในฐานะที่เป็นครูผู้สอนจำเป็นต้องมีความพร้อมที่จะปฏิรูป การเรียนรู้ด้วยใจรักในวิชาชีพ เพื่อให้เกิดผลทางการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด

2.2 ความหมายของการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงแนวคิดและวิธีการในการจัด กระบวนการเรียนรู้ จนผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง ได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ และเพื่อ เรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่าย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. น.ป.ป. : 1)

การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจาก ประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัด รวมทั้งการเปลี่ยน ปริมาณความรู้ของผู้เรียนงานที่สำคัญของครูก็คือ ช่วยนักเรียนแต่ละคนให้เกิดการเรียนรู้หรือ มีความรู้และทักษะตามที่หลักสูตรได้วางไว้ ครูมีหน้าที่จัดประสบการณ์ในห้องเรียน เพื่อจะ ช่วยให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของแต่ละบทเรียน ดังนั้นความรู้เกี่ยวกับ กระบวนการเรียนรู้ จึงเป็นรากฐานของการสอนที่มีประสิทธิภาพ (สุรางค์ ใ้วตระกูล. 2541 : 185)

จากแนวคิดกล่าวไว้ว่า การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยน พฤติกรรมของครูให้เห็นความสำคัญในการช่วยเด็กนักเรียนแต่ละคน ได้เกิดการเรียนรู้ หรือ มีความรู้ทักษะตามกำหนด ครูมีหน้าที่จัดประสบการณ์ ให้นักเรียนได้ปรับพฤติกรรมตาม วัตถุประสงค์

ในยุคโลกาภิวัตน์ การปฏิรูปการศึกษาในขณะนี้ ไม่ได้แบ่งว่าสิ่งที่ทำมาแล้วไม่ ดี แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยรวดเร็ว ทำให้เกิดภาวะใหม่แห่งการพัฒนา ประคองลูกไก่ที่ เติบโตในไข่หรือเด็กที่อยู่ในมดลูกของแม่แล้วก็ถึงเวลาที่จะต้องกะเทาะเปลือกไข่หรือออกจาก มดลูกของแม่ไปสู่ภาวะใหม่เพื่อเติบโตต่อไป (อรรถพ พงษ์วาท. 2539 : 9)

ส่วนข้อเสนอปฏิรูปการศึกษาไทยของคณะกรรมการการศึกษาไทยในยุค โลกาภิวัตน์เสนอว่า หัวใจของการปฏิรูปการศึกษาไทยก็อยู่ที่การปฏิรูปความคิดเห็นว่า การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาของคนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและประเด็นหลักที่ต้องปฏิรูป ก็คือ ระบบและกระบวนการเรียนรู้ ระบบการจัดการ (อรรถพ พงษ์วาท. 2539 : 12)

สรุปได้ว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจัดการ เรียนการสอนของครู เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง และมีความรู้ และทักษะบรรลุ จุดหมายของหลักสูตร

2.2.1 ครูในฐานะผู้นำการปฏิรูปกระบวนการการเรียนรู้

ครูไทยแบบใหม่จะมีใช้ “เรือจ้าง” อย่างที่หลาย ๆ ฝ่ายเคยรู้จักและคุ้นเคย อีกต่อไปแต่จะต้องเป็น “เรือรบที่คิดขีปนาวุธอันทรงพลัง” ที่พร้อมจะประกาศสงครามกับสิ่งผิด ๆ และความไม่ยุติธรรมต่าง ๆ ให้สังคมไทยทั้งในท้องเรียนในสถานศึกษา และในสังคมทั้งสังคม ทั้งนี้มิได้หมายความว่าครูยุคใหม่จะต้องละทิ้งชั้นเรียน หรือทิ้งโรงเรียน หากครูไทยในอนาคตไม่สามารถแบกรับภาระดังกล่าวนี้ได้ หรือไม่สามรถสวมบทบาทที่พหุหน้าที่ของสังคมไทย ก็จะไม่มียุทธศาสตร์อื่นใดเลยว่าการ “จัดการเรียนการสอน” ในโรงเรียนจะสามารถนำผู้เรียนภาวะความเป็นคนไทยแบบใหม่ ตามความมุ่งหวังของฝ่ายต่าง ๆ ได้เพราะเมื่อพิจารณากันอย่างถ่องแท้แล้วก็จะเห็นได้ว่าคนในอาชีพ และวิชาชีพอื่น ๆ จะไม่ถูกคาดหวังให้ต้องรับภาระในการพัฒนาคนเท่ากับคนที่เป็นครู เรื่องของคนและ “คุณภาพของคน” ที่เป็นศูนย์กลางหรือจุดหมายหลักของการพัฒนาจึงขึ้นอยู่กับครูโดยตรง (อรรถพร พงษ์วาท. 2539 : 24 – 25)

การเตรียมครูให้เป็นทั้งผู้ให้ความรู้ ผู้ให้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้ และผู้จุดไฟแห่งการเรียนรู้นี้มีใช้เป็นเรื่องง่าย นอกจากครูจะต้องเป็นผู้รอบรู้ในเนื้อหาวิชาแล้วครูยังจะต้องแตกฉานในทักษะและวิธีการหาความรู้สมัยใหม่ และเป็นผู้ที่มิหูดากว่างขวางเกี่ยวกับแหล่งความรู้ต่าง ๆ อีกทั้งยังต้องเป็นนักจิตวิทยาชั้นดีที่สามารถกระตุ้นความใฝ่รู้ใฝ่เรียนให้เด็ก ๆ ใฝ่อีกด้วย (สิปปนนท์ เกตุทัต. 2540 : 12)

วิสัยทัศน์ครूमืออาชีพ เป็นครูคุณภาพ เป็นผู้ที่รักและพร้อมที่จะเรียนรู้ และส่งเสริม ซึ่งเนะให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามศักยภาพ เป็นผู้รักในการเรียนรู้ มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู ถึยเป็นวิชาชีพชั้นสูง มุ่งพัฒนา ประเมิน และปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่อง ปฏิบัติตนตามจรรยาวิชาชีพครูอย่างเคร่งครัด เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนและผู้อื่น จัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญให้นักเรียนมีความสามารถแข่งขันและร่วมมือ มีความเป็นไทยในความเป็นสากล เป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุข (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. 2543 : 25)

ในขณะที่เดียวกันครูและสถานศึกษาต้องช่วยกันสร้างสรรค์ “กระบวนการเรียนรู้” ที่ดีและเหมาะสมกับยุคสมัยให้เด็กในการปฏิรูปการเรียนรู้ ครูก็อกกลุ่มคนที่จะต้อง “ปฏิรูป” ตนเองทั้งในด้าน ความคิด จิตสำนึก พฤติกรรมตลอดจนโลกทัศน์ใหม่เกี่ยวกับ “การสอนหนังสือ” ที่เน้นให้เด็กรู้จักตั้งคำถาม หากำตอบ ใฝ่รู้ คิดวิเคราะห์และตัดสินใจด้วยตนเอง กล่าวคือสอนให้ “รู้วิธีเรียนรู้” ครูยังต้องเป็นผู้ประสานความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ อาทิ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ผู้นำทางศาสนา ผู้ใหญ่ในชุมชนหรือท้องถิ่นเพื่อให้ทุกฝ่ายมาร่วมกัน

จัดการศึกษา จัดการเรียนรู้เพื่ออบรมบ่มนิสัยแก่เด็ก และเห็นการขยายโลกการเรียนรู้ของเด็กให้กว้างขวางกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในห้องเรียน (สิปปนนท์ เกตุทัต. 2540 : 224 – 225)

การเล่นเป็นกิจกรรมถาวรของเด็ก เพราะฉะนั้นกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องไม่แยกการเล่นออกจากการเรียนรู้ ต้องเปิดโอกาสให้เด็กๆ ได้เล่น และเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน แล้วเด็กก็จะตื่นตัวอยู่เสมอสำหรับการเรียนรู้ อาจารย์ชาติรี เกตุธรรม (ชาติรี เกตุธรรม. 2542 : 45-47) ได้ให้ตัวอย่างที่น่าประทับใจอีกหลายเรื่องในการศึกษาให้เข้าใจธรรมชาติของเด็กแต่ละคน และใช้ความรู้ที่กลับไป จุดไฟให้เด็ก เช่น “มะชอบาลี” ที่ร้องให้ตลอดเวลา 2 เดือน เขาค้นพบว่าเขาไม่มีความสุขเลยในการที่จะต้องใช้มือจับสีเทียนเขียนอะไรก็ได้ในกระดานที่ครูมอบให้ พอครูชวนเขาออกไปที่ลานดินได้ต้นไม้ มะชอบาลีเป็นสุขมาก เขาวาดรูปลงบนพื้นดินแล้วชวนครูไปดูรูปของเขาข้างเดียวและวันต่อมา มะชอบาลีสามารถวาดรูปของเขาได้ครบคู่ ฉันเพียงสังเกตว่าเขาทำอะไร มะชอบาลีนำรูปของเขาไปวางบนพื้นทรายแล้วใช้ไม้วาดไปตามรูปของเขา เขาดีใจมากที่เขาทำได้สำเร็จ และต่อมามะชอบาลีก็วาดรูปดอกไม้ บ้าน และสิ่งของอื่น ๆ ได้ วันหนึ่งเขาบอกว่าเขาเบื่อกับวาดรูปบนพื้นดิน เขาต้องการที่จะวาดรูปบนกระดานด้วยสีเทียน ครูก็ให้สิ่งที่เขาต้องการ เขาทำได้และไม่ร้องไห้อีกเลย” อาจารย์ชาติรี ยังได้เสนอว่าถ้าเราจับจุดเรื่องธรรมชาติของเด็กครั้งนี้ได้ กระบวนการเรียนการสอนจะพลิกโฉมหน้าไปทันทีจากครูผู้รู้ “บอกให้จดบอกให้จำ” มาเป็นพี่เลี้ยงหรือมีคฤศณ์คอยให้ข้อคิดและคำแนะนำ จากบทบาทครูที่ต้องพูดทั้งวัน มาเป็นบทบาทอย่างที่ว่า คร.รุ่ง แก้วแดง เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เคยกล่าวไว้ว่า “ครูที่ดีที่สุด คือครูที่สอนน้อยที่สุด” ในกระบวนการนี้ เราจะได้การเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวา สอดคล้องกับธรรมชาติ ความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก และที่สำคัญคือการช่วยให้เด็กมีความรักที่จะเรียนรู้อย่างยั่งยืน (สิปปนนท์ เกตุทัต. 2541 : 89)

ความสำเร็จของกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ในหลาย ๆ พื้นที่ในทุกภูมิภาคของแผ่นดินนี้ ความสำเร็จของการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ ความสำเร็จของการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และความมั่นคงเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนละท้องถิ่น ได้อย่างน่าอัศจรรย์ แต่สิ่งที่พบนั้น ยังเป็นเพียงกรณีกลุ่มน้อยในภาพรวมของวงการการศึกษาไทย แม้จะเป็นบทเรียนแห่งความสำเร็จ แต่ก็ยังเป็นหน้าที่ของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องผลักดันให้ความสำเร็จดังกล่าวนี้ เผยแพร่ขยายผลต่อไปอย่างกว้างขวางทั่วทุกภูมิภาค ทุกพื้นที่ ทุกจังหวัด เพราะความสำเร็จดี ๆ ที่

เกิดขึ้นนั้นไม่เป็นเพียงความโชคคิของเด็กบางคน บางกลุ่มเท่านั้น แต่พึงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กไทยทุกคน (ลีปพนธ์ เกตุทัต. 2541 : 143 – 144)

ปัญหาของครูไม่ได้วิกฤติเฉพาะในวงการศึกษานั้น แต่เรื่องของครูเป็นปัญหาของชาติทั้งหมดในปัจจุบัน ทุกฝ่ายก็เห็นตรงกันว่าการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญ ครูเป็นผู้ให้การศึกษา ครูจึงมีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่งของชาติ หรืออาจกล่าวได้ว่าครูคือผู้กำหนดอนาคตของคนในชาติ ชาติใดก็ตามที่ได้ครูเป็นครูที่มีความเป็นคนที่เก่ง เป็นคนเสียสละตั้งใจที่จะจัดกิจกรรมการเรียนของนักเรียน ชาตินั้นจะได้พลเมืองที่เก่ง และฉลาด มีศักยภาพ และมีความสามารถที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และให้มีศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันได้ แม้แต่ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจในสังคมไทย ได้พูดถึงครูในบทบัญญัติ 10 ประการ ที่สำคัญของประธานาธิบดี บิล คลินตัน ไว้ว่า “ถ้าเราจะมีโรงเรียนที่ดีที่สุดก็ต้องมีครูที่ดีที่สุดเสียก่อน เช่นเดียวกับตัวเขาเอง หากเขามีครูที่ไม่ดีก็ไม่มีวันที่จะเป็นเช่นวันนี้ได้” (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 80 – 81)

2.2.2 กระบวนการเรียนรู้กับกระบวนการสอน

การจัดการศึกษาประกอบด้วย 2 กระบวนการหลัก คือ กระบวนการเรียนรู้ กับกระบวนการสอน โดยทฤษฎี กระบวนการที่สำคัญที่สุดของการจัดการศึกษาก็คือ “กระบวนการเรียนรู้” ดังที่ท่านศาสตราจารย์กิตติคุณสุมน อมรวิวัฒน์ ได้กล่าวว่า “แก่นแท้ของการเรียนการสอน คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน” ความสำเร็จของการจัดการศึกษาขึ้นอยู่กับ การเรียนของผู้เรียน แต่ในทางปฏิบัติในวงการศึกษไทยใส่ใจกับกระบวนการเรียนรู้้น้อยที่สุดให้ความสำคัญแต่เรื่องการปฏิรูปการบริหาร เช่น การจัดตั้งกระทรวงหรือทบวงใหม่ (รุ่งแก้วแดง. 2541 : 90)

การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและสามารถพัฒนากระบวนการคิดการแก้ไขปัญหา และคุณธรรม การบริหารทางการศึกษา สำหรับกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ การคืนอำนาจการจัดการศึกษาแก่ผู้เรียนและทุกกลุ่มในสังคม การปฏิรูปคุณธรรมและมาตรฐานการศึกษา ปฏิรูประบบบริหารและจัดการศึกษา การปฏิรูปครูและผู้บริหารการศึกษา (วิทยากร เชียงกุล. 2542 : 17)

ภาพลักษณ์ของเด็กรุ่นใหม่ ในทัศนะของคณะศีกษา เป็นภาพของเด็กที่มีความกระตือรือร้นดวงตาเป็นประกายใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีทักษะในการค้นคว้าหาข้อมูล มีความช่างคิด ช่างสังเกต และมีจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ที่จะพัฒนาสิ่งต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา และที่สำคัญยิ่ง ภาพของเด็กรุ่นใหม่ เป็นภาพของบุคคลที่มีความสุขกับชีวิต มีความสุขกับการ

เรียนรู้ และกระบวนการทางการศึกษา เป็นกระบวนการที่กล่อมเกล่าให้เขาเป็นบุคคลที่มี
 สายตาที่ติงามต่อเพื่อนมนุษย์มีความละเอียดอ่อน และมีธรรมชาติที่ติงามเป็นสมบัติประจำตัว
 (ลีปพนธ์ เกตทัต. 2542 : 24) การจัดการเรียนการสอนแบบเดิม ที่ครูเป็นผู้สอนให้ผู้เรียน
 ท่องจำ และเรียนอย่างเฉื่อยชา ไม่สามารถให้ผู้เรียนมีลักษณะที่เหมาะสมจะอยู่ในสังคมได้ จึง
 ต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดวิธีการในการจัดการเรียนรู้เองอย่างมีความสุข สร้างสรรค์สังคมให้
 เจริญก้าวหน้าและคงความสันติ อยู่ได้ ความสำคัญของการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ คือ
 ความตระหนักในศักยภาพของทุกคนที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลากหลาย สนุกสนานท้าทาย
 และมั่นใจ เพื่อเสริมสร้างให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการ
 ประถมศึกษาแห่งชาติ. ม.ป.ป.ช : 1)

แรงกดดันให้ต้องปฏิบัติ

1. วัฒนาการความเจริญของชาติ เราต้องการคุณภาพของประชาชน
 อย่างไม่
2. กระแสโลกาภิวัตน์ เราต้องการคุณภาพระดับใหม่คือได้มาตรฐานสูง
 ภารกิจของระบบการศึกษาสร้างประชากรที่มีคุณภาพให้กับประเทศชาติ วิธีเปลี่ยนแปลง
 วัฒนธรรมคือเปลี่ยน “ความเชื่อ” กับ “วิธีปฏิบัติ” (สุรัฐ ศิลปอนันต์. 2542 : 2)

หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา ได้แก่การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ เพราะ
 ทำให้เกิดการเปรียบเทียบวิธีการวัดประสพการณ์การเรียนรู้ จากการบอกเป็นการควบคุม
 กิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจอย่างหลากหลาย สนุกสนาน ท้าทาย มีความมั่นใจ
 เป็นเครื่องหมายของการมีชีวิตชีวา ของกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและยั่งยืน ต้อง
 เปลี่ยนแนวการจัดการสนับสนุนอื่น ๆ ให้เหมาะสมด้วยจะเป็นแรงผลักดันให้เกิด
 การปฏิรูปเรื่องอื่นด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. ม.ป.ป.ช : 24)

การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดผล ต้องดำเนินงานอย่างเป็นองค์กร
 รอบด้านจะต้องปรับเข้ากับสิ่งที่ป็นพันธนาการขวางกั้นการปฏิรูปการเรียนรู้โดยทุกฝ่ายร่วมกัน
 ดังนี้

1. ความเชื่อของครูบางส่วนเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ที่เชื่อว่าผู้เรียน
 ต้องเรียนจากครูเท่านั้นซึ่งเกิดผลต่อการสอนแทนการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม
2. ผู้บริหารที่มีจิตสำนึกไม่พอ ยึดติดกับการบริหารแบบที่คุ้นเคย
 ปฏิบัติคนไม่เป็นที่น่าพอใจ ความเชื่อของพ่อแม่ที่เชื่อว่าการศึกษาเป็นหน้าที่ของโรงเรียน
 มุ่งให้ผู้เรียนเก่งเฉพาะวิชาการ โดยมีครูเป็นผู้สอนเท่านั้น

3. พันธนาการที่เป็นการบริหารจัดการ และกฎระเบียบ นอกจากนี้ยังมีพัฒนาการอีกมากมาย

4. ที่ต้องร่วมมือกันแก้ไข ผ่อนคลาย สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงกำหนดนโยบาย 4 ประการ มาตรการของแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 8 เพื่อผ่อนคลายพันธนาการ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. ม.ป.ป.ก : 71 – 72)

หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ หัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ การปฏิรูปจากกระบวนทัศน์การเป็นตัวตั้ง มาเป็นคนหรือผู้เรียนเป็นตัวตั้ง หรือที่เรียกว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : ก)

ลักษณะการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ คือ กระบวนการทางปัญญาที่พัฒนาคนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเรียนรู้ได้ทุกเวลา สถานที่ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุข บูรณาการเนื้อหาสาระตามความเหมาะสมของระดับการศึกษา ให้นักเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง ความสัมพันธ์กับสังคม สาระการเรียนรู้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ทันสมัย เน้นกระบวนการผลิต ปฏิบัติจริงตามสภาพจริง ใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างไกล มีแหล่งความรู้ที่หลากหลาย น่าสนใจ เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน มีผู้เรียน ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 ก : 7 – 9)

การศึกษากระบวนการเรียนรู้ต้องนำเอาความคิด นำเอาความฉลาดขึ้นมา ถ้าเราปรับกระบวนการเรียนรู้จากเอาวิชาเป็นตัวตั้ง มาเป็นเอาเป็นคนไทยเป็นตัวตั้ง ทำความเข้าใจกัน ช่วยกัน กระบวนการเดิมใครก็ช่วยไม่ได้ บางประเทศห้ามเอาการบ้านไปทำที่บ้าน เพราะอยู่บ้านจะได้เรียนรู้จากพ่อแม่ จากญาติพี่น้อง จากการได้ช่วยทำงาน ความเป็นมนุษย์ ต้องสัมพันธ์กับมนุษย์ ลดการเอาวิชาเป็นตัวตั้งลง แต่เพิ่มประสบการณ์ กิจกรรม เพิ่มการทำงานเรียนรู้จากประสบการณ์จริง นานาร้อยแปดเรียนรู้ได้เร็ว อย่างโบราณว่า สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น สิบตาเห็นไม่เท่ามือคลำ ได้ทำเอง เรียนรู้ได้มาก เร็วและเชื่อมโยง ทำให้คิดเป็น ทำเป็น อยู่ร่วมกันเป็น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 ก : 7 – 9)

สรุป การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้จะสำเร็จได้ทุกคนต้องร่วมมือกันดำเนินการ ครูต้องปรับเปลี่ยนวิธีการและความเชื่อ ผู้บริหารโรงเรียนต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริหาร ผู้บริหารการศึกษาจะต้องร่วมกันผ่อนคลายพันธนาการ และกฎระเบียบที่เป็นเครื่องกีดขวาง การปฏิบัติกระบวนการเรียนรู้ และเน้นที่การพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและ

พัฒนาตนเองให้เต็มความสามารถ เพิ่มศักยภาพ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง
พัฒนาความคิดได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ และสามารถนำความรู้นั้นมาใช้ในการดำรงชีวิต
และถ่ายทอดให้กับบุคคลอื่นได้

2.3 หลักการปฏิรูปการเรียนรู้

หลักการปฏิรูปการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 ประการ ดังนี้ (สำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 19)

1. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้กับทุกคนทุกเวลา การเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย
นำไปใช้จริงและเรียนรู้อย่างสมดุล
2. การจัดการเรียนรู้ต้องยึดผู้เรียนเป็นตัวตั้ง การจัดการเรียนรู้ต้องเน้นทักษะ
นำสาระสู่คุณธรรม
3. การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ ถ้าทุกฝ่ายเชื่อมั่นศรัทธา
ดำเนินงานและเรียนรู้ร่วมกัน

2.4 แนวทางการดำเนินงานปฏิรูปการเรียนรู้

หน่วยงานของรัฐ ทั้งหน่วยงานนโยบายและหน่วยปฏิบัติมีความพยายามที่จะให้
การปฏิรูปการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ จึงนำเสนอภารกิจสำคัญของแต่ละหน่วยงาน ดังนี้
(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 ค : 29)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในปี 2540 ได้ดำเนินการปฏิรูปการ
เรียนรู้เริ่มจากการวางแนวคิดพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ 4 ประการ ซึ่งเป็น แก่นแท้ของ
การเรียนการสอน คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนี้

1. การเรียนเกิดขึ้นได้ทุกแห่งทุกเวลา ต่อเนื่องยาวนานตลอดชีวิต
2. ศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่สุดของการเรียนรู้
3. ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดี ด้วยความสัมผัสและสัมพันธ์
4. สาระที่สมดุลเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ คือ ความรู้ ความคิด ความสามารถ

และความดี

จากแนวคิดพื้นฐานดังกล่าว ผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้ รวบรวมแนวคิด
ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นทั้งของไทยและสากล นำมาจัดสาระและกระบวนการเพื่อเผยแพร่แก่
หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องนำสู่การปฏิบัติ ด้วยทฤษฎีการเรียนรู้ 5 ทฤษฎี ได้แก่

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข

2. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
3. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด
4. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย ศิลปะ ดนตรี กีฬา
5. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย การฝึกฝน กาย วาจา และใจ

เป้าหมายที่จะนำทฤษฎีการเรียนรู้ที่ได้พัฒนาแล้วสู่การปฏิบัติ มีจุดมุ่งหมาย นำเสนอกระบวนการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด และได้พัฒนาตัวบ่งชี้การเรียนของผู้เรียน และตัวบ่งชี้การสอนของครู ซึ่งสังเคราะห์จากทฤษฎีการเรียนรู้ 5 ทฤษฎี ดังนี้

ตัวบ่งชี้การเรียนรู้อของผู้เรียน ได้แก่

1. ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง
3. ผู้เรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม
4. ผู้เรียนฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการ ตลอดจนได้แสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล
5. ผู้เรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบ แก้ปัญหาทั้งด้วยตนเอง และร่วมด้วยช่วยกัน
6. ผู้เรียนได้ฝึกค้น รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง
7. ผู้เรียนเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเองอย่างมีความสุข
8. ผู้เรียนฝึกตนเองให้มีวินัยและรับผิดชอบในการทำงาน
9. ผู้เรียนฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่น ตลอดจนสนใจใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้การสอนของครู ได้แก่

1. ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ
2. ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลุกเร้าหัวใจและเสริมแรงให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
3. เอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึง
4. ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์เพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้แสดงออกและคิด

สร้างสรรค์

5. ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง
6. ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดี และปรับปรุงส่วนด้อยของผู้เรียน

7. ครูใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้
8. ครูใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์จากชีวิตจริง
9. ครูฝึกฝนกิจกรรมรายสัปดาห์และวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย
10. ครูสังเกตและประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่ดูแลการศึกษา ได้กำหนด แนวทางปฏิรูปการเรียนรู้ เน้นการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด เพื่อพัฒนา ผู้เรียนให้เป็นคนคิดค้นเก่ง และมีความสุข โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ 5 ลักษณะ ได้แก่

1. การเรียนรู้อย่างมีความสุข เรียนรู้อย่างสุขสันต์ด้วยกันทั่วทุกคน เป็น สภาพของการจัดการเรียนการสอนในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย มีอิสระ ยอมรับความแตกต่าง ระหว่างบุคคล มีหลากหลายในวิธีการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์แห่งความสำเร็จ และได้พัฒนาตนเองให้ เต็มศักยภาพ ซึ่งมีแนวทางสำคัญคือ บทเรียนต้องเป็นเรื่องใกล้ตัว มีความหมาย มีประโยชน์กิจกรรมการเรียนรู้ต้องมีความหลากหลาย สื่อการเรียนต้องน่าสนใจ การประเมินมุ่งเน้นตามศักยภาพของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนต้อง แสดงออกอย่างนุ่มนวลเป็นมิตร มีเมตตา เข้าใจและยอมรับกันและกัน ให้กำลังใจและ เกื้อกูลกัน

2. การเรียนรู้แบบองค์รวม การบูรณาการสาระและกระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อเนื่องกลมกลืนกัน ทั้งในเรื่องใกล้ตัวใน ท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย ทั้งเรื่องของท้องถิ่น เรื่องของสากล การเปลี่ยนแปลงและ แนวโน้มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมโลก ซึ่งมีผลทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องที่เรียนรู้อย่าง ชัดเจน ลึกซึ้ง ครอบคลุม มีความหมายต่อการนำไปใช้ในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหาสภาพ สังคม

3. การเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง เรียนโดยใช้สมองและสองมือ การคิดเป็นความสามารถของสมองในการประมวลข้อมูลความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มี อยู่ให้เป็นความรู้ใหม่ วิธีการใหม่ เพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสมสอดคล้อง กัน เมื่อได้คิดแล้วก็ต้องนำไปปฏิบัติจริง จึงจะเกิดการเรียนรู้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ การ

จัดการเรียนให้ได้ฝึกคิดและปฏิบัตินี้ ต้องฝึกจากประสบการณ์ตรงจากแหล่งความรู้ สื่อ เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวต่าง ๆ ด้วยการฝึกสังเกต คิดอย่างรอบคอบ ปฏิบัติ อย่างจริงจัง และสรุปผลเป็นองค์ความรู้แก่ตนเอง

4. การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น เรียนร่วมกัน รู้ร่วมกัน เป็นการเรียนรู้ จากการมีปฏิสัมพันธ์กันโดยมีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ วัฒนธรรม อารมณ์ และ สังคมร่วมกันทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิด เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายช่วยเหลือ เกื้อกูลกันเป็นการปลูกฝังคุณธรรมที่งดงาม การทำงานร่วมกันทำให้พัฒนาทั้งทักษะทางสังคม และทักษะการทำงานที่ดีด้วย

5. การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง เรียนอย่างไรควรดู ทบทวนตนเองรอบด้านกล่าวคือ การรับรู้ลีลาการเรียนรู้และความถนัดของตนเอง เน้นการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้แต่ละครั้งเกิดขึ้นได้อย่างไร เรียนด้วยวิธีการอะไร มีขั้นตอนตั้งแต่การเริ่มต้นจนจบอย่างไร โดยเปิดโอกาสและจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ศึกษา วิเคราะห์ ประเมินจุดดีจุดด้อย และปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ครั้งต่อไป เพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณลักษณะตามแนวคิดทฤษฎีดังกล่าว และให้ครูบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจและมีความ ตระหนักที่จะใช้กระบวนการ การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา ผู้เรียนในหลาย ๆ ด้าน คุณลักษณะด้านความรู้และความคิดด้านการปฏิบัติและจะทำให้ด้าน อารมณ์ความรู้สึกได้รับการพัฒนาไปพร้อมกัน ๆ เพื่อให้มองเห็นภาพของการจัดการเรียนรู้ที่ ชัดเจนมากขึ้น คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการ (2543 : 31-33) จึงได้เสนอเทคนิคการจัดการเรียนรู้ 6 กิจกรรม (6 ข้อเหวี่ยง) ดังนี้

1. การรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 22 (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2547 : 12) กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ดังนั้น ในกระบวนการเรียนการสอน จะต้องคำนึงถึง ความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคนและควรจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับ ความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละคน (สมนึก นนธิจันทร์. 2542 : 8)

2. การบูรณาการ

การเรียนการสอนแบบบูรณาการ เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ความรู้ ความเข้าใจและทักษะในศาสตร์หรือวิชาต่าง ๆ มากกว่า 1 วิชาขึ้นไป เพื่อแก้ปัญหาหรือแสวงหาความรู้ ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทำให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ความคิด ประสบการณ์ ความสามารถและทักษะต่าง ๆ ในเวลาเดียวกัน ทำให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจในลักษณะองค์รวม ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรู้ที่ลึกซึ้ง เนื่องจากการเรียนรู้ที่มีสภาพใกล้เคียงกับชีวิตจริง การเรียนการสอนแบบบูรณาการที่มีหลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับสิ่งที่นำมาใช้ในการพิจารณา (วุฒินันท์ อบอุ่น. 2544 :32 ; อ้างถึงใน สำราญ โอตาการ. 2547 : 28)

3. โครงการหรือโครงการ

การเรียนการสอนแบบโครงการ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกสิ่งที่ศึกษา กำหนดเรื่องที่จะศึกษา หรือโครงการที่สนใจที่ต้องการศึกษาด้วยตนเองในสิ่งที่มีความคล้ายคลึง เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชีวิตจริง หรือสภาพปัญหาที่เป็นจริงในชีวิตประจำวัน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้ความรู้ ความคิดที่ลึกซึ้งเพื่อเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน จนได้ความรู้ใหม่ที่มีความหมายสอดคล้องและเชื่อมโยงกัน ผู้เรียนได้ใช้ทักษะที่มีในการทำงานตามความต้องการ และความสนใจ ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรับผิดชอบ ความมีวินัยในตนเอง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม ความพยายามและความรอบคอบในการปฏิบัติงาน การเรียนการสอนแบบโครงการเป็นวิธีการสอนที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ อย่างหลากหลายในเวลาเดียวกัน และเนื่องจากสิ่งที่เรียนรู้มีความคล้ายคลึงกับสภาพชีวิตจริง จึงทำให้สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน และทำให้เกิดความรู้เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น (วุฒินันท์ อบอุ่น. 2544 : 32 ; อ้างถึงใน สำราญ โอตาการ. 2547 : 28)

4. การเรียนรู้ในกรอบการเชื่อมโยงกับท้องถิ่น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 27 (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2547 : 12) ได้บัญญัติไว้ว่า ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ (สมนึก นนริจันทร์. 2542 : 10)

5. การเรียนรู้โดยใช้กลุ่ม

กระบวนการกลุ่ม เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ได้มีปฏิสัมพันธ์กันตามสถานการณ์ โดยมีแนวคิดการกระทำ แรงจูงใจร่วมกัน แบ่งหน้าที่ช่วยเหลือกันและกันในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง การทำงานเป็นกลุ่มที่ดีจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพการทำงานสูงกว่าผลรวมของประสิทธิภาพการทำงานของแต่ละคน ทุกคนในกลุ่มจะได้เรียนรู้การทำงาน ค้นพบตนเองและรู้จักเพื่อนร่วมงาน กระบวนการกลุ่มจึงเน้นกระบวนการทำงานมากกว่าการเน้นผลงาน การทำงานร่วมกัน นอกจากจะได้ผลงานออกมามากกว่าการทำงานคนเดียวแล้ว สิ่งที่มีคุณค่ามากกว่าผลงาน คือการเรียนรู้กระบวนการทำงานที่ทำให้เกิดผลงานนั้นและการเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและมีความเข้าใจกันมีความสามัคคี มีการสื่อสารความคิดและได้ฝึกฝนให้มีลักษณะนิสัยที่ดี ในการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มนั้นจะสามารถสอนได้ทั้งในลักษณะการสอนแบบทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและการสอนแบบสอดแทรก ให้ฝึกปฏิบัติงานเป็นกลุ่มในเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกัน

6. การประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมผลงาน

แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) เป็นแนวทางหนึ่งของการประเมินผลตามสภาพจริง ที่ใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน สามารถสะท้อนให้เห็นผลที่เกิดจากกระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างชัดเจน โดยมีหลักการที่สำคัญในการประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน (วุฒินันท์ ออบอุ้น. 2544 : 32 ; อ้างถึงใน สำราญ โอตาการ. 2547 : 28) ดังนี้

6.1 ด้านเนื้อหาวิชา จะต้องสะท้อนความรู้ความเข้าใจ เนื้อหาวิชา ทักษะ ความสามารถและลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน

6.2 ด้านการเรียนการสอน จะต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้และผลงานของผู้เรียน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ หรืองานและตรวจสอบ ปรับปรุง ด้วยตนเองรวมทั้งมีการประเมินตนเอง และอีกประการหนึ่งคือ การเน้นบรรยากาศการเรียนรู้ อย่างอิสระ โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ มีการกระตุ้นและสร้างขวัญและกำลังใจ

6.3 ด้านความเสมอภาค คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งด้าน ความสามารถ วิธีการเรียน และความหลากหลายทางสติปัญญา โดยมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพของ บุคคลไปสู่เกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดให้สูงสุดตามความสามารถของแต่ละบุคคล

2.5 กระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา

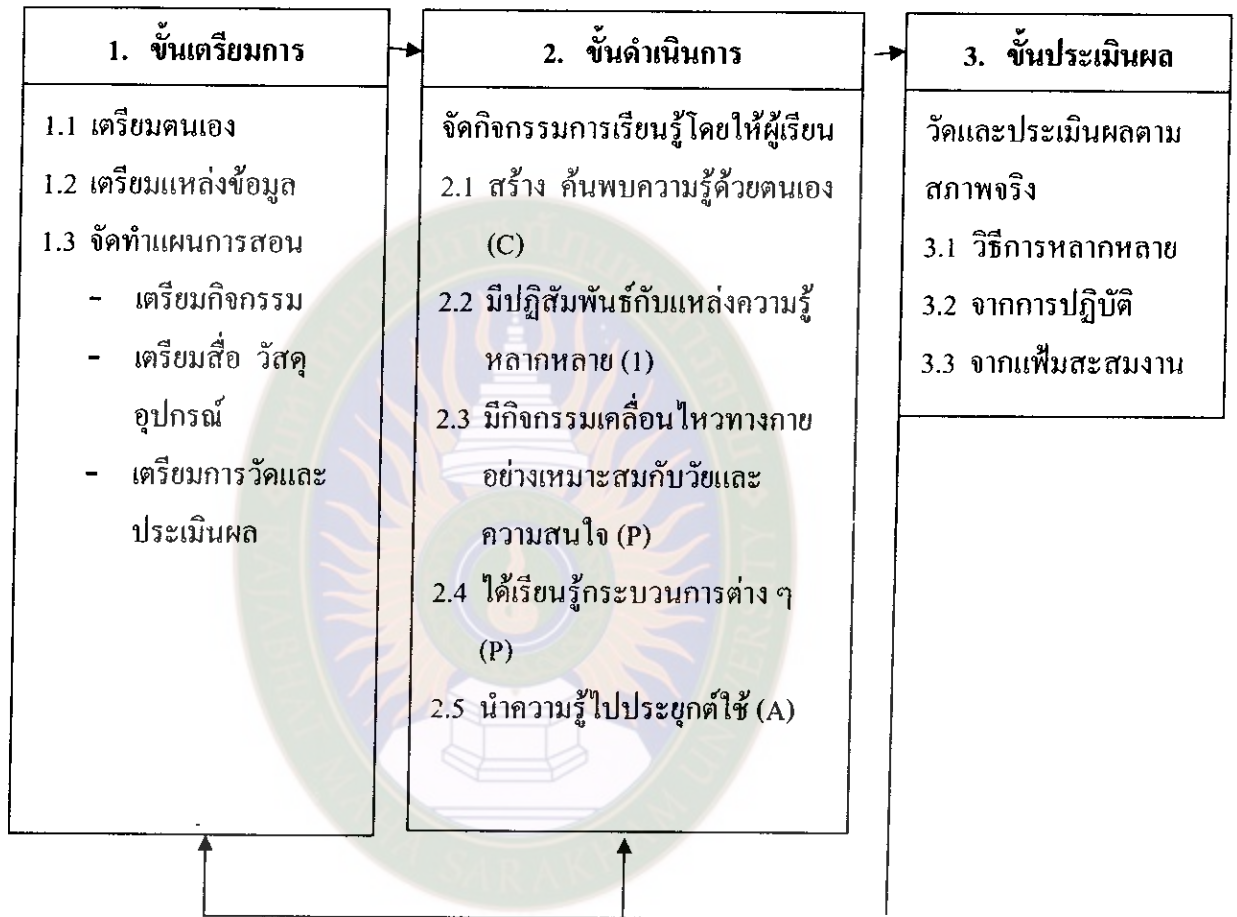
กรมสามัญศึกษา ให้ความสำคัญในด้านการบริหารจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะทั้งโรงเรียน สรุปเป็นภาพประกอบดังนี้

ภาพประกอบที่ 1 แนวดำเนินการของโรงเรียนในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ที่มา : กรมสามัญศึกษา (2542 ข : 11)

เพื่อให้ครูซึ่งเป็นบุคลากรที่สำคัญที่สุดในการนำแนวคิดไปจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้สำเร็จจริง กรมสามัญศึกษา จึงได้เสนอแนะแนวการดำเนินการของครูผู้สอนไว้ด้วย โดยยึดหลักและประยุกต์รูปแบบ CIPPA Model ของ รศ.ดร.ทีศนา แจมมณี คังภาพประกอบที่ 2

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY
 ภาพประกอบที่ 2 แนวดำเนินการของครูผู้สอนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด

ที่มา : . กรมสามัญศึกษา (2542 ข : 11)

ขั้นตอนของการจัดการสอนแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการ
 ขั้นดำเนินการสอนและขั้นประเมินผล

1. ขั้นเตรียมการสอน การเตรียมการสอนเป็นการวางแผนการสอนก่อนการ
 เข้าสอน สิ่งที่ต้องพิจารณามี ดังนี้

1.1 การเตรียมการสอน ต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายของรายวิชา เพื่อครูผู้สอนจะได้ทราบว่ากำลังจะสอนอะไร รวมทั้งเป็นแนวทางในการเลือกและกำหนดเนื้อหาวิชา และการจัดกิจกรรมเนื้อหาให้ต่อเนื่องกันได้

1.2 ควรพิจารณาพื้นฐานของผู้เรียน ว่ามีพื้นฐานความรู้เดิมเป็นอย่างไร อาจใช้วิธีการสอบถาม เพื่อจะได้เตรียมเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียน

1.3 การกำหนดเนื้อหา เป็นการเตรียมเนื้อหาให้ตรงกับจุดมุ่งหมาย มีความกว้างขวาง สมบูรณ์ถูกต้องกับลักษณะงาน

1.4 การกำหนดเวลาให้เหมาะสมกับเนื้อหา และกิจกรรมการสอน ซึ่งการปฏิบัติจะใช้เวลาในการฝึกอย่างไร ใช้ระยะเวลาสั้นหรือยาวจะต่อเนื่องกันอย่างไร

1.5 การกำหนดวัสดุฝึกและอุปกรณ์การสอนโดยการเลือกให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา และการฝึกในวิชานั้น

2. ขั้นการดำเนินการ เป็นการดำเนินการระหว่างสอน เป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน ข้อควรพิจารณามีดังนี้

2.1 ชั่วโมงแรกเป็นชั่วโมงสำคัญ เพราะถ้าเริ่มต้นด้วยดีก็จะเป็นโอกาสดีในชั่วโมงถัดไป ชั่วโมงแรกเป็นการแนะนำตัวเอง ทำความรู้จักกับผู้เรียนแนะนำรายวิชา แจงรายละเอียดของรายวิชา พร้อมทั้งอธิบายถึงวิชาที่เรียน วิธีการเรียน การจัดกิจกรรม การวัดผล โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนในการให้ข้อคิดและเสนอแนะ

2.2 ชั่วโมงต่อ ๆ ไป การเริ่มสอนในแต่ละชั่วโมงควรทบทวนการสอนที่ผ่านมา เพื่อจะได้เป็นการฟื้นความจำและความต่อเนื่องของบทเรียนอย่างเหมาะสม เปิดโอกาสให้ซักถามระหว่างชั่วโมง รวมทั้งการสรุปบทเรียนและการทดสอบความเข้าใจในสิ่งที่เรียน

3. ขั้นการประเมินผล เป็นขั้นสุดท้ายของการสอนว่าได้ผลตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ ครูจะประเมินผลการเรียนการสอนที่เสร็จสิ้นลงไปแล้วว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ โดยกำหนดการผ่านเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้

รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุดนี้ กรมสามัญศึกษาได้เริ่มเผยแพร่และดำเนินการตั้งแต่ปี 2539 และพัฒนาเรื่อยมาโดยปรับตามแนวทาง CIPPA Model และครูผู้สอนของกรมสามัญศึกษาได้นำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง

ทศนา แจมมณี (2542 : 14 – 15) นักการศึกษาไทย ได้เสนอหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่น่าสนใจและง่ายต่อการนำไปปฏิบัติคือ CIPPA Model ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

C – Construct คือ การให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยการศึกษา ค้นคว้าหาข้อมูลทำความเข้าใจ คิด วิเคราะห์ แปลความ ตีความ สร้างความหมาย สังเคราะห์ ข้อมูลและสรุปเป็นข้อความรู้ หมายถึง การสร้างความรู้ไม่ได้หมายความว่าจำเป็นต้องได้ความรู้ที่เป็นเรื่องใหม่ที่ไม่เคยรู้มาก่อน แต่ถ้าได้ถึงขนาดนั้นก็นับว่าวิเศษสุด ตัวอย่างนี้มาแล้วคือการที่มนุษย์รู้ว่าโลกนี้มีลักษณะกลม ไม่แบนอย่างที่เคยเชื่อหรือการรู้โรคต่าง ๆ ที่เกิดจากเชื้อโรคไม่ได้เกิดขึ้นมาเอง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความรู้ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์มากมาย ดังที่ได้ทราบกันคืออยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตาม การรู้เพิ่มจากสิ่งเดิมที่รู้อยู่แล้วก็ถือว่าเป็นการสร้างความรู้ได้แล้ว ตามหลักทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจ็ท (Piaget) มนุษย์มีโครงสร้างทางสติปัญญาที่เรียกว่า Schema ซึ่งสามารถงอกงามได้ด้วยการเกิดปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม แล้วเกิดกระบวนการขึ้นในสมอง มีการปรับแต่งประสบการณ์ให้เข้ากับประสบการณ์เดิม โดยวิธีพอกขยาย (Assimilation) และการปรับให้เหมาะสม (Accommodation) ซึ่งอาจทำให้เกิดโครงสร้างใหม่ที่ต่างไปจากเดิม ทั้งสองกรณีก็ถือว่าเป็นการสร้างความรู้ใหม่

I – Interaction คือ การให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน แลกเปลี่ยนและเรียนรู้ข้อมูลความคิด ประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน หมายถึง นักเรียนจะมีกิจกรรม พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือความรู้กันในกลุ่ม ในห้องเรียน ในโรงเรียนหรือในชุมชนที่นักเรียนอยู่ เรียกว่าเป็นการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งนอกจากจะได้ความรู้แล้วยังจะมีโอกาสเรียนรู้การอยู่ด้วยกันในสังคม หรือการปฏิสัมพันธ์ทางอารมณ์ คือ ได้มีโอกาสรับรู้ความรู้สึกต่อสิ่งต่าง ๆ หรือมีอารมณ์ร่วมต่อเหตุการณ์ดังกล่าวด้วยตนเอง

P – Participation คือ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และสังคมในการเรียนรู้ หมายถึง นักเรียนได้มีโอกาสแสดงบทบาทในกิจกรรม การเรียนการสอนได้เคลื่อนไหวร่างกาย ทำให้กระฉับกระเฉง ดันตัวอยู่ตลอดเวลา ในส่วนนี้ นักเรียนจะได้มีโอกาสได้มีส่วนร่วมทางร่างกาย

P – Process and Product คือ การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการและมีผลงานจากการเรียนรู้ หมายถึง นักเรียนได้มีโอกาสใช้กระบวนการเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้ถึงความรู้สึกสมัครสมาน สามัคคี รักใคร่กัน จากการได้ทำกิจกรรม ร่วมมือร่วมแรงทำงาน โดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์หรือการได้รับความรู้จากการตอบคำถามของครู หรือการอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้สึกจากเพื่อนในส่วนนี้ นักเรียนจะมีโอกาสได้มีส่วนร่วมทางสังคมและอารมณ์

A-Application คือ การให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ประยุกต์หรือใช้ใน ชีวิตประจำวันหมายถึง นักเรียนมีโอกาสได้นำความรู้ที่สร้างขึ้นเอง ไปใช้ประโยชน์ใน สถานการณ์อื่น ที่มีความคล้ายคลึงหรือเกี่ยวข้องกับการได้ทดสอบความรู้นำมาซึ่งความ ภาคภูมิใจ ความพอใจ เป็นแรงเสริมให้อยากเรียนรู้ต่อไปอีก

3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.1 เหตุผลและความสำคัญ

จากสภาพสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง รวมทั้งความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การสื่อสาร ข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ไปอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่องและไร้ขีดจำกัด ทำให้การจัดการเรียนการสอนในระบบเดิม ไม่สามารถ ตอบสนองความต้องการของสังคมได้ รุ่ง แก้วแดง (2542 : 6) กล่าวว่า พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พุทธศักราช 2542 จึงเป็นความหวังและความฝันของคนทั้งประเทศที่คิดว่าจะเป็น เครื่องมือในการปฏิรูปการศึกษา ที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวได้

การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นภารกิจหลักที่มีกฎหมายรองรับ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ต้องทำและทำให้ได้ โดยยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ผู้เรียนรู้ทุกคนสามารถเรียนรู้และ พัฒนาตนเองได้ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่ใหญ่ที่สุด คือ การเรียนรู้ที่เปลี่ยนจาก นักเรียน เป็นผู้เรียนรู้และครูเป็นผู้สอนไปสู่ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ และนักเรียนเป็นผู้เรียน เรียกว่า ผู้เรียน เป็นศูนย์กลาง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ได้ปรากฏเป็นรูปธรรม ชัดเจน กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้เป็นยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปการศึกษา และ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนี้ ยังเป็นการตอบสนองและสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ดังสาระที่กำหนดไว้ในหมวด 1 ความมุ่ง หมายและหลักการของการศึกษา มาตรา 6 ที่ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรม และ วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กรมสามัญศึกษา. 2542 ข : 6-7) และในสาระหมวดที่ 4 แนวทางการจัดการศึกษามาตรา 22 ที่ว่า การจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (กรมสามัญศึกษา. 2542 ข : 17)

กรมวิชาการ (2542 : 1) กล่าวว่า กระแสความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของ สังคมโลกความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การสื่อสารและสังคมแห่งการเรียนรู้ ส่งผลให้การ

เรียนรู้ของคนไม่มีที่สิ้นสุด เพราะความรู้ที่ให้แก่เด็กต้องเป็นความรู้สากล รวมทั้งความรู้ที่เกิดจากท้องถิ่น ผู้เรียนต้องเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ วางแผนเองแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และการศึกษาหาความรู้ ภายใต้อาสาใจของผู้เรียนแต่ละคนที่แตกต่างกัน ผู้สอนต้องปรับปรุงตนเองให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงเป็นผู้จัดการในเรื่องการเรียนรู้ภายใต้การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ

กรมสามัญศึกษา ได้ให้ความสำคัญการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โคนกำหนดเป็นยุทธศาสตร์หลัก ในการปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียน บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้าน จิตใจ ร่างกาย สติปัญญา และสังคมให้เป็น “คนดี คนเก่ง และเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข” (กรมสามัญศึกษา, 2542 ข : 3)

นอกจากนี้ มีนักการศึกษาหลายคน ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังนี้

อเนก ศิลปนิลมาลย์ (2542 : 22) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบนักเรียนเป็นศูนย์กลางนั้น เป็นความต้องการที่จำเป็น สำหรับปฏิรูปการศึกษา และครูอาชีพทุกคน

สุวิทย์ มูลคำ (2542 : 11) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่แท้จริง และผู้เรียนได้ฝึกทักษะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : 4) กล่าวว่า เป็นที่ยอมรับกันว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ วิธีการสำคัญที่สามารถสร้างและพัฒนา “ผู้เรียน” ให้เกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ต้องการในยุคโลกาภิวัตน์ เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของตนเอง และได้พัฒนาศักยภาพของตนเองเต็มที่

สุกร ศรีแสน (2542 : 22) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่น่าจะเหมาะสมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุค IMF น่าจะยึดทฤษฎี ANDRAGOGY ทฤษฎี ANDRAGOGY เป็นการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ และความต้องการของผู้เรียนที่เรียกสั้น ๆ ว่า “เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมากกว่าครูเป็นศูนย์กลาง”

สรุปว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จัดเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้เป็นยุทธศาสตร์หลักของการปฏิรูปการศึกษา

เนื่องจากเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษา คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยคำนึงถึงความสนใจ ความถนัด ศักยภาพ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน เพื่อสร้างพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะตามสังคมต้องการ

3.2 ความหมายของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีหน่วยงานและนักวิชาการ ได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

กรมวิชาการ (2539 : 1) กล่าวว่า การสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง การสอนที่มุ่งจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต เหมาะสมกับความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

กรมสามัญศึกษา (2540 ก : 36) ได้ให้ความหมาย ของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง กระบวนการเรียนการสอน ที่มุ่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เน้นให้นักเรียนคิดค้น สร้าง และสรุปข้อความรู้ด้วยตนเอง นำข้อความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ได้

อรทัย มูลคำ และคณะ (2542 : 17) กล่าวถึง การเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางว่า ในการจัดการเรียนการสอนโดยปกตินั้น ถ้าไม่นับสื่ออุปกรณ์ และเทคนิควิธีการต่าง ๆ แล้ว บุคคลก็นับได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด บุคคลที่กล่าวนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็นสองฝ่ายด้วยกัน คือ ผู้สอนฝ่ายหนึ่งและผู้เรียนอีกฝ่ายหนึ่ง โดยปกติผู้สอนและผู้เรียนจะมีปฏิสัมพันธ์หรือมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกัน เว้นเสียแต่ในบางโอกาสที่ผู้สอนอาจจะต้องมิบทบาทมากกว่า และในทำนองเดียวกัน บางครั้งผู้เรียนก็จำเป็นที่จะต้องมิบทบาทมากกว่าเช่นกัน เมื่อใดที่ผู้สอนมิบทบาทมากกว่า เราก็เรียกการเรียนการสอนลักษณะนั้นว่า การเรียนการสอนที่เน้นผู้สอนหรือครูเป็นศูนย์กลาง และเมื่อใดที่ผู้เรียนต้องมิบทบาทมากกว่า เราก็เรียกการเรียนการสอนลักษณะนั้นว่า การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนหรือนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

ชาติรี เกิดธรรม (2542 : 7) กล่าวว่า การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นการสอนที่จัดเนื้อหาและกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต ที่เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน เป็นการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง ตั้งแต่คิดค้นหา หาความรู้ และลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนจนเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการหาความรู้ (Learn how to learn) ซึ่งมีคุณค่ามากกว่าการเรียนรู้ตัวความรู้

สรุปว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิต เหมาะสมกับความสนใจความสามารถของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีบทบาทมากกว่าครู โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และลงมือปฏิบัติจริง จนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

3.3 แนวคิดและหลักการการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ได้พัฒนาต่อเนื่องมาเป็นลำดับ ซึ่งแนวคิดต่าง ๆ ตอบสนองต่อกระแสความต้องการในการพัฒนาคน อันเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่าของสังคม ให้มีคุณลักษณะที่สามารถอยู่ในสภาวะการณ์ของสังคมโลกได้อย่างมีความสุข

แนวคิด ทฤษฎี ของนักจิตวิทยาการศึกษาหลายคนมีความเชื่อว่า ในการจัดการศึกษา ต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสามารถและความสนใจ โดยเน้นการปฏิบัติ เน้นกระบวนการ ต้องเรียนรู้ด้วยตนเองและวางแผนด้วยตัวของผู้เรียนเอง และผู้เรียนมีอิสระตามสมควร เช่น

กรมสามัญศึกษา (2542 ข : 14) อ้างถึงแนวคิดของมาสโลว์ (Abraham H. Maslow) มีความเชื่อพื้นฐานว่า ถ้าให้อิสระภาพแก่นักเรียน เด็กจะเลือกสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับตนเอง พ่อแม่และครู ควรมีความไว้วางใจในตัวเด็ก เปิดโอกาสและช่วยให้เด็กได้เจริญเติบโตต่อไป ไม่ใช่วิธีควบคุม และจัดการชีวิตของเด็กทั้งหมด

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : 4 - 5) อ้างถึงแนวคิดของ โรเจอร์ (Carl R. Rogers) นักจิตบำบัด ได้เสนอการจัดการเรียนการสอนที่ให้ “ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง” โดยเขามีความเชื่อว่านักเรียนต้องเป็นผู้เรียนเอง ครูคอยดูห่าง ๆ และเป็นที่ยปรึกษา การจัดกิจกรรมในการเรียนควรให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ บรรยากาศแบบกระบวนการกลุ่ม กฎ ระเบียบควรให้นักเรียนในกลุ่มตั้งกันเอง ความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติจะเกิดห้วงปัญญาและเจตคติที่ดีต่อเรื่องที่เรียน โดยครูไม่สามารถถ่ายทอดทุกสิ่งได้ แต่สามารถจัดสิ่งแวดล้อมให้ผู้เรียนเรียนสิ่งเหล่านั้นได้ เพื่อที่จะผลักดันให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนอย่างเต็มที่

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 61) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการสอนความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Teaching Theories) ว่า กระบวนการแก้ปัญหา เช่น ความเข้าใจ การรับรู้ การรู้จักคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบตัวเอง คือ ศูนย์กลางของการเรียน ดังนั้น การเรียนรู้สิ่งใดจึงขึ้นอยู่กับตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ สิ่งเร้าต่าง ๆ ที่ถูกนำเสนอ นั้น ผู้เรียนไม่ได้รับเข้า

ไปโดยตรงทันที หรือถูกควบคุมด้วยสถานการณ์ที่กำหนด จนต้องแสดงพฤติกรรมนั้นออกไป
อย่างไม่มีทางเลือก ผู้เรียนได้มีการตีความ การตัดสินใจ แล้วก็เลือกพฤติกรรมนั้นออกไป

จากแนวคิดของนักจิตวิทยาการศึกษาทั้ง 3 ท่าน ดังกล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า
ทุกแนวคิดต่างเน้นความสำคัญของผู้เรียน โดยให้อิสระภาพที่จะเลือกแก่ผู้เรียน ครูต้องมี
ความเชื่อและศรัทธาในความเป็นมนุษย์ของผู้เรียน ครูคือผู้ที่คอยอำนวยความสะดวก กระตุ้น
ให้กำลังใจ ช่วยเหลือร่วมคิดและเป็นเพื่อนกับนักเรียน

ส่วนแนวคิดของนักการศึกษาไทยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน
เป็นศูนย์กลาง ได้แก่

ดร.สงบ ลักษณะ กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนที่ควรจะเป็นไว้ว่า ควรเป็น
การเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้รับการยอมรับนับถือในการเป็นเอกัตบุคคล ได้เรียนรู้วิธีที่
เหมาะสมกับความสามารถ ได้เรียนรู้สิ่งที่สนใจหรือมีประโยชน์ ได้ปฏิบัติตามกระบวนการ
เพื่อการเรียนรู้ได้รับการเอาใจใส่ ประเมิน และช่วยเหลือเป็นรายบุคคล และได้รับการพัฒนา
เต็มศักยภาพ กรมสามัญศึกษา (2542 ก : 19)

บันลือศักดิ์ จ่านอง (242 : 13) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มี
ประสิทธิภาพนั้นควรจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูคอยให้การ
ช่วยเหลือทางด้านกระตุ้น ทำทาบให้เด็กคิดเป็นกลุ่ม ในที่สุดเด็กจะเกิดความคิดรวบยอดใน
เนื้อหา สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาต่อไปได้ เพราะการที่เด็กสามารถค้นพบด้วยตนเองจะส่งผล
ต่อการสร้างความรู้ที่ถาวร เป็นเด็กที่คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น มองไกล และใฝ่รู้

ชัยยุทธ์ บุญยสวัสดิ์ (2542 : 29) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียน
การสอนที่ดีนั้น ครูต้องเชื่อว่า เด็กสามารถพัฒนาได้ ไม่ว่าจะเกิดมาในสภาพอย่างไร และ
กระตุ้นให้ครูทำกิจกรรมให้หลากหลาย เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงไต่ถามศักยภาพ ครูต้อง
สอนคนไม่ใช่สอนหนังสือ แต่ต้องสอนคนให้เอาความรู้มาใช้ในการดำรงชีวิตที่ดี กระบวนการ
การเรียนการสอนต้องให้เด็กเป็นศูนย์กลาง เด็กจะต้องมีส่วนร่วมมากขึ้น

ชัยพงษ์ รัชงาม (2542 : 10) ได้แสดงแนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียน
การสอนในปัจจุบันไว้ว่า ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องได้รับความรู้จากครูในห้องเรียนเท่านั้น แหล่ง
การเรียนรู้มีอยู่รอบตัว พ่อแม่ ชุมชน เพื่อน สถาบันทางศาสนา การเรียนรู้ด้วยตนเองจาก
การอ่านหนังสือพิมพ์ คู่มือทัศน์ และใช้ระบบอินเทอร์เน็ตของคอมพิวเตอร์ ผู้เรียนจะหา

ความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างสนุกและมีความสุข ไม่ต้องจำมาก ให้ผู้เรียนรู้ในสิ่งที่จำเป็นและปฏิบัติจริงจนจำได้เอง

จากแนวความคิดของนักการศึกษาและผู้บริหารการศึกษาดังกล่าวมา จะเห็นได้ว่า แนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นภาพที่เด่นชัด ในปัจจุบันว่า เป็นแนวทางที่จะนำไปสู่เป้าหมายการศึกษา คือ การทำให้เด็กมีคุณภาพและได้มาตรฐานสูงในระดับสากล เป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะเฉพาะที่เหมาะสมกับสังคมโลกในยุคปัจจุบัน

หลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาโดยทั่วไป คือ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี และร่างกายแข็งแรง (กรมสามัญศึกษา. 2540 : 31) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของประเวศ วะสี (ม.ป.ป. : 15) คือ การศึกษาที่ดีควรจะสร้างคนให้ฉลาดเป็นคนดีและมีความสุข และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540 ก : 1) กล่าวว่า เป้าหมายของการเรียนรู้ คือ เด็กดี เก่ง มีสุข

คำว่า ดี เก่ง มีสุข ตามแนวความคิดของกรมสามัญศึกษา (กรมสามัญศึกษา. 2540 ก : 31 – 33) กล่าวไว้ว่า

คนดี หมายถึง การเป็นผู้มีคุณสมบัติด้านเจตคติที่พึงประสงค์ ได้แก่ การเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม

คนเก่ง หมายถึง ความสามารถในด้านสติปัญญา ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. เก่งจำ คือ มีความสามารถในการจำข้อเท็จจริง (Eactual Information)
2. เก่งคิด คือ ความสามารถในการใช้ทักษะ เชาว์ปัญญา (Intellectual Skills) เช่น ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่ป็นรูปธรรมและนามธรรม การใช้เหตุผล การวิเคราะห์ การใช้ภาษาสื่อความหมาย
3. เก่งริเริ่ม คือ การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถคิดประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่จัดว่าเป็นผู้มียุทธศาสตร์ในการคิด (Cognitive Strategies)

แข็งแรง หมายถึง สุขภาพแข็งแรง รวมทั้งทักษะในการเคลื่อนไหวคล่องแคล่ว และเหมาะสม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540 ง : 10) กล่าวถึง ดี เก่ง มีสุข ว่า

ดี คือ มานะ อดทน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย

เก่ง คือ มีทักษะการเรียนรู้ มีทักษะการคิด มีทักษะการสื่อสาร
แสดงผลงานฉายแววจริยะของตน

มีสุข คือ อายากมาโรงเรียน ร่าเริง แจ่มใส ร่างกายแข็งแรง

สรุปเป้าหมายของการเรียนรู้ ต้องการให้ผู้เรียนมีลักษณะ ดี เก่ง มีสุข เก่ง คือ
มีความรู้ความสามารถ ดี คือมีคุณธรรม จริยธรรม มีสุข คือมีความสุขในการเรียน สุขภาพกาย
และใจคั่งนั้น เพื่อให้การเรียนรู้เป็นกระบวนการอย่างได้ผล หลักการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน
เป็นศูนย์กลาง ควรยึดหลักดังนี้ (วัฒนาพร ระงับทุกข์. 2542 : 7)

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ควรเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา ดังนั้น ผู้เรียนจึงควรมี
บทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน

1. การเรียนรู้เกิดจากแหล่งต่าง ๆ กัน มิใช่จากแหล่งใดแหล่งหนึ่งเพียง
แห่งเดียว ประสบการณ์ความรู้สึกรณีกรณิกของแต่ละบุคคลถือว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ
2. การเรียนรู้ที่ดี จะต้องเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการสร้างความรู้ ความ
เข้าใจด้วยตนเอง จึงจะช่วยให้ผู้เรียนจดจำและสามารถใช้ในการเรียนนั้นให้เป็นประโยชน์
การเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบด้วยตนเอง มีส่วนช่วยให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้ง และจดจำได้ดี
3. การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญ หากผู้เรียนเข้าใจและมี
ทักษะในเรื่องกระบวนการเรียนรู้แล้ว จะสามารถใช้เป็นเครื่องแสวงหาความรู้และคำตอบ
ต่าง ๆ ที่ตนต้องการ
4. การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน คือ การเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ใน
ชีวิตประจำวันได้

3.4 ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ครูผู้สอน คือ บุคคลที่สำคัญที่สุดในการนำยุทธศาสตร์การจัดกระบวนการ
เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ไปสู่ความสำเร็จ (กรมสามัญศึกษา. 2542 ข : 13)
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 11 - 13)
กล่าวว่า การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางถึงแม้จะเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอน ต้องใช้เวลา
เตรียมการ ใช้เทคนิควิธีที่หลากหลาย ทั้งยังเป็นกระบวนการเกี่ยวกับบุคคลหลายฝ่าย นับตั้งแต่
ครู ผู้เรียน ผู้บริหาร จนถึงพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน แต่ก็เป็นงานที่ได้ไม่ยากและประสบความสำเร็จ
ความสำเร็งได้ บุคคลที่จะเป็น “ฟันเฟือง” ในการขับเคลื่อนไหว้ให้การปฏิบัติการเรียนรู้
บรรลุผลสำเร็จได้ก็คือ ครู การปลูกปรการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องดำเนินควบคู่ไปกับการปฏิรูป
ของครู กล่าวคือ ครูต้องเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนจากการยืนบอกหน้าชั้นมาเป็นผู้อำนวยกร

○ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ครูที่สามารถสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิด รู้จักแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองนี้ เราเรียกว่า ครูดี ครูเก่ง ซึ่งคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติถือว่าเป็นเกณฑ์ด้านหนึ่งใน 5 ด้าน ในการพิจารณาครูแห่งชาติ คือการจัดการเรียนการสอนของครู หมายถึง การมีความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตรดี ใช้วิธีการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นกระบวนการคิดและการแก้ปัญหาอันหลากหลายและครอบคลุม ให้ข้อมูลจากการ ประเมินผลมาปรับปรุงการเรียนการสอนตลอดทั้งไคร่ตรงการสอนของตนเพื่อการปรับปรุงให้ คีขึ้น

○ การจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 54-26) กล่าวว่า การสอนจะดำเนินไปด้วยดี โดยคำนึงถึงการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

- 1. ตัวป้อน (Input) คือ ผู้เรียน ผู้สอน เนื้อหาวิชา สื่อการสอน สิ่งอำนวยความสะดวกเป็นต้น
- 2. กระบวนการ (Process) หมายถึง กระบวนการจัดการสอน เป็นการวางแผน และเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการสอนและประเมินการสอน
- 3. ผลผลิต (Out put) เป็นผลสมบูรณ์ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินผล การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปทางที่ปรารถนาของผู้เรียน เป็นไปตามความคาดหวังของ หลักสูตรการสอนเป็นการให้บุคคลได้รับความรู้ ได้ใช้ประโยชน์จากโอกาสที่ได้ มี ความสัมพันธ์กันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน และกำหนดจุดมุ่งหมายของการสอนไว้ 7 ประการ ดังนี้
  - 1. เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลให้กับผู้เรียน
  - 2. ชี้ให้เห็นถึงประสบการณ์ที่ได้รับ เพื่อให้ผู้ที่เข้ารับการศึกษาได้มีโอกาส รับผิดชอบนั้น
  - 3. เพื่อให้บุคคลที่อยู่ในวัยเดียวกัน ได้มีโอกาสที่จะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความรู
  - 4. เพื่อให้บุคคลที่อยู่ในวัยต่างกัน ได้มีโอกาสที่จะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความรู
  - 5. เพื่อให้บุคคลแต่ละคนหรือกลุ่มใช้เวลา วัสดุอุปกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ
  - 6. เพื่อช่วยให้บุคคลแต่ละคนหรือกลุ่มได้ตีความหมายและประเมินต่างกัน
  - 7. เพื่อช่วยให้บุคคลแต่ละคนหรือกลุ่มได้เข้าใจถึงคุณค่า ทักษะจาก ประสบการณ์ที่ได้รับ

ทฤษฎี ข้ามมณี (2542 : 24 – 25) กล่าวถึงบทบาทของครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

1. การเตรียมการสอน

1.1 ศึกษาและวิเคราะห์เรื่องที่จะสอนให้เข้าใจ

1.2 ศึกษาแหล่งความรู้ที่หลากหลาย

1.3 วางแผนการสอน

1.3.1 กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน

1.3.2 วิเคราะห์เนื้อหาและความคิดรวบยอด และกำหนด

รายละเอียดให้ชัดเจน

1.3.3 ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางตามหลักชิปปา (CIPPA Model) หรืออื่น ๆ

1.3.4 กำหนดวิธีประเมินผลการเรียนรู้

1.4 จัดเตรียม

1.4.1 สื่อ วัสดุการเรียนการสอน ให้เพียงพอสำหรับผู้เรียน

1.4.2 เอกสาร หนังสือ หรือข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน

1.4.3 ติดต่อแหล่งความรู้ต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล สถานที่ หรือสื่อทัศนวัสดุต่าง ๆ และศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม

1.4.4 เครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้

1.4.5 ห้องเรียน หรือสถานที่เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น อาจจำเป็นต้องจัดโต๊ะ เก้าอี้ ในลักษณะใหม่

2. การสอน

2.1 สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี

2.2 กระตุ้นผู้เรียนให้สนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

2.3 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่ได้เตรียมไว้ โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสถานที่เป็นจริง

2.3.1 ดูแลให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ แก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

2.3.2 อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรมการ

เรียนรู้

2.3.3 กระตุ้นผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเต็มที่

2.3.4 สังเกตและบันทึกพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งเหตุการณ์ที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นขณะกระทำกิจกรรม

2.3.5 ให้คำแนะนำและข้อมูลต่าง ๆ แก่ผู้เรียนตามความจำเป็น

2.3.6 บันทึกปัญหาและข้อขัดข้องต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการปรับปรุงกิจกรรมให้ดีขึ้น

2.3.7 ให้การเสริมแรงผู้เรียนตามความเหมาะสม

2.3.8 ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานเรียนรู้ของผู้เรียน และอาจให้ข้อมูลเนื้อหา ความรู้ เพิ่มเติมแก่ผู้เรียนตามความเหมาะสม

2.3.9 ให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และให้ข้อเสนอแนะตามความเหมาะสม

3. การประเมินผล

3.1 เก็บรวบรวมผลงาน และประเมินผลงานของผู้เรียน

3.2 ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

ดังนั้น การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จึงมี 3 ขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรมสามัญศึกษา (2542 ข : 11) คือ
ขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการ และขั้นประเมินผล

ขั้นเตรียมการ

กรมสามัญศึกษา (2542 ข : 14 – 16) ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังนี้

1. การเตรียมตนเอง ครูจะต้องเตรียมตนเองให้พร้อมสำหรับบทบาทของผู้เป็นแหล่งความรู้ (Resource Person) ซึ่งจะต้องให้คำอธิบาย คำแนะนำ คำปรึกษา ให้ข้อมูล ความรู้ที่ชัดเจนแก่ผู้เรียน รวมทั้งแหล่งความรู้ที่จะแนะนำให้ผู้เรียน ไปศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลได้ ดังนั้น ครูจะต้องมีภาระหนักเตรียมตนเองด้วยการอ่าน การค้นคว้า การทดลองปฏิบัติ มาก ๆ ในหัวข้อเนื้อหา ที่ตนรับผิดชอบรวมทั้งข้อมูลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน

2. การเตรียมแหล่งข้อมูล เมื่อบทบาทครูไม่ใช่ผู้บอกเล่ามวลความรู้อีกต่อไป ครูจึงเตรียมแหล่งข้อมูลความรู้แก่ผู้เรียน ทั้งในรูปแบบของสื่อการเรียนการสอน ใบความรู้ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบกิจกรรมในห้องเรียน หรือ ศูนย์กลางเรียนรู้ด้วยตนเองที่มีข้อมูลความรู้ ที่ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาค้นคว้าตามความต้องการ หรือแหล่งเรียนรู้

ต่าง ๆ เช่น ศูนย์วิทยบริการ ศูนย์สื่อ ห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องสมุดวิชา ห้องปฏิบัติการวิชาต่าง ๆ และห้องพิพิธภัณฑ์ในโรงเรียน ทั้งนี้รวมไปถึงแหล่งเรียนรู้ภายนอก โรงเรียนด้วย ซึ่งครูสามารถสำรวจบัญชีรายชื่อหนังสือ อุปกรณ์ หรือสื่อต่าง ๆ ไว้สำหรับ ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าตามกำหนดในกิจกรรมการเรียนหรือศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมทั้งในและนอก เวลาเรียน

3. การเตรียมกิจกรรมการเรียน บทบาทของครูก่อนการเรียนการสอนทุกครั้ง คือ การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด ครูจะต้อง วิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อให้ได้สาระสำคัญและเนื้อหาข้อความ อันจะนำไปสู่การ ออกแบบกิจกรรมการเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ตามที่กำหนด โดยบทบาท ในส่วนนี้ครูจะทำหน้าที่คล้ายผู้จัดการ (Manager) ที่กำหนดบทบาทการเรียนรู้ และความ รับผิดชอบแก่ผู้เรียนให้เขาได้ทำกิจกรรมตามความต้องการ ความสามารถและความสนใจ ของแต่ละคน

4. การเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ เมื่อออกแบบหรือกำหนดกิจกรรมการเรียน แล้ว ครูจะต้องพิจารณาและกำหนดว่า จะใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์ใด เพื่อให้กิจกรรมการเรียน ดังกล่าวบรรลุผลแล้วจัดเตรียมให้พร้อม บทบาทของครูตรงนี้จึงเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เพื่อให้การเรียนรู้บรรลุผล

5. การเตรียมการวัดผลประเมินผล บทบาทในด้านการเตรียมการอีกประการ หนึ่ง คือ การเตรียมวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น โดยการวัดให้ตรงตามจุดประสงค์ การเรียนรู้ และวัดให้ครอบคลุมทั้งในส่วนของกระบวนการ (Process) (และผลงาน (Product) ที่เกิดขึ้นทั้งด้านพุทธิพิสัย (Cognitive) จิตพิสัย (Affective) และทักษะ (Skill) โดยเตรียมวิธีการ วัดและเครื่องมือวัดให้พร้อมก่อนทุกครั้ง

กระทรวงศึกษาธิการ (2535 : 66 - 67) ได้กำหนดการเตรียมการสอนของครูเพื่อจะ ทำให้ครูได้ทราบล่วงหน้าว่า จะให้ผู้เรียนได้รู้อะไร และให้เรียนรู้ด้วยวิธีใด และวิธีใดได้ผลดี จะใช้วิธีใดตรวจสอบเพื่อหาข้อบกพร่องของวิธีสอนและกิจกรรมของครู หรืออาจหาวิธีสอน และกิจกรรมที่เหมาะสมมาใช้ในการเตรียมการสอนของครูซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ

1. การเตรียมตัวระยะยาว หรือการเตรียมการโดยทั่วไป ได้แก่ การที่ครูศึกษา และทำความเข้าใจกับหลักสูตร คือ ต้องเข้าใจหลักการ จุดหมาย โครงสร้างของหลักสูตร เพื่อให้รู้ว่าครูจะสอนอะไรแก่ผู้เรียน และสอนไปทำไม จะสอนผู้เรียนเป็นคนลักษณะใด
2. การเตรียมตัวระยะสั้น หรือการเตรียมที่จะสอนในแต่ละวัน ได้แก่ การดู

กำหนดการสอนและตารางสอนของแต่ละวันก่อนว่าจะสอนอะไร ใช้เวลาสอนกี่คาบแล้วจึงไป
ดูแผนการสอนหรือคู่มือครูกลุ่มวิชานั้น ๆ เพื่อศึกษารายละเอียดของการสอน ซึ่งแผนการสอน
และคู่มือครูจะบอกกิจกรรมการเรียนการสอนจากหนังสือแต่ละบทเอาไว้อย่างละเอียด การ
เตรียมตัวของครูทำได้หลายลักษณะ คือ

- 2.1 ศึกษาจิตวิทยาการเรียนการสอน
- 2.2 ศึกษาวิธีการสอนแบบต่าง ๆ
- 2.3 ศึกษาเทคนิคการสอน
- 2.4 วางแผนการสอนและเตรียมการสอน
- 2.5 เตรียมเนื้อหา

วัลลภ กัณฑ์ (2534 : 44) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า แผนการสอนที่ดี ควรมี
กิจกรรมการเรียนรู้ที่เข้าลักษณะ 4 ประการ คือ

1. เป็นแผนการสอนที่มีกิจกรรม ให้ผู้เรียนได้มีกิจกรรมปฏิบัติมากที่สุด
โดยครูเป็นเพียงผู้ชี้แนะ ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนดำเนินการกิจกรรมให้เป็นไปตามความ
มุ่งหมาย
  2. เป็นแผนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบคำตอบ หรือทำ
ความสำเร็จด้วยตนเอง โดยครูลดบทบาทจากผู้บอกคำถามมาเป็นผู้คอยกระตุ้นคำถามหรือ
ปัญหาที่ทำให้ผู้เรียนคิดแก้ หรือหาแนวทางไปสู่ความสำเร็จจากการทำกิจกรรมด้วยตนเอง
  3. เป็นแผนการสอน ที่เน้นทักษะกระบวนการ มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียน
ในการทำงานเป็นกระบวนการ และนำกระบวนการไปใช้จริง
  4. เป็นแผนการสอนที่ส่งเสริมการใช้วัสดุ อุปกรณ์ ที่จัดหาได้ในท้องถิ่น
หลีกเลี่ยงการใช้วัสดุ อุปกรณ์สำเร็จรูปราคาสูง
- ในการวางแผนการสอนและเตรียมการเรียนการสอน ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึง
การสอนเพื่อความพร้อมและบรรลุผลตามเป้าหมายของหลักสูตรด้วย

กิตติคุณ รัตนเดชกำจาย (2541 : 5) กล่าวถึง รูปแบบระบบการเรียนการสอน
ดังนี้

1. ตัวป้อน (Input)
  - 1.1 หลักสูตรและเอกสารหลักสูตร
  - 1.2 คุณลักษณะของผู้สอน
  - 1.3 คุณลักษณะของผู้เรียน

- 1.4 ทรัพยากรในชุมชน
- 1.5 วัสดุ – อุปกรณ์การเรียน
- 1.6 อาคารสถานที่
- 1.7 ธุรการ – การเงิน
- 1.8 บริการเสริมวิชาการ
2. กระบวนการ (Process)
  - 2.1 การพัฒนายุทธวิธีการสอน
  - 2.2 การเลือกทรัพยากรและสื่อการสอน
  - 2.3 การจัดระบบนักเรียน
  - 2.4 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
  - 2.5 การจัดการประเมินผล
  - 2.6 การประเมินสมรรถภาพผู้สอน
3. ผลผลิต (Output)
  - 3.1 การเรียนรู้ของผู้เรียน
  - 3.2 ข้อมูลจำเป็นสำหรับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร
  - 3.3 ข้อมูลจำเป็นสำหรับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติการสอน
  - 3.4 ข้อมูลสำหรับแปลความหมายต่าง ๆ

สรุปว่า การเตรียมการ ครูผู้สอนควรจะต้องเตรียมการสอนทั้งระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งจะเป็นทางเลือกที่ครูจะต้องปฏิบัติ เพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนถูกต้องเหมาะสม โดยที่ครูจะต้องเตรียมตนเอง เตรียมแหล่งข้อมูล เตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ เตรียมกิจกรรม และเตรียมการวัดผลประเมินผล โดยจัดแผนการเรียนการสอนให้ชัดเจน ตรงตามจุดประสงค์ เพื่อนำไปใช้ในชั้นดำเนินการหรือสอนต่อไป ตามระบบของการเรียนการสอน

ชั้นดำเนินการ

ในชั้นดำเนินการ ครูผู้สอนต้องดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนการสอน ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กรมสามัญศึกษา (2542 ข : 15) กล่าวว่า เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะ ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นพบคำตอบด้วยตนเอง โดยครูผู้สอน พยายามจัดการเรียนการสอนที่ยึดการค้นพบด้วยตนเองเป็นวิธีการสำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นหาความรู้

ด้วยตนเอง ทั้งนี้ เพราะการค้นพบความจริงใด ๆ ด้วยตนเองนั้น ผู้เรียนมักจะจดจำได้ดี และมีความหมายโดยตรงต่อผู้เรียนรวมทั้งจดจำได้นาน

2. ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและกลุ่ม โดยยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกลุ่ม ได้พูดคุย ปรัชญาหรือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น และจะปรับตัวให้สามารถอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้

3. ช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างทั่วถึงและมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การที่ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้กระทำ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมและกระตือรือร้นที่จะเรียนอย่างมีชีวิตชีวา กิจกรรมที่จัดจึงควรเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะ ดังนี้

3.1 ช่วยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเป็นระยะ ๆ
เหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน

3.2 มีประเด็นท้าทายให้ผู้เรียนได้คิด เป็นประเด็นที่ไม่ยากและง่ายเกินไป เหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดหรือลงมือทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

3.3 ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว

3.4 ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียน เกี่ยวข้องกับชีวิต

ประสบการณ์และความเป็นจริงของผู้เรียน

4. เน้นกระบวนการ (Process) ควบคู่ไปกับผลงาน (Product) โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดผลงาน มิใช่มุ่งจะพิจารณาถึงผลงานแต่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ เพราะประสิทธิภาพของผลงานขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของกระบวนการ

5. เน้นการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้หรือใช้ในชีวิตประจำวัน โดยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสค้นหาแนวทาง ที่จะนำความรู้ความเข้าใจไปใช้ในชีวิตประจำวัน พยายามส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติจริงและพยายามติดตามผลการปฏิบัติของผู้เรียน

กรมวิชาการ (2539 : 2) กล่าวว่าขั้นตอนกระบวนการที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมีดังนี้

ขั้นนำ หมายถึงการสร้าง กระตุ้นความสนใจ หรือเตรียมความพร้อมในการเรียน

ขั้นกิจกรรม หมายถึง จัดกิจกรรมตามหลักการ ได้แก่ ผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้ปฏิสัมพันธ์ช่วยกันเรียนรู้ ให้ผู้เรียนมรบทบาทและมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการควบคุมกับผลงาน ข้อเสนอความรู้ให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้

ขั้นสรุป และประเมินผล หมายถึง สรุปและประเมินผลการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

จากข้อคิดของกรมสามัญและกรมวิชาการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในขั้นดำเนินการครูผู้สอนนั้น จะต้องหาเทคนิควิธีสอนเน้นความสำคัญของบทบาทผู้เรียน ในกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเอง มีปฏิสัมพันธ์ช่วยกันเรียนรู้ ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงได้เรียนรู้กระบวนการควบคุมกับผลงานและนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

การเลือกเทคนิคหรือวิธีการสอน ครูผู้สอน วิชาดา สิ้นประจักษ์ผล (2542 ข : 25) กล่าวว่า ไม่มีวิธีการสอนใดดีกว่าวิธีการสอนอื่น ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรสามารถใช้วิธีการสอนได้หลากหลาย และใช้การตัดสินใจอย่างมีเหตุผลในการเลือกการสอนได้หลากหลาย และใช้การตัดสินใจอย่างมีเหตุผลในการเลือกการสอนที่มีประสิทธิภาพ ตามความจำเป็นและเหมาะสมกับเนื้อหาในสาขาเฉพาะของตนในโอกาสต่าง ๆ กรมสามัญศึกษา (2542 ข : 25) กล่าวว่า มีเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนอยู่มากมายหลายวิธี ที่ส่งเสริมและให้ความสำคัญกับผู้เรียนในฐานะศูนย์กลางของการเรียนการสอน ซึ่งครูสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน จุดประสงค์การเรียนรู้ และเนื้อหาสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยแยกกลุ่มเทคนิคตามแนวความคิดการจัดกิจกรรม การจัดกลุ่ม และวิธีการเรียนรู้ ดังนี้

1. เทคนิคการจัดการเรียนการสอนทางอ้อม (Indirect Instructional Techniques) ประกอบด้วยเทคนิคการเรียนแบบต่าง ๆ ดังนี้ แบบสืบค้น (Inquiry) แบบค้นพบ (Discovery) แบบแก้ปัญห (Problem Solving) แบบสร้างแผนผังความคิด (Concept Mapping) แบบใช้กรณีศึกษา (Case Studies) แบบตั้งคำถาม (Questioning) แบบใช้การตัดสินใจ (Decision Making)

2. เทคนิคการศึกษาเป็นรายบุคคล (Individual Study) ประกอบด้วยเทคนิควิธีการเรียนแบบต่าง ๆ ดังนี้ ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) ศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self Access Center) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Activity Packages) คอมพิวเตอร์

ช่วยสอน (CAI) การทำรายงาน การค้นคว้าอย่างอิสระ การเขียนเรียงความ การเขียนเสริม การทำโครงการ คู่สัญญา การทำนิตยสาร การมอบหมายงานเป็นรายบุคคล

3. เทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี (Technology – Related Instruction) ประกอบด้วยการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ประกอบการเรียน ดังนี้ การใช้สิ่งพิมพ์ ตาราเรียน และแบบฝึกหัด การใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) ชุดการสอน (Instruction Package) คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Assisted Instruction : CAI) บทเรียนสำเร็จรูป (Programmed Text)

4. เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นการปฏิสัมพันธ์ (Interactive Instruction) ประกอบด้วยการเรียนแบบต่าง ๆ ดังนี้ การโต้วาทีกลุ่ม การอภิปราย การระดมพลังสมอง กลุ่มแก้ปัญหา กลุ่มตัว การประชุมแบบต่าง ๆ บทบาทสมมติ กลุ่มสืบค้นคู่คิด (Think – Pair – share) การฝึกปฏิบัติการเอกฉันท์ 1 – 3 - 6

5. เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Instruction) ประกอบด้วย เทคนิคการเรียนแบบต่าง ๆ ดังนี้ การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) เกม (Games) กรณีตัวอย่าง (Case Study) สถานการณ์จำลอง (Simulation) ละคร (Acting or Dramatization) บทบาทสมมติ (Role – Play)

6. เทคนิคการเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ประกอบด้วย เทคนิคการเรียนแบบต่าง ๆ ดังนี้ ปริศนาคำคิด (Jigsaw) ร่วมมือแข่งขัน (Teams -Games – Tournaments –หรือ TGT) Student Teams and Achievement Divisions หรือ STAD Team Assisted Individualization หรือ TAI กลุ่มสืบค้น (Group Investigating หรือ GI) กลุ่มเรียนรู้ร่วมกัน (Learning Together หรือ LT) ร่วมกันคิด (Numbered Heads Together หรือ NHT) กลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op)

7. เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ประกอบด้วย เทคนิคการเรียนแบบต่าง ๆ ดังนี้ การเรียนการสอนแบบ Story Method การเรียนการสอนแบบแก้ปัญหา (Problem – solving)

สรุปว่า ขั้นตอนการ ครูผู้สอนดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทมากกว่าครู ใช้เทคนิคการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียน ค้นพบและสร้างความรู้ด้วยตนเอง ใช้กิจกรรมที่เน้นการฝึกปฏิบัติ ใช้วิธีสอนที่หลากหลายตามเนื้อหาในรายวิชาเฉพาะของตน อย่างมีประสิทธิภาพส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู ผู้เรียน เพื่อน ให้ผู้เรียนได้ค้นคว้า และเรียนรู้ด้วยกันเป็นกลุ่ม จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติ ใช้สื่ออุปกรณ์ที่

เหมาะสมสอดคล้องกับวัย ความสนใจ ความสามารถของผู้เรียน และเทคนิควิธีการสอน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ ค้นพบกระบวนการ หรือวิธีการเรียนรู้ของตน ให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ อภิปรายการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เชื่อมโยงประสบการณ์เรียนรู้ของผู้เรียนเข้ากับชีวิตจริง

ขั้นประเมินผล

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : 53) กล่าวว่าวิธีการวัดและการประเมินที่ยอมรับกันว่า สอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เพราะเป็นวิธีการที่ค้นหาความสามารถและความก้าวหน้าในหน้าที่ การเรียนรู้ที่แท้จริงของผู้เรียน และยังเป็นข้อมูลสำคัญที่สามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจผลการเรียนของผู้เรียนได้เป็นอย่างดีด้วย การประเมินสภาพจริงเป็นการวัดและสนับสนุนผลสัมฤทธิ์ที่มีความหมาย ซึ่งเป็นประโยชน์ในการประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน

กรมสามัญศึกษา (2540 ก : 13) กล่าวว่า ขั้นประเมินผลครูต้องดำเนินการวัดและประเมินผลเพื่อตรวจสอบว่า สามารถจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้ ครูควรเตรียมเครื่องมือและวิธีการให้พร้อม ก่อนถึงขั้นตอนการวัดและประเมินผลทุกครั้ง และการวัดควรให้ครอบคลุมทุกด้าน โดยเน้นการจัดการสภาพจริง (Authentic measurement) จากการปฏิบัติ (Performance) และจากแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) ซึ่งในการวัดและประเมินผลนี้ กรมสามัญศึกษา (2542 - ข 16) กล่าวว่า ผู้ประเมินได้แก่ นักเรียนประเมินตนเอง ครู เพื่อน ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง

วิธีการและเครื่องมือการประเมินตามสภาพจริง (กรมวิชาการ. ม.ป.ป. : 26 - 36) มี ดังนี้

1. การสังเกต คือ การเฝ้าดูเด็กตลอดเวลา โดยทั่วไปครูยอมรับว่าการสังเกตเด็ก เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในระหว่างการสอนของครู ซึ่งจากการสังเกตของครูจะสามารถเห็นพฤติกรรมของเด็กเป็นรายบุคคล หรือความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม สะท้อนความสามารถในด้านความรู้ ทักษะ ความรู้สึกลักษณะ ครูจะเข้าใจได้ดีเมื่อเริ่มต้นสังเกตเขาและสามารถมองเห็นความเจริญเติบโตและการพัฒนาการในด้านต่างๆ ได้ชัดเจน โดยการศึกษาข้อมูลการสังเกตนำไปสรุปความเห็นเกี่ยวกับเด็กได้

2. การบันทึกพฤติกรรม คือ การบันทึกข้อมูล อาจจะทำอย่างละเอียดหรือ

ข้อ ๆ ก็ได้โดยปกติจะเขียนหลังจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยนิยมนำงานสิ่งที่เกิดขึ้นจากความเป็นจริงอย่างสั้น ๆ กระชับ รวมทั้งสิ่งที่พูดหรือทำโดยสมาชิกในกลุ่ม การสังเกตอย่างชำนาญ และบันทึกอย่างเที่ยงตรง จะต้องให้บันทึกเหตุการณ์ที่สำคัญและจำเป็นได้ และยิ่งการบันทึกนั้นทำได้ทันทีหลังจากเหตุการณ์เร็วเท่าใดจะทำให้ได้ข้อมูลมาก และแม่นยำมากขึ้นเท่านั้น

3. แบบสำรวจรายการ เป็นเครื่องมือที่ใช้ได้รวดเร็ว การบันทึกพฤติกรรมแบบสำรวจรายการจะช่วยให้การบันทึกแบบตั้งใจที่จะดูพฤติกรรม หรือการเรียนรู้ของเด็ก ว่าเกิดหรือไม่เกิด แบบสำรวจรายการอาจจะเน้นดูที่จะดูที่ความเจริญเติบโต และพัฒนาการหรือจุดประสงค์การเรียนรู้รวมทั้งองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร องค์ประกอบของแบบสำรวจรายการ ได้แก่ คุณลักษณะ ทักษะ ความสนใจ และพฤติกรรมที่มุ่งเน้นตามมาตรฐานของหลักสูตร และผลการเรียนรู้ในแต่ละระดับ หรือความคิดรวบยอด แบบสำรวจรายการสำรวจใช้ในการประเมินการแสดงผล การบวกรวมและผลผลิตของนักเรียน แบบสำรวจรายการอาจจะเป็นเครื่องมือที่ครูออกแบบ มาจากเครื่องมือของนักวิจัย หรือผู้ที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาการเรียนรู้ หรือทักษะในวิชาต่าง ๆ

4. แบบบันทึกรายการ คล้ายคลึงกับแบบสำรวจรายการ แต่แบบบันทึกรายการจะมองภาพรวมมากกว่า Inventory เป็นแนวทางที่ดูร่องรอยของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเรื่อย ๆ หรือดูพัฒนาการโดยสังเกตสิ่งที่แสดงออกถึงพัฒนาการ ซึ่งแตกต่างจากแบบสำรวจรายการในแง่ที่ไม่มีรายชื่อใดเพียงข้อเดียวที่สามารถเป็นตัวแทนแสดงผลสัมฤทธิ์ได้ แบบสำรวจรายการจะแสดงรายการที่ชี้ให้เห็นความเจริญเติบโต พัฒนาการ และการเรียนรู้แต่ Inventory จะแสดงจุดเด่นของความเจริญเติบโต พัฒนาการและการเรียนรู้ที่ปรากฏให้เห็น ความแตกต่างดังกล่าวเปรียบได้กับการบรรยายความกับการย่อความ ตัวอย่างเช่น Inventory ของการเรียนรู้ด้านภาษาดังตัวอย่างแบบบันทึกรายการ

ตารางที่ 1 ตัวอย่างแบบบันทึกรายการ

รายการ	ใช่	อาจจะใช่	ไม่ใช่
1. สนุกกับหนังสือและเรื่องราวต่าง ๆ			
2. แสวงหาประสบการณ์จากหนังสือ โดยหาตามร้านขายหนังสือ			
3. สนใจในหนังสือพิมพ์			
4. ทดลองเขียนทางภาษา			
5. สามารถกำหนดโครงร่างและลำดับเรื่อง			

5. มาตรฐานประมาณค่า

เครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะใช้บันทึกการสังเกตก็คือ มาตรฐานประมาณค่า (Rating Scales) ซึ่งต้องการให้ผู้สังเกตคิดค้นเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ ความรู้สึกลักษณะในขอบเขตที่จะสังเกต โดยกำหนดให้เป็นตัวเลขหรือบรรยายระดับคุณภาพ มาตรฐานประมาณค่าจะสร้างค่อนข้างยาก เนื่องจากจำเป็นต้องมีการบรรยายระดับคุณภาพ เพื่อให้เกิดความเข้าใจของผู้สังเกตแต่ละคน มิฉะนั้นอาจจะเกิดความลำเอียง การที่มีช่องแสดงเส้นระดับคุณภาพ หรือความถี่ของการกระทำ จะช่วยให้ครูสามารถบันทึกข้อมูลได้รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ แต่ต้องพยายามให้เกิดความยุติธรรมมากที่สุดเมื่อสังเกตพฤติกรรมที่เป็นตัวแทนเหล่านั้น

6. การสุ่มเวลา

เทคนิคการสุ่มเวลา เป็นความพยายามของผู้สังเกตหรือครูที่จะบันทึกเหตุการณ์ที่ปรากฏหรือไม่ปรากฏในการเลือกพฤติกรรมในเวลาที่กำหนดแน่นอน เช่น ครูต้องการสังเกตว่านักเรียนจะใช้เวลามากน้อยแค่ไหน ในการเปลี่ยนชั่วโมงในวิชาหนึ่ง หรือในระหว่างช่วงเวลาเรียนเมื่อนักเรียนได้รับการกระตุ้นให้เลือกกิจกรรมด้วยตนเอง เป็นต้น

การสุ่มเวลาจะช่วยให้การตัดสินใจที่จะพิจารณาพฤติกรรมที่เกิดขึ้นการออกแบบหรือตัดสินใจในบางเรื่อง ทั้งนี้ ในบางครั้งอาจจะมีข้อจำกัดไม่สามารถได้ข้อมูลที่แน่นอนตรงเพียงพอในเวลาที่กำหนดให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมออกมา

7. การสุ่มเหตุการณ์

เทคนิคการสุ่มเหตุการณ์ เมื่อผู้สังเกตได้บันทึกเหตุการณ์หรือบางหัวข้อในเหตุการณ์ที่ปรากฏ เช่น ครูอาจจะต้องการสังเกตความคิดสร้างสรรค์ในงานศิลปะ เขาจะต้องเริ่มต้นจำแนกพฤติกรรมที่ต้องการสังเกต แล้วบันทึกเหตุการณ์แต่ละอย่างเมื่อลงมือสังเกต ซึ่งมีแนวทางหลายวิธีที่จะออกแบบเมื่อเวลาบันทึก โดยอาจจะต้องทำอย่างย่อ ๆ และมีข้อมูลเพียงเล็กน้อยซึ่งอาจจะใช้ระบบสังเกตประกอบด้วยก็จะมีประโยชน์อย่างมากในการนำไปตีความหมายและสรุปผลของการเรียนรู้

8. การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์นักเรียน ทำให้ได้ข้อมูลที่ก่อให้เกิดความเข้าใจเด็กแต่ละคนอย่างลึกซึ้งจากการสัมภาษณ์นักเรียนจะทำให้ครูได้ข้อมูลความรู้และประสบการณ์พื้นฐาน ความเข้าใจ วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ แรงจูงใจ และอื่น ๆ ครูจะสังเกตนักเรียนแสดงการโต้ตอบและคำสนทนาที่ไม่มีคำว่า “ถูก” “ดี” หรือ “ใช้ได้” เหมือนกับที่อยู่ในระหว่างการเรียนการสอน

แต่จะเปิดโอกาสเป็นพิเศษ ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นต่อผลผลิต กระบวนการ และการแสดงออกของเขา รวมทั้งในการพัฒนาแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) การสัมภาษณ์ จะช่วยครูจะได้ข้อมูลสำหรับการตัดสินใจในการพัฒนาการของนักเรียน นอกจากนี้ ยังช่วยให้ครูเชื่อมโยงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และความเข้าใจของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

เปี่ยมจิต เมธาวศิน และคณะ (2540 : 67 - 68) กล่าวถึง วิธีที่ใช้ในการประเมินตามสภาพที่แท้จริง คือ

1. การสังเกต เป็นวิธีการที่ดีในการเก็บข้อมูล พฤติกรรมในด้านการใช้ความคิด การปฏิบัติงาน ลักษณะนิสัย สามารถทำได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ ซึ่งอาจสังเกตโดยมีเครื่องมือ หรือไม่มีเครื่องมือก็ได้ตามความเหมาะสม
2. การสัมภาษณ์ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ใช้เก็บข้อมูลพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ได้ดี เช่น ความคิด ความรู้สึก กระบวนการขั้นตอนในการทำงาน วิธีการแก้ปัญหา อาจใช้ประกอบในการสังเกตเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มั่นใจยิ่งขึ้น
3. การตรวจงาน เป็นการวัดและประเมินผลที่เน้นการนำผลการประเมินไปใช้ได้ทันทีใน 2 ลักษณะ คือ เพื่อช่วยเหลือนักเรียน และปรับปรุงการสอนของครู ได้แก่ การตรวจแบบฝึกหัด ผลงานภาคปฏิบัติ โครงการ โครงงานต่าง ๆ เน้นแบบฝึกหัดและผลงานเชิงสร้างสรรค์
4. การรายงานตนเอง เป็นการให้นักเรียนเขียนบรรยาย หรือตอบคำถามสั้น ๆ หรือตอบแบบสอบถามที่ครูสร้างขึ้น เพื่อสะท้อนถึงการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งความรู้ความเข้าใจ วิธีคิด วิธีทำ ความพอใจในผลงาน ความต้องการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น
5. การใช้บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง เป็นการรวบรวมข้อมูล ความคิดเห็นเกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน ผลงานนักเรียน โดยเฉพาะความก้าวหน้า ในการเรียนรู้จากเพื่อนครู จากเพื่อนนักเรียน จากผู้ปกครอง
6. การใช้ข้อสอบแบบเน้นการปฏิบัติจริง (Authentic Test) ในปัจจุบันนิยมใช้ข้อสอบแบบปลายเปิด ซึ่งมีลักษณะดังนี้
  - 6.1 ปัญหาต้องมีความหมายต่อผู้เรียน และมีความสำคัญเพียงพอที่จะแสดงถึงภูมิรู้ของนักเรียน ในระดับชั้นหนึ่ง ๆ
  - 6.2 เป็นปัญหาที่เรียนแบบสภาพชีวิตจริงของนักเรียน
  - 6.3 ครอบคลุมความสามารถและเนื้อหาของหลักสูตร

6.4 ผู้ตอบต้องใช้ความสามารถความคิดหลาย ๆ ด้านมาผสมผสานและแสดงวิธีคิดได้เป็นขั้นตอนที่ชัดเจน

6.5 ควรมีคำตอบถูกหลายคำถาม และวิธีการหาคำตอบได้หลายวิธี

6.6 มีเกณฑ์การให้คะแนนความสมบูรณ์ของคำตอบอย่างชัดเจน

7. การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) อาจเป็นแฟ้มกล่อง แผ่นดิสก์ อัลบั้ม ฯลฯ ที่แสดงให้เห็นถึงความพยายาม ความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ในเรื่องนั้น ๆ หรือหลาย ๆ เรื่อง

บุญชู ชลชัยเรียร (2541 : 67) กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับการวัดและการประเมินผล เพื่อพัฒนาผู้เรียน ว่าความสามารถด้านต่าง ๆ ที่พึงประสงค์ให้เกิดกับผู้เรียนนั้น ผู้สอนสามารถจะกำหนดสถานการณ์ที่คาดว่าจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมการปฏิบัติที่จะสามารถสังเกตได้ บันทึกได้ และวัดได้ ทั้งนี้โดยดำเนินการสอน และประเมินควบคู่กันไป และพึงระลึกไว้ด้วยว่า สิ่งที่จะวัดตรงตามเป้าหมายจะต้องได้รับการนิยามอย่างชัดเจน กล่าวอีกนัยคือ ต้องกำหนดความคาดหวังของการเรียนรู้ที่ชัดเจน ไปพร้อมกับมาตรฐานการปฏิบัติที่จะช่วยในการวัดและการรายงานผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน พฤติกรรมที่ต้องการให้เกิด ต้องสามารถสังเกตวัดได้ในหลายโอกาส มิใช่ครั้งเดียว ข้อมูลการวัดและการประเมินที่มาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย อาทิ การสอบ ผลงาน การรายงานด้วยปากเปล่า แบบฝึกหัด การสังเกต ผลสัมฤทธิ์ การบันทึกของผู้เรียน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องใกล้ชิด โครงการ และร่องรอยหลักฐานต่าง ๆ จะสะท้อนให้เห็นความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนได้ นอกจากนี้ระบบการวัดและการประเมินที่ดีควรจะเป็นระบบของการสะสมข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ไว้สำหรับช่วยพัฒนา ให้เขาได้เรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น เร็วยิ่งขึ้น มากกว่าการใช้ผลเพื่อการตัดสินแต่ประการเดียว

จรัส คำยัง (2541 : 8) กล่าวว่า การนำการประเมินสภาพจริงไปใช้ ควรระลึกถึงขณะจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือกำหนดภาระงาน เพื่อให้เกิดวิธีที่เน้นชีวิตจริงดังต่อไปนี้

1. เน้นการปฏิบัติ (Performance Based)
2. อยู่บนพื้นฐานชีวิตจริง (Based on Real Life)
3. ใช้ความคิดและความสามารถระดับสูงและซับซ้อน (High Order Thinking Level or Complex Thinking)
4. มีวิธีคิด และการปฏิบัติที่หลากหลายเพื่อให้เกิดแนวทางของตนเอง (Self directed Approach)

5. การสอนการเรียนรู้ และการประเมินผลเกิดขึ้นพร้อมกัน (As Teaching, Learning and evaluation, Ongoing at Sometime)

6. ใช้ข้อมูลจากหลากหลายบริษัทและจากการวัดหลายวิธี (Multi – Context and Method)

การประเมินนี้ ครูผู้สอนนำไปใช้ในการประเมินดังต่อไปนี้ คือ (วัฒนาพร กระจับทุกษ์ 2542 : 56 – 57)

1. การประเมินรายบุคคล เป็นการพิจารณาความก้าวหน้าของผู้เรียนรายบุคคล ในห้องเรียนหรือในกลุ่ม อาจประเมินโดย

อิงกลุ่ม (ใช้มาตรฐานของกลุ่มผู้เรียนทุกคน)

อิงเกณฑ์ (ใช้มาตรฐานที่กำหนดไว้ล่วงหน้าตัดสินผู้เรียนทุกคน)

อิงคน (ใช้ความสามารถระดับเดิมของผู้เรียนเป็นมาตรฐานเพื่อตัดสิน พัฒนาการหรือการปฏิบัติ)

2. การประเมินกลุ่ม เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับทำงานของผู้เรียนใน สภาพกลุ่ม และตัดสินความก้าวหน้าของผู้เรียน

3. การประเมินตนเองและเพื่อน เป็นวิธีการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ประเมินและ การกำหนดเกณฑ์การประเมินด้วย

การวัดและประเมินผลจัดเป็นกิจกรรมสอดแทรกอยู่ทุกขั้นตอนของการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่จัดการเรียนการสอนก็เพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนไม่ต้องเรียนซ้ำระหว่างการเรียน เพื่อการปรับปรุงผลการเรียน และผู้เรียนรู้ความก้าวหน้าของตนเองเป็นระยะ ๆ และประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน เป็นการประเมินเมื่อสิ้นสุดการเรียน การสอนในแต่ละรายวิชา แต่ละภาคเรียน เพื่อตรวจสอบให้แน่ชัดว่า นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ การเรียนที่กำหนดไว้

การวัดผลและประเมินผล นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนโดยตรงแล้ว ยัง เป็นประโยชน์ต่อผู้สอน ผู้สอนจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนได้ถูกจุด เลือกลงเร็ว เลือกรวิธีสอน เพื่อ เพิ่มความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สูงขึ้น สำหรับฝ่ายแนะแนวก็จะสามารถวิเคราะห์ ความเด่นความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ใช้เป็นแนวทางในการแนะแนวตนเอง การ เรียนและอาชีพสำหรับผู้บริหารจะทราบมาตรฐานด้านวิชาการของ โรงเรียน ใช้เป็นข้อมูลใน การปรับปรุงการบริหารงานของ โรงเรียนได้ สำหรับผู้ปกครองก็จะสามารถส่งเสริมพัฒนาการ ของผู้เรียนได้ตรงเป้าหมาย (กรมวิชาการ. น.ป.ป. : 103)

การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางทั้ง 3 ขั้นตอน มีความสำคัญอย่างยิ่ง ครูผู้สอนและผู้เรียนต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนการเรียนของตนจากที่เคยเป็นผู้สอนแบบถ่ายทอดความรู้ มาเป็นผู้คิดผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ และช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ จากที่เคยเป็นผู้เรียนแบบรับความรู้ อย่างสงบเงียบเรียบร้อย กลายมาเป็นผู้เรียนที่มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ ใช้ความคิด ความสามารถทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์และสังคมในการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งผู้เรียนจำนวนมากที่เคยชินอยู่กับพฤติกรรมเดิม ๆ อาจจะ ไม่ชอบหรือไม่พอใจในระยะแรก ๆ เพราะไม่ได้เรียนแบบนั่งฟังอย่างสบาย ๆ ไม่ต้องรับผิดชอบอะไร การที่ต้องมาลงมือทำอะไรต่าง ๆ มากมายและยังต้องใช้ความคิดอย่างหนัก อาจทำให้ผู้เรียนเกิดความเครียด ความกังวล และหลาย ๆ ครั้งเกิดความสับสนในความคิดของตน นอกจากนั้น จากการศึกษาที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล สิ่งแวดล้อมและแหล่งความรู้ที่หลากหลายขึ้น การปฏิสัมพันธ์ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาหรือความกังวลใจขึ้นมาได้อีกทั้งการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ยังต้องอาศัยทักษะกระบวนการต่าง ๆ จำนวนมาก

กล่าวได้ว่า บทบาทและหน้าที่ของครูผู้สอนจึงต้องปรับเปลี่ยนไป ดังที่คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540 ก : 6) ได้กล่าวถึง บทบาทที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางว่า

1. บทบาทครู ครูเป็นผู้จัดการให้เกิดการเรียนรู้
2. หน้าที่ครู ครูพูดเป็นส่วนน้อย นักเรียนพูดเป็นส่วนมาก ครูเตรียมกิจกรรมและคำถามที่กระตุ้นให้นักเรียนพูดและทำกิจกรรม ครูสอนสิ่งที่ครูรู้หรือไม่รู้ก็ได้
3. จุดมุ่งหมาย เน้นให้นักเรียนคิดทำและแสดงออกเพื่อแก้ปัญหาสร้างสรรค์ มุ่งการเรียนแบบมีส่วนร่วมเป็นส่วนใหญ่

4. การวัดผล วัดผลหลายด้าน อาทิ ผลงานขั้นสุดท้าย กระบวนการคิด กระบวนการทำงาน ความรับผิดชอบ เป็นต้น

บทบาทของครูที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 (2539 : 6) กล่าวว่า ครูจำเป็นต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนที่ขึ้นอยู่หน้าชั้นเรียนตลอดการพร้อมกับ “มือซ้ายถือหนังสือ มือขวาถือชอล์ก ถ้าไม่เขียนตามคำบอก ก็ลอกบนกระดาน...” มาเป็น

1. ผู้จัดการ (Manager) เป็นผู้กำหนดบทบาทให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมเข้าร่วมทำกิจกรรม แบ่งกลุ่ม หรือจับคู่ เป็นผู้มอบหมายงานหน้าที่ความรับผิดชอบแก่นักเรียนทุกคน จัดการให้ทุกคนได้ทำงานที่เหมาะสมกับความสามารถ ความสนใจของตน

2. ผู้ร่วมทำกิจกรรม (An active participant) เข้าร่วมทำกิจกรรมในกลุ่มจริง ๆ พร้อมทั้งให้ความคิดและความเห็น หรือเชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนตัวของนักเรียนขณะทำกิจกรรม

3. ผู้ช่วยเหลือและแหล่งวิชาการ (Helper and resource) คอยให้คำตอบเมื่อนักเรียนต้องการความช่วยเหลือทางวิชาการ ตัวอย่างเช่น คำศัพท์หรือไวยากรณ์ การให้ข้อมูลหรือความรู้ขณะที่นักเรียนต้องการนั้นจะช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

4. ผู้สนับสนุนและเสริมแรง (Supporter and encourager) ช่วยสนับสนุนด้านสื่ออุปกรณ์หรือให้คำแนะนำที่กระตุ้นให้นักเรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมหรือฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง

5. ผู้ติดตามตรวจสอบ (Monitor) คอยตรวจสอบงานที่นักเรียนผลิตขึ้นมา ก่อนที่จะส่งต่อไปให้นักเรียนคนอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความถูกต้องของคำศัพท์ ไวยากรณ์การแก้คำผิด อาจจะทำให้ทั้งก่อนทำกิจกรรม หรือบางกิจกรรมอาจจะแก้ทีหลังได้ แต่ไม่ว่าจะทำกิจกรรมใดก็ตาม จุดประสงค์หลักของการเรียนการสอนที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง คือ การทำให้ช่องว่างระหว่างครูกับนักเรียนแคบลง เพราะการเรียนการสอนเกิดขึ้นทั้งสองด้าน

ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนควรนำตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ไปใช้เพื่อให้เกิดพฤติกรรม ดังที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540 ข : 3 – 4) ได้วิเคราะห์ตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งบูรณาการมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ 5 ทฤษฎี ประกอบด้วย ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างมีความสุข การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด การเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย และการฝึกฝนกาย วาจา ใจ โดยแยกตามพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ก่อน – ระหว่าง – หลังการเรียนการสอน ไว้ดังนี้

ตัวบ่งชี้การเรียนของนักเรียน

1. นักเรียนมีประสบการณ์ตรง สัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. นักเรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง
3. นักเรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม
4. นักเรียนฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการ ตลอดจนได้

แสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล

5. นักเรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบ แก้ปัญหาทั้งด้วยตนเองและร่วมกันช่วยกันแก้ปัญหา
6. นักเรียนได้ฝึกค้น รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง
7. นักเรียนเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเองอย่างมีความสุข
8. นักเรียนฝึกตนเองให้มีวินัยและความรับผิดชอบในการทำงาน
9. นักเรียนฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่น ตลอดจนสนใจใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้การสอนของครู

1. ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ
2. ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลุกเร้า ชูใจ และเสริมแรงให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้
3. ครูเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาต่อนักเรียนอย่างทั่วถึง
4. ครูจัดกิจกรรม และสถานการณ์ให้นักเรียนได้แสดงออก และคิดอย่างสร้างสรรค์
5. ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง
6. ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมสังเกตส่วนดีและปรับปรุงส่วนด้อยของนักเรียน
7. ครูใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหาและการค้นหาพบความรู้
8. ครูใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง
9. ครูฝึกฝนทักษิยามารยาทและวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย
10. ครูสังเกตและประเมินพัฒนาการของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

สรุป บทบาทของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรเป็นนักออกแบบและผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน ครูต้องทำงานหนักในช่วงก่อนเสมอคือ เตรียมการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูต้องใช้ความสามารถ และความพยายามอย่างมากในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะสามารถช่วยให้ผู้เรียน เรียนอย่างมีความสุข มีโอกาสสร้างความรู้ด้วยตนเอง การเตรียมข้อมูล ติดต่อแหล่งข้อมูล จัดหา จัดทำวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อเตรียมให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ จัดให้เพียงพอเพื่อทุกคน ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ แผนการสอนมีความสำคัญในขั้น

เตรียมการ ในขณะที่ผู้เรียนกำลังดำเนินกิจกรรม ครูต้องให้ผู้เรียนมีบทบาทให้มากกว่าครูผู้สอน ครูควรสอนให้น้อยแต่มุ่งจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองเป็นหลัก ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยความสนุกแต่ได้สาระ ครูต้องใช้สื่อการสอนแบบใหม่หลากหลาย หรือ รูปแบบวิธีการสอนต่าง ๆ เพื่อให้ทั้งความรู้ ความบันเทิง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนกระตือรือร้นทำ กิจกรรมการเรียนรู้โดยไม่เบื่อหน่าย นอกจากนี้ยังต้องคอยสังเกตเหตุการณ์ต่าง ๆ ดำเนินไป ตามความคาดหมายไว้หรือไม่ ต้องวัดและประเมินไปด้วย

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

บุญถม หิรัญคำ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินการตามแนวปฏิรูป การศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา 4 ด้าน คือ การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา การปฏิรูป หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา และการ ปฏิรูประบบบริหารและการจัดการศึกษา เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนชุมชนบ้านโสก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ได้ดำเนินการตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงพบว่ามีปัญหา คือ งบประมาณในการดำเนินงานในทุกด้าน ไม่เพียงพอ

สุริยัน พลดี (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินการ ปัญหา และสาเหตุ ตามยุทธศาสตร์การปฏิบัติการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การ ปฏิบัติตามยุทธศาสตร์การปฏิบัติโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ยุทธศาสตร์ความร่วมมือ โรงเรียนทุกขนาดมีการปฏิรูปตามยุทธศาสตร์อยู่ในระดับมาก คือ โรงเรียนขนาดเล็กมีการ ประชุม ครู อาจารย์ เพื่อวางแผนและแก้ไขปัญหาการดำเนินงานร่วมกันและให้ครู อาจารย์ได้ มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวปฏิบัติงาน โรงเรียนขนาดกลางให้ความร่วมมือกับชุมชนและ ให้บริการชุมชนตามที่ชุมชนขอร้อง มีการประชุมครู อาจารย์เพื่อวางแผนแก้ไขปัญหาการ ดำเนินการร่วมกันอาจารย์ ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางปฏิบัติงาน

กรมสามัญศึกษา (2541 : 52-53) ได้ทำการประเมินผลการดำเนินงานตาม แนวทางปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา ทั้ง 4 ด้านตามความคิดเห็นของ ครู อาจารย์ พบว่า

ด้านหลักสูตรและกระบวนการสอน โรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดหลักสูตรและ กระบวนการเรียนการสอน ดังนี้

1. จัดตามความถนัด ความสนใจและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอนวิชาชีพต่างๆ เช่น หัตถศิลป์ ดนตรี การประมง ไฟฟ้า ก่อสร้าง ฯลฯ
  2. จัดหลักสูตรประชากรปีโตยในโรงเรียน โดยฝึกให้มีการทำงานร่วมกันแบ่งงานกันรับผิดชอบ รับผิดชอบความคิดเห็น ฝึกการเป็นผู้นำ ผู้ตาม โดยจัดให้มีประธานนักเรียน คณะกรรมการนักเรียน กรรมการกลุ่มสี กิจกรรมชุมนุมต่างๆ โดยมีครู-อาจารย์ เป็นที่ปรึกษา
  3. มีการพัฒนารูปแบบวัดกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน เช่น ศูนย์สื่อการสอนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ คอมพิวเตอร์ การเรียนทางไกลไทยคม ห้องปฏิบัติการทางภาษา ทัศนศิลป์ ตลอดจนการจัดกิจกรรมส่งเสริม ระบบเพื่อนช่วยเพื่อน รุ่นพี่ช่วยรุ่นน้อง ฯลฯ
  4. ปลูกสร้างและเสริมสร้างลักษณะนิสัย ความเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบ และความมีวินัย โดยจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วม ในกิจกรรมและแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ มีครู-อาจารย์ของโรงเรียนเป็นที่ปรึกษาติดตามและ ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
  5. สร้างบรรยากาศ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการ แต่งห้องเรียน อาคารเรียน ต้นไม้พุ่มไม้ มุมพักผ่อนได้ร่มไม้ มุมห้องสมุด อุทยานการศึกษา สวนสมุนไพร ฯลฯ ตลอดจนการจัดกิจกรรมและเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียน และสภาพ ของท้องถิ่น
  6. จัดระบบการเรียนการสอนโดยเน้นให้มีการศึกษา และฝึกปฏิบัติจริงมากกว่า การท่องจำ เช่น โครงการวิทยาศาสตร์ โครงการเกษตร โครงการพุทธศาสตร์ โครงการ คอมพิวเตอร์
- มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 วิทยานิพนธ์ มงคลสินธุ์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา ศึกษาเฉพาะกรณี : โรงเรียนชุมชนบ้านป่าดง สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า กระบวนการเรียนการสอน โรงเรียนยึด คู่มือครูของกรมวิชาการ เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แต่บางกิจกรรมใน คู่มือครู ไม่เหมาะสมกับผู้เรียน โรงเรียนได้จัดให้ครูผู้สอนปรับกิจกรรมในคู่มือครู ให้ สอดคล้องกับสภาพความพร้อมของผู้เรียน โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนทั้ง 6 ขั้นตอน คือ 1) ประเมินผลก่อนเรียนเพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานของนักเรียน 2) เตรียมความพร้อม เตรียมสภาพแวดล้อมในการเรียนและเร้าความสนใจให้เกิดความอยากเรียน 3) จัดกิจกรรม

การเรียนการสอนให้ได้รับเนื้อหาสาระใหม่ ๆ 4) เสริมสร้างทักษะในกิจกรรมที่ต้องทำร่วมกัน และเป็นรายบุคคล 5) สรุปบทเรียนเองเป็นการย้ำให้เกิดความจดจำได้ดียิ่งขึ้น และ 6) ประเมินผลหลังเรียนเพื่อให้ทราบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน แล้วนำผลประเมินเพื่อวางแผนและปรับปรุงต่อไป

ชัยณรงค์ แสงคำ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการปฏิบัติตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การปฏิบัติตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ในโรงเรียนขนาดที่ 2 ขนาดที่ 3 และขนาดที่ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปหาต่ำสุด คือ ด้านการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา ด้านการปฏิรูปหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอน และด้านการปฏิรูประบบบริหารการศึกษา และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านการปฏิรูปครูและบุคลากรศึกษา

การศึกษาตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ในโรงเรียนขนาดที่ 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น คือ ด้านการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา ส่วนในโรงเรียนขนาดที่ 3 โดยรวมและด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น คือ ด้านการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา สำหรับในโรงเรียนขนาดที่ 4 โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา และอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น คือ ด้านการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา

ชัยเดช บุญรักษา (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามเกณฑ์ประเมินโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ทั้ง 6 ด้าน พบว่า ด้านผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในระดับปานกลาง ด้านวิชาการ การบริหารงานอย่างมีระบบ มีปัญหาครูขาดทักษะการสอน แก้ไขปัญหาโดยจัดประชุมชี้แจงด้านความสัมพันธ์ชุมชน ได้รับความร่วมมือจากชุมชนด้วยดี ด้านปัจจัยความพร้อมทางการศึกษา ได้รับการสนับสนุนอย่างดี มีปัญหาครูขาดความกระตือรือร้นแก้ไขปัญหา โดยจัดสวัสดิการให้ ด้านดีเด่นสถานศึกษา ดำเนินการสอดคล้องนโยบาย ปัญหาครูสอนมาก แก้ไขปัญหาโดยประชุมการบริหารงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ประชุม พันธุ์พงศ์ (2542 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัย เรื่อง การปฏิบัติงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า การปฏิบัติงานนโยบายปฏิรูปการศึกษา ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูอาจารย์ และกรรมการปฏิรูปการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน มีปฏิรูปอยู่ในด้านการพัฒนางานวิชาการ ด้านการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และการรายงานผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการพัฒนาระบบการเรียนการสอน การจัดระบบข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา การจัดทำเพิ่มผลงาน ระเบียบสะสม การจัดทำแผนพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น

ระพีณ สุวรรณमुख (2542 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาด้านการปฏิรูปการศึกษาหลักสูตรและกระบวนการเรียนของโรงเรียนในโครงการปฏิรูปการศึกษา ปีการศึกษา 2541 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการวัดและประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง ด้านการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการยกระดับมาตรฐานการเรียนการสอนทุกระดับชั้น

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช (2542 : 355-356) ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการเรียนรู้อย่างมีความสุขของโรงเรียนสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า องค์ประกอบการเรียนรู้อย่างมีความสุขประกอบด้วย คุณลักษณะครู การจัดสถานที่เรียน การจัดบรรยากาศ เนื้อหา กิจกรรมการเรียน การใช้สื่ออุปกรณ์ การมีส่วนร่วมของนักเรียน กระบวนการเรียนรู้มีความสุข ครูต้องมีการเตรียมตัว เตรียมการสอน ดำเนินการสอนและการวัดและประเมินผล รูปแบบการเรียนรู้อย่างมีความสุขมี 3 รูปแบบ คือ รูปแบบการเรียนรู้อย่างมีความสุขของครูใจดี มีการสร้างศรัทธา เมตตา สุภาพ ใจเย็น ให้อิสระแก่นักเรียน รักนักเรียนเหมือนลูก จัดการเรียนรู้อัตนึ่งนักเรียนเป็นศูนย์กลาง รูปแบบการเรียนรู้อย่างมีความสุขของครู อารมณ์ดี โดยเป็นกันเองกับนักเรียน ตลกขบขัน นักเรียนมีความรู้สึกสนุก ไม่เครียด รูปแบบการเรียนรู้อย่างมีความสุขของครูมีระเบียบ โดยเป็นคนตรง เวลา แต่งกายสุภาพเรียบร้อย พุดจาตรงไปตรงมา มีความเชื่อมั่นใจตนเองสูง ใฝ่รู้มีเหตุผล จัดระบบการเรียนรู้อัตนึ่งนักเรียน จัดแบ่งง่าย ๆ ยืดหยุ่นเนื้อหาหน้าเรียน สนุกสนานเพลิดเพลินกับการเรียน

ฉลอง พงศ์นราทร (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการดำเนินงานตามแนวทางปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรม

สามัญศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ปัญหาการดำเนินงานตามแนวทางปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงตามลำดับ คือ ด้านพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นด้านการจัดทำแฟ้มผลงาน ระเบียบสะสม ด้านจัดระบบข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาด้านการทำแผนพัฒนางานวิชาการ และด้านการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาและการรายงานผล

เกต วิเศษขุมพล (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการปฏิบัติตามมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2541 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารของโรงเรียนขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ ในภาพรวม และรายด้านทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่และเล็ก มีปัญหาเฉพาะด้านการประสานงานร่วมมือจากทุกฝ่าย เพื่อพัฒนาโรงเรียน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย 1 ด้าน และผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก โดยภาพรวมและรายด้าน 4 ด้าน มีปัญหาการปฏิบัติตามมาตรฐาน ไม่แตกต่างกัน แต่ผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลางมีปัญหา ด้านโรงเรียนจัดกิจกรรมหลากหลาย เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนมากกว่าผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำรัส สีหะวีรชาติ (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาผลที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนจากสภาพจริงและวัดประเมินผลโดยใช้แฟ้มผลงานของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 4 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เกิดจากการเรียนการสอนจากสภาพจริงและวัดผลประเมินโดยใช้แฟ้มผลงานอยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ 77.74 พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมากทั้งจากการประเมินของครูผู้สอนและนักเรียนประเมินตนเองพฤติกรรมการเรียนการสอนของครูอยู่ในระดับมาก ความคิดของนักเรียน ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองนักเรียน การใช้แฟ้มผลงานมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกกลุ่ม ตัวอย่าง

เรณูนวล จุจันทร์ (2543 : 97-100) ได้ศึกษาการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูหมวดภาษาไทยและหมวดวิทยาศาสตร์ โรงเรียนสหวิทยาเขตกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี พบว่า

1. ครูผู้สอนหมวดภาษาไทยและหมวดวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นต่าง ๆ ดังนี้

1.1 **ขั้นเตรียมการ** ครูผู้สอนได้ดำเนินการ คือ เตรียมตนเองโดยการศึกษา วิเคราะห์ หลักสูตร จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม เตรียมแหล่งข้อมูลโดยเตรียมสื่อ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เตรียมตัวผู้เรียนโดยสำรวจความพร้อม แบ่งกลุ่มผู้เรียน แจงจุดประสงค์การเรียนรู้ แจงเกณฑ์การวัดประเมินผลและจัดทำแผนการสอนที่มีองค์ประกอบครบถ้วน

1.2 **ขั้นดำเนินการ** ครูผู้สอนใช้เทคนิคการจัดการเรียนการสอน โดยจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบคำตอบด้วยตนเองโดยใช้วิธีการหลากหลายเน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงเป็นกลุ่ม ครูผู้สอนหมวดภาษาไทยเน้นการใช้กระบวนการเรียนทางภาษาส่วนครูผู้สอนหมวดวิทยาศาสตร์ เน้นการใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ครูผู้สอนได้จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยสอนทั้งในและนอกห้องเรียน นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อและพัฒนาตนเอง

1.3 **ขั้นประเมินผล** ครูผู้สอนวัดและประเมินผลการแบบทดสอบแบบ สังกศู รายงานผลงาน ถาม - ตอบ แบบฝึกหัด ครูผู้สอน นักเรียนและเพื่อนเป็นผู้ประเมิน นำผลการประเมินไปใช้พัฒนาการเรียนการสอน ส่งเสริมให้นักเรียนตามความถนัด และใช้ตัดสินใจผลการเรียน

2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เห็นว่ามีการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนหมวดวิชาภาษาไทยและหมวดวิทยาศาสตร์ โดยรวมและเป็นรายชั้นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ขั้นประเมินผล ขั้นดำเนินการและขั้นเตรียมการและมีรายชื่อที่มีการดำเนินการอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในแต่ละขั้นดังนี้ ครูได้เตรียมการสอนในรายวิชาที่สอนนักเรียน ครูให้นักเรียนได้เรียนรู้ทำกิจกรรมการเรียนอย่างมีความสุขและครูประเมินผลการเรียนของนักเรียนจากแบบฝึกหัด หรือผลงานของนักเรียน

มิ่งกร กมอวัฒน์ (2544 : 72 –79) ได้ศึกษาผลการดำเนินงานปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนแกนนำ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนสวนหม่อน และโรงเรียนพิบูลทอง พบว่า

1. การเรียนรู้อย่างมีความสุข โรงเรียนแกนนำได้ใช้วิธีการศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล โดยสัมผัสถึงพื้นฐานชีวิต ความเป็นอยู่ อุปสรรคในการเรียน จัดทำทะเบียนไว้แล้วจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ แก้ไขอุปสรรค แล้วเรียนรู้ไปพร้อมกับเด็ก ผลการดำเนินงานทำให้นักเรียนรวมกลุ่มสร้างผลงาน สนุกสนาน เพลิดเพลิน กล้าแสดงความคิดเห็น เห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจความแตกต่าง ด้านปัญหา มีข้อจำกัดทางด้าน

วิธีการและเวลาทำให้กิจกรรมไม่ราบรื่น ข้อเสนอแนะในการแก้ไข ครูและนักเรียนร่วมกันวางแผนการเรียนรู้ขีดหุ่นเวลาให้สอดคล้องกับวิธีการและแนวทางการจัดกิจกรรม

2. การเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง โรงเรียนแกนนำใช้วิธีการดำเนินงานให้นักเรียนวางแผนการเรียนรู้ของตนเองตามความถนัด ความสนใจจากสิ่งใกล้ตัว จัดกิจกรรมเชื่อมโยงแหล่งความรู้ท้องถิ่น แล้วสรุปองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผลการดำเนินงานทำให้นักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริงตามแนวทางการเรียนรู้ นักเรียนมีประสบการณ์ สังคม และเพื่อน ปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ศึกษาหาคำตอบโดยการปฏิบัติจริง ทำโครงการได้ตามความสนใจ ด้านปัญหาที่มีประมาณ และแหล่งการเรียนรู้ไม่เพียงพอ ข้อเสนอแนะในการแก้ไข ครูและผู้ปกครองช่วยกันจัดหา สนับสนุนและจัดทำเนียบแหล่งการเรียนรู้

3. การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น โรงเรียนแกนนำมีวิธีการดำเนินงานจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม จัดกิจกรรมสนทนา อภิปราย ซักถาม สรุปร่วมกันนำเสนอผลงานในกลุ่มใหญ่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผลการดำเนินงานทำให้นักเรียนสามารถรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถ่ายทอดความรู้ นักเรียนดำเนินงานได้ตามขั้นตอน ขอมรับซึ่งกันและกัน ด้านปัญหา นักเรียนที่เรียนอ่อนมีปัญหาเรียนไม่ทันเพื่อน ไม่กล้าแสดงออก ข้อเสนอแนะในการแก้ไข ครู ผู้ปกครองสอนเสริมหรือให้ความรู้เพิ่มเติม

4. การเรียนรู้แบบองค์รวม โรงเรียนแกนนำวางแผนการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้ากับนักเรียนจัดการเรียนรู้เชื่อมโยง วิชาการสัมพันธ์กับท้องถิ่น จัดหาแกนของเรื่องที่จะเรียน ครูสร้างความกลมกลืนต่อเนื่อง ผลการดำเนินงานทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้บูรณาการ สนุกกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้ความร่วมมือและทำตัวเอง ด้านปัญหานักเรียนบางคนไม่สามารถหาความรู้ด้วยตนเองเสนองานไม่ชัดเจน ข้อเสนอแนะในการแก้ไข ครูคอยชี้แนะให้เพื่อนช่วยเพื่อน และจัดกิจกรรมต่อเนื่อง

5. การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง โรงเรียนแกนนำจัดกิจกรรมกระตุ้นให้นักเรียนอภิปรายแสดงความคิดเห็น ให้นักเรียนวิเคราะห์ตนเองและหาวิธีการเรียนรู้ที่ตนถนัดครูและนักเรียนร่วมกันวางแผน นักเรียนวางแผนการเรียนรู้ที่ตนถนัด วิเคราะห์ผลงานตนเองหาแนวทางปรับปรุง สรุปองค์ความรู้เป็นแผนที่ความคิด ผลการดำเนินงานทำให้นักเรียนรู้จักวิเคราะห์พฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง นักเรียนได้วิเคราะห์ผลงานของตนเอง มีเครื่องมือแสวงหาความรู้เป็นของตนเอง ด้านปัญหา นักเรียนบางคนไม่กล้านำเสนอตามวิธีการของตน ข้อเสนอแนะครูต้องทำให้นักเรียนได้ทราบถึงความแตกต่างในวิธีการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งจะทำให้นักเรียนรู้ว่ามีวิธีการเรียนรู้หลายแบบที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้

สาธิตา สุวรรณสิงห์ (2545:55-56) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามแนว
 ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชัยภูมิ
 จังหวัดสงขลา พบว่า องค์กรประกอบการจัดเนื้อหาสาระ ควรจัดเนื้อหาให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติและ
 จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง โดยการนำเนื้อหาวิชาต่าง ๆ มาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน
 องค์กรประกอบการจัดกิจกรรมให้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ควรให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงด้วย
 ตนเอง ครูคอยชี้แนะ และควรจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับความเป็นจริงไม่ควรจัดตามกระแส
 นิยม ส่งเสริมการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง องค์กรประกอบการฝึกทักษะ
 กระบวนการคิด ควรกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและตั้งใจร่วมกิจกรรม เปิดโอกาสให้
 ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นทุกครั้ง จัดหาสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัยให้ครูอย่างเพียงพอ และ
 องค์กรประกอบการจัดสภาพแวดล้อม ควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อ
 การเรียนรู้ ผู้บริหารโรงเรียน องค์กรท้องถิ่น และชุมชน ร่วมกันจัดหางบประมาณเพื่อ
 สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ผู้เรียนกระหนักและมีจิตสำนึกต่อ
 สภาพแวดล้อม และจากการสัมภาษณ์ สรุปได้ว่า องค์กรประกอบเนื้อหาสาระ เนื้อหาสาระ
 มีมากเกินไปและไม่ต่อเนื่อง หลักสูตรไม่ชัดเจนในการจัดกิจกรรม ความสำเร็จขึ้นอยู่กับ
 การศึกษาค้นคว้าและการเตรียมตัวของครูแต่ละคน องค์กรประกอบการจัดกิจกรรมให้เรียนรู้
 จากประสบการณ์จริง รัฐบาลควรมีการควบคุมสื่อต่าง ๆ อย่างเข้มงวด ไม่ควรปล่อยให้
 เป็นลักษณะวิวาหแล้วล้อมคอก ควรจัดอบรมเพิ่มเติมความรู้ให้ข้าราชการครูทุกวิชา
 โดยเฉพาะวิชาภาษาต่างประเทศ ควรให้โรงเรียนตั้งกลุ่มแกนนำในแต่ละวิชาเพื่อจะได้ครู
 ที่เก่ง มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้เพื่อนครูด้วยกัน องค์กรประกอบการฝึกทักษะ
 กระบวนการคิด ครูต้องเตรียมวิธีการสอนอย่างหลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกทักษะ
 กระบวนการคิดแล้วค้นหาคำตอบด้วยตนเอง และองค์กรประกอบการจัดสภาพแวดล้อม ควรให้
 ผู้เรียนศึกษาจากสภาพที่ใกล้ตัวก่อนเพราะสิ่งใกล้ตัวจะเรียนรู้ได้ดีกว่าที่อยู่ใกล้ตัว ภายใน
 ห้องเรียนและนอกห้องเรียนต้องเอื้อต่อการเรียนรู้ จัดมุมวิชาการให้น่าสนใจ โดยปรับเปลี่ยน
 ไปตามเนื้อหา รัฐควรให้ความสำคัญในจัดงบประมาณมาสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอน
 ในทุกองค์กรประกอบ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปริญญา ไมยะปิ่น (2545 :38-14) ได้ศึกษาการดำเนินงานการจัดการศึกษา
 ของโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
 การประถมศึกษา จังหวัดอุดรธานี พบว่า

1. ผู้บริหารและครูวิชาการ โรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ เห็นว่าการดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาโดยรวมเป็นด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยผู้บริหารเห็นว่า มีการดำเนินงานสูงสุดในด้านการบริหารจัดการ และครูวิชาการโรงเรียนเห็นว่าการดำเนินงานสูงสุดในด้านการจัดการเรียน

2. ผู้บริหารและครูวิชาการ เห็นว่าการดำเนินงานการจัดการศึกษาโดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

3. บุคลากรในโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่มีขนาดต่างกัน เห็นว่าการดำเนินงานการจัดการศึกษาของโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยบุคลากรในโรงเรียนขนาดกลางเห็นว่าการดำเนินงานมากกว่าบุคลากรในโรงเรียนขนาดใหญ่

4. ผู้บริหารในโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่มีขนาดต่างกัน เห็นว่าการดำเนินงานจัดการศึกษาของโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษา โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

5. ครูวิชาการในโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่มีขนาดต่างกัน เห็นว่าการดำเนินงานโดยรวมและ รายด้าน 2 ด้าน คือ ด้านบริหารจัดการ และด้านการจัดการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยครูวิชาการในโรงเรียนขนาดกลางเห็นว่าการดำเนินงานมากกว่าครูวิชาการในโรงเรียนขนาดใหญ่

วิไลพันธ์ นวลสิงห์ (2545 : 180-192) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร พบว่า

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร ตามกระบวนการเรียนรู้ 5 ลักษณะ พบว่า

1.1 กิจกรรมที่จัดตามการเรียนรู้อย่างมีความสุข ครูผู้สอนใช้กิจกรรมการทำรายงานกลุ่มหรือรายงานบุคคล มอบหมายงานให้ปฏิบัติตามความสนใจ และความถนัด โดยการใช้กิจกรรมเกม เพลง ให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกัน มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน การปฏิบัติงาน ครูต้นแบบใช้กิจกรรมและรูปแบบในเรื่องเดียวกันมากกว่าครูผู้สอนทั่วไป

1.2 กิจกรรมที่จัดตามการเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น ครูผู้สอนใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ มีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ครูต้นแบบจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและวินัย 12 ยุทธวิธีเพื่อฝึกให้ผู้เรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

1.3 กิจกรรมที่จัดตามการเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง ครูผู้สอนให้กิจกรรมกลุ่ม ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ พร้อมทั้งใช้กิจกรรมการปฏิบัติตามใบงานในวิชาปฏิบัติ ครูต้นแบบจะใช้กิจกรรมโครงงาน การสัมภาษณ์ ผู้รู้ ส่งเสริมการอ่าน การแก้ปัญหา และการทดลองมากกว่าครูผู้สอนทั่วไป

1.4 กิจกรรมที่จัดตามการเรียนรู้ของตนเอง ครูผู้สอนให้ผู้เรียนให้วิธีการสัมภาษณ์จากผู้รู้ การเล่นเกมต่าง ๆ เพื่อฝึกการคิดแก้ปัญหาและพัฒนาสมอง แบ่งกลุ่มศึกษาหาความรู้ตามความสนใจ ความสามารถและความถนัด ใช้การวัดผลประเมินผลจากเพิ่มสะสมงานครูต้นแบบใช้กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน การเขียน การถาม-ตอบ ฝึกให้ผู้เรียนได้ฟังและสังเกตจากสิ่งรอบตัว และใช้กิจกรรมบูรณาการ

1.5 กิจกรรมที่จัดตามการเรียนรู้แบบองค์รวม ครูผู้สอนใช้กิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การบูรณาการวิชาต่าง ๆ เข้ากับโครงการหรือโครงงานใช้กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระในวันสุคติบูชาหรือวันสำคัญทางศาสนา เพื่ออบรมให้ผู้เรียนเป็นคนดีขยันหมั่นเพียรเรื่องคุณงามความดีของบุคคลตัวอย่าง หือคนดีประจำวัน เพื่อเป็นแบบอย่างครูต้นแบบใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมในกลุ่มวิชาทุกเวลา

2. ปัจจัยที่สนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอนสำนักสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร เรียงตามลำดับ คือ ความพร้อมของครูผู้สอนความพร้อมของผู้เรียน และการสนับสนุนจากผู้บริหาร โรงเรียน ส่วนปัจจัยที่สำคัญที่สุดได้แก่ความพร้อมของครูผู้สอน ความพร้อมของผู้เรียน ความร่วมมือจากผู้ปกครองและผู้บริหารโรงเรียน ครูต้นแบบมีความเห็นว่าความพร้อมของครูผู้สอนสำคัญที่สุด

3. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร พบว่า ขาดตำรา สื่อ วัสดุอุปกรณ์ ผู้เรียนและครูผู้สอนไม่มีความพร้อม ข้อเสนอแนะหรือแก้ไขปัญหาคือ สนับสนุนงบประมาณส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้ศึกษาค้นคว้าและอบรมฝึกทักษะเพิ่มเติม พร้อมทั้งจัดซื้อ จัดหาสื่อ เทคโนโลยี ตำรา คู่มือ วัสดุ อุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมให้เพียงพอ ครู

ต้นแบบเสนอแนะว่าควรขอความร่วมมือสนับสนุนจากผู้ปกครองและชุมชนในการจัดกิจกรรม
อีกแรงหนึ่ง

เปรมศักดิ์ เมะราณี (2546 137 – 141) ได้ศึกษาการดำเนินงานปฏิรูปการ
เรียนรู้ของโรงเรียนแกนนำปฏิรูปการเรียนรู้ระดับจังหวัด สำนักงานประถมศึกษาจังหวัด
หนองบัวลำภูพบว่า

1. ด้านการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นความสามารถในการบริหารของผู้บริหาร
โรงเรียนเพื่อสนับสนุนการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การประเมินสภาพการ
ดำเนินงานด้านนี้สรุปด้วยภาพรวม พบว่า ได้ระดับ 2 คือ ผู้บริหารโรงเรียนมีพฤติกรรม
การปฏิบัติหน้าที่ได้ดี ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ เมื่อพิจารณาเป็นรายการ พบว่า ได้ระดับ 3 คือ
คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนแผนงานของโรงเรียน การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และ
การมีส่วนร่วมของชุมชน ได้ระดับ 2 คือการพัฒนาบุคลากรเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้และการ
จัดการ ส่วนที่ได้ระดับ 1 คือการให้ขวัญกำลังใจ และการรายงาน

2. การจัดการเรียนรู้ เป็นความสามารถของครูในการปรับเปลี่ยนวิธีการ
จัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ ตามนัยแห่งพระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การประเมินสภาพการดำเนินงานด้านนี้ สรุปโดยภาพรวม
พบว่า ได้ระดับ 2 คือ ครูผู้สอนมีพฤติกรรมปฏิบัติหน้าที่ได้ดีผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ เมื่อ
พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ได้ระดับ 3 คือคุณลักษณะของครู ได้ระดับ 2 คือ บทบาท
ของครู บทบาทนักเรียน และการวัดผลประเมินการเรียนรู้ ส่วนที่ได้ระดับ 1 คือ แผน
การจัดการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้

3. ผลการจัดการเรียนรู้ เป็นคุณภาพของนักเรียนที่แสดงออกถึงความสามารถ
ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
มีสุขภาพจิตที่ดี การประเมินสภาพการดำเนินงานด้านนี้ สรุปโดยภาพรวม พบว่า ได้ระดับ 2 คือ
พฤติกรรมปฏิบัติได้ดีผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ เมื่อพิจารณาเป็นรายการ พบว่า ได้ระดับ 3 คือ มี
ความสุข ได้ระดับ 2 คือ ความเก่ง และความดี

4. ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาคำเนินงานปฏิรูปการเรียนรู้ของ
โรงเรียนพบว่า โรงเรียนมีปัญหาสำคัญ ด้านการบริหารจัดการ คือเวลาเรียนไม่ยืดหยุ่น
การปฏิบัติตามกฎระเบียบ แนวปฏิบัติที่ไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นพันธนาการของครู
ในการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการจัดการเรียนรู้ คือ ครูไม่เปลี่ยนพฤติกรรม
การสอน การเรียนรู้ยังไม่บูรณาการ ครูไม่เชื่อมั่นว่านักเรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเองได้ ด้าน

ผลการจัดการเรียนรู้ คือนักเรียนขาดทักษะการอ่านและการคิดคำนวณ นักเรียนมีพฤติกรรม กาวร้าวไม่กลัวครู แนวทางแก้ปัญหาด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนจัดการวางสอนให้ยืดหยุ่น โดยครูจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ด้านการจัดการเรียนรู้ จัดอบรมประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยน เรียนรู้ประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน เชิญศึกษานิเทศก์ ผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำให้ความรู้ เกี่ยวกับเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ศึกษาดูงานครูดีเด่น โรงเรียนดีเด่น ด้านต่าง ๆ การแก้ปัญหาด้านผลการจัดการเรียนรู้ให้ครูเวรประจำวันอบรมนักเรียนหลักเคารพ รัชชาติคอนเช้าทุกวัน ฝึกอบรมปฏิบัติธรรมจัดชุมนุมทางวิชาการและจัดกิจกรรมแข่งขันทักษะ ทางวิชาการ

4.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

กรูกอลล์ (Groomall. 1984 : 262-273) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมในการเรียน การสอนภาษาอังกฤษ ในโรงเรียนที่สอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารนั้น วิธีที่ได้ผลและเป็น ที่นิยมคือการแสดงบทบาทสมมติหรือการสร้างสถานการณ์จำลอง เพราะสถานการณ์จำลอง เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ภาษาอังกฤษได้เองโดยอัตโนมัติ นอกจากนี้ยังให้เหตุผลว่า การที่ครู ให้เด็กแสดงบทบาทสมมติเพื่อที่จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแจ่มชัด และเป็นการ สึกหัดบทเรียนโดยมีรูตัว และไม่เกิดความเบื่อหน่าย

เฮนเดอร์สัน (Henderson. 1993 : 3787-A) ได้ศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น ศึกษาปัญหาการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนในรัฐที่มีนโยบายปฏิรูปการศึกษา พบว่า ปัญหา อย่างหนึ่งคือ ครูยังใช้วิธีสอนเดิม ๆ ที่คุ้นเคย ซึ่งขัดแย้งกับวิธีสอนที่มีการปฏิรูป การเปิดโอกาสให้ครูได้จัดการศึกษาตามความสามารถ ความชอบ ความถนัดส่วนบุคคลโดยไม่บังคับ ทำให้ครูสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เคทเทอร์ (Ketter. 1994 : 3356 – A) ได้ศึกษาผลการใช้เพิ่มสะสมงานในการ ประเมินผลการเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา 5 โรงเรียน ในวิชาภาษาอังกฤษ สังกัดและ เยี่ยมห้องเรียน โรงเรียนละ 7 ครั้ง ผลการศึกษา พบว่า ครูมีความพึงพอใจและประสบ ผลสำเร็จในการประเมินผลการเรียน โดยวิธีนี้นักเรียนส่วนใหญ่มีความสุขในกิจกรรมการเรียน การสอนบรรยากาศในชั้นเรียนดีขึ้นกว่าเดิม จากผลการศึกษาได้ข้อเสนอแนะว่า ถ้าต้องให้ ประเมินผลการเรียนวิธีนี้มีประสิทธิภาพการประเมินและการสอนควรเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1. การประเมินผลและวิธีสอน ควรปรับตามความต้องการของนักเรียน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมมิใช่กำหนดแน่นอน โดยยึดตามหลักสูตรและไม่ยอมเปลี่ยนแปลง
2. ครูและนักเรียนควรร่วมมือกันในกระบวนการเรียนการสอน และ

กระบวนการวัดผล

3. ครูต้องใช้ยุทธศาสตร์หลากหลายในการกระตุ้น และตัวบ่งชี้ที่ชัดเจนเกี่ยวกับผลสำเร็จในการอ่านและการเขียนของนักเรียน

4. การสะท้อนตนเองของนักเรียน ควรกระทำอย่างสม่ำเสมอจนเป็นงานประจำและหากต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการของนักเรียนควรทำ ดังนี้

4.1 ครูต้องเปลี่ยนแปลงระบบความเชื่อเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ของนักเรียนโดยเน้นการสนับสนุนให้นักเรียนรู้จักการเสาะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และเน้นความร่วมมือทางการเรียน

4.2 ครูต้องเต็มใจให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน และการประเมินผล

4.3 เน้นให้นักเรียนรู้จักสะท้อนตนเอง โดยครูเป็นผู้แนะนำ

4.4 จัดสรรเวลาที่เหมาะสม

นาธาน (Nathan. 1995 : 355) ได้ศึกษาการใช้เพิ่มสะสมงานและการสอนของครูโรงเรียนในเมือง โดยศึกษาจากโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำจังหวัดแตกต่างกัน คือ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเซนต์ทรี ปาร์ค เมสซ่า ซูเซทส์ พบว่า การประเมินโดยใช้เพิ่มสะสมงานมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์อย่างชัดเจนกับกิจกรรมในชั้นเรียน ในด้านการสอนและประสิทธิภาพของครู ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และวิธีการที่ครูทำความเข้าใจความเป็นครูของพวกเขาเอง

เจอร์รี่ (Jerry. 1996 : 4254-A) ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาหลักสูตร การวางแผนที่มีประสิทธิภาพ พบว่า ควรรวบรวมและสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนที่จำเป็นทางการศึกษา ให้ได้มากที่สุดก่อนดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร จากนั้นจึงแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมา ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการวางแผน และนักการศึกษา เพื่อดำเนินการพัฒนาหลักสูตร มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ทราบโดยทั่วกัน โดยหน่วยงานต้นสังกัดต้องสนับสนุนส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสม

คอนลอน (Kallon. 1997 : 2044-A) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการปฏิรูปการศึกษาที่มีการเตรียมการล่วงหน้าในเซียร์รา ลีออน โรงเรียนประถมศึกษาและการฝึกหัดครูเพื่อศึกษาการนำหลักสูตรการประถมศึกษาระดับชาติ ไปปรับใช้ในท้องถิ่นในเซียร์รา ลีออน พบว่าการปฏิรูปการศึกษาตามแนวคิดและนโยบายของรัฐบาล มีผลในทางปฏิบัติค่อนข้างเป็นรูปธรรมทำที่ชัดเจน หลักสูตรและการเรียนการสอนล้วนตอบสนองต่อศิลปวัฒนธรรมและ

สิ่งแวดล้อมท้องถิ่นก่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาค่าการศึกษาได้ตรงจุด หลายหน่วยงานหรือองค์กรต่างมีความมุ่งมั่นที่จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาประสบผลสำเร็จ ครูอาจารย์ ชุมชน ผู้ปกครอง ผู้รู้ทางการศึกษาล้วนมีบทบาทในการจัดกิจกรรมปฏิรูปการศึกษา ขณะเดียวกันย่อมมีการคงไว้ซึ่งเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ทำให้การปฏิรูปการศึกษาประสบผลสำเร็จ เฉพาะความจริงจังของภาครัฐที่จะดำเนินการต่อการให้การสนับสนุน การฝึกอบรมและการติดตามประเมินผล

ฮารีลิมานา (Harelimana. 1998 : Abstract) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียนนานาชาติในมหาวิทยาลัยโอเรกอน เกี่ยวกับประสบการณ์ของเด็ก ๆ เฉพาะที่โรงเรียนประถมศึกษาของรัฐ การศึกษาของรัฐ การปฏิรูปการศึกษา การเกี่ยวพันของผู้ปกครอง ผลการศึกษาพบว่า การจัดการศึกษาของโรงเรียนของรัฐควรปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องสำหรับนักเรียนนานาชาติ ซึ่งผู้ปกครองมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก ๆ ใน 3 ด้าน คือ ผลการเรียน ทักษะต่าง ๆ และเนื้อหาวิชาที่โรงเรียนจัด แต่ผู้ปกครองก็ไม่พึงพอใจในเรื่องการจัดกิจกรรม และการจัดระบบในโรงเรียน จุดมุ่งหมายของผู้ปกครองนักเรียนนานาชาติต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา เห็นว่า ควรเน้น 5 ด้าน คือ การเรียนรู้อย่างชาญฉลาดการพัฒนาบุคลิกภาพ ทักษะการดำรงชีวิต การรักษาวินัยธรรมดั้งเดิม และการศึกษาเพื่อการดำรงชีพในสังคมที่หลากหลายวัฒนธรรม

เจนนิงส์ (Jennings. 1998 : Abstract) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิรูปการศึกษาของรัฐวอชิงตัน การเตรียมโรงเรียนในเขต ผลการวิจัยพบว่า การผ่านกฎหมายปฏิรูปการศึกษาได้เกิดสิ่งท้าทายต่อรัฐ 2 ประการ คือ อันดับแรก การจัดทำเอกสารประกอบการศึกษาของเด็กทั้ง 12 ระดับการศึกษา อันดับที่สอง คือการพัฒนากระบวนการวัดผลประเมินที่ครูและนักเรียนต้องรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงวิธีการดำเนินการ และเวลาที่ใช้ในการเรียนรู้ของนักเรียน และยังให้คำอธิบายชี้แจงแนวทางปฏิบัติในการจัดการศึกษาที่จำเป็นของโรงเรียนในเขต และโปรแกรมในการฝึกอบรมครู ซึ่งการวิจัยนี้ได้ให้รูปแบบแก่นักการศึกษา ต่อการเปลี่ยนแปลงแนวทางการศึกษา หรือการวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีการเตรียมการ มีการดำเนินการสอนที่ให้ผู้เรียนมีบทบาท มีส่วนร่วมได้ปฏิบัติจริงมากกว่าท่องจำ ครูและนักเรียนควรได้ร่วมมือกันในกระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการวัดผล เช่น ใช้เพิ่มสะสมงานเป็นเครื่องมือ ครูผู้สอนต้องเป็นคนทันสมัยเสมอรู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง สอนเก่ง จัดการเก่งเป็นคนดี

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องให้สอดคล้องกับธรรมชาติของวิชา สภาพปัจจัย และ
สิ่งแวดล้อม ได้แก่ บุคลากร อาคารสถานที่ห้องปฏิบัติการ สื่อและวัสดุเพียงพอและเหมาะสม
มีส่วนเอื้อการดำเนินการเรียนการสอนให้ประสบผลสำเร็จ และมีการวัดผลประเมินผลที่มี
ประสิทธิภาพ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ในโรงเรียนจะเห็น
ได้ว่าแตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน และมีความแตกต่างกันทั้งระดับปานกลางและระดับ
มาก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY